

Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu

4/2000

Rozmer

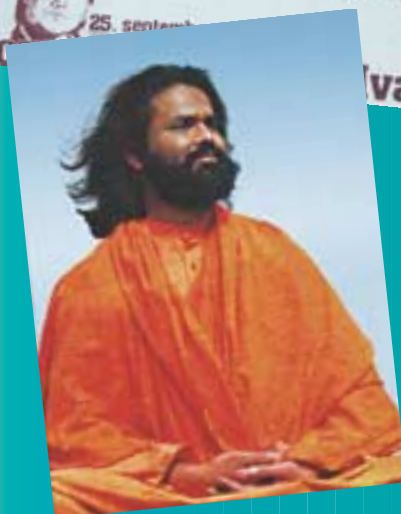
cena 29,- Sk

Joga –
trójsky kôň
v našich
školách?

V zajatí jogy

Joga a
hinduizmus

Kauza –
Sun Myung
Moon

Čo je lepší životabudič – joga či becherovka?

Plagáty „ukoristené“ na bratislavskom Ezoterickom festivale

Propagačné aktivity stúpcov Šrí Činmoja nepoznajú hranice
Ilustračné snímky: B. RAKOVSKÝ

Fototéma: Propagácia

Dobrá fotografia má svoje čaro a výpovednú silu. Často dokáže vyjadriť to, čo sa nedá vyjadriť slovami. Zachytáva síce iba okamih, avšak okamih, ktorý vytvára priestor pre ďalšie hlboké úvahy. Ak máte fotografie súvisiace s tematickým zameraním nášho časopisu, budeme radi, ak nám ich pošlete. Najlepšie z nich uverejníme a odmeníme. (Treba uviesť krátky text k fotografii, meno autora a jeho presnú adresu.)
Témou tohto čísla je zviditeľňovanie sa siekt na verejnosti – PROPAGÁCIA.

Rozmer

– časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu

Vychádza štvrtročne

Vydavateľ: Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt pri Ekumenickej rade cirkví v SR

Šéfredaktor: Mgr. Boris Rakovský

Grafický redaktor: Mgr. Gabriel Martinický

Jazyková redaktorka: PhDr. Alžbeta Mráková

Adresa redakcie: Palisády 48, 811 06 Bratislava 1

Tel./fax: 07/544 33 235

E-mail: erc@gtsi.sk

Objednávky predplatného prijíma redakcia

Tlač: LÚČ – vydavateľské družstvo

Kozičova 2, 841 10 Bratislava – Devín

Registračné číslo: MK SR 1754/97

ISSN: 1335-2660

Uzávierka čísla: 22. decembra 2000

Cena: 29,- Sk

Predplatné na rok 2001

Predplatné časopisu Rozmer na rok 2001 stojí 136 Sk (4 čísla + poštovné a balné). Ten, kto si chce objednať aj staršie čísla z rokov 1999 a 2000 zaplatí za každé číslo po 25 Sk + poštovné. Bližšie informácie poskytujeme na tel. č.: 07/544 33 235.

Fotografie na obálke:

Hore: Prezentácia jogy v bratislavských uliciach (Ilustračná snímka: B. RAKOVSKÝ);

Dole: guru svámi Mahēšvaránanda (Foto: archív)

Obsah

2 Odolávaj v začiatku

Biblické slovo

Stanovisko ESPŠS
k projektu R.A.S.T.

3 Joga - trójsky kôň v našich školách?

6 V zajatí jogy

Svedectvá

9 Kauza - Sun Myung Moon

13 Charizmatické hnutie na Slovensku

18 Joga a hinduizmus

22 Kresťanstvo a budhizmus (2)

26 Recenzia

27 Bludné náuky v období vrcholného stredoveku (4)

Milníky dvoch tisícročí

28 Konferencia v Starom Smokovci

Report

Centrá S

Editorial

Prehupli sme sa do tretieho tisícročia. Je to okamih, keď si mnohí kladú otázku Čo ďalej? Kam to všetko smeruje? Takisto sa, ako Pilát stojaci pred Ježišom, možno v duchu spytujú Čo je vlastne pravda? Kde ju treba hľadať? Tieto otázky dostávajú svoj zmysel práve vtedy, keď si uvedomíme, že čoraz viac križovatiek a výhybiek pribúda na ceste za jej objavovaním. Dokonca počtom takmer toľko, koľko je hviezd na oblohe, nie je iba učení, ktoré sa za jedinú pravdu vydávajú, ale mnoho je i tých, čo sa s ňou absolútne stotožňujú. O pravde možno diskutovať, ale o absolútnej pravde nie. Ak sa niekto vyhlási za takúto veličinu (za „Realizáciu Boha“, „Božskú Milosť“, „Svetlo vedomia“ a pod.), je akýkoľvek rozumový argument či protirečenie zbytočné. A tam, kde niet diskusie, končí sa i hľadanie a vývoj sa zastaví, ba postupne upadá. Priestor sa zužuje, ostáva miesto už iba pre jeden názor. Pre názor toho, od ktorého sa tí, čo ho prijímú, stávajú totálne závislí. Žiaľ, smutno je nám z konštatovania, že aj u nás takýchto ľudí „v okovách pravdy“ ustavične pribúda...

Nepatrí sa však byť hneď na začiatku nového milénia pesimistom, preto svoju úvahu zakončím nádejou, že aj na Slovensku sa čo nevidieť vytvoria lepšie a najmä organizovanejšie podmienky na to, aby sa verejnosť mohla o týchto „samozvaných kamenných stĺpoch múdrosti“ (guru) dozvedieť nielen A, ale i B.

V minulom čísle som už naznačil, že sa našej redakcii podarilo nadviazať kontakty s poľskými centrami zaoberajúcimi sa deštruktívnymi kultmi a novými náboženskými hnutiami, ako aj s redakciami časopisov, ktoré vydávajú. S potešením môžem povedať, že záujem o spoluprácu je z oboch strán veľký a že to čoskoro na stránky Rozmeru prinesie bohatú úrodu.

Mrzí nás však, že sme ešte na internete nestihli pripraviť webovskú stránku Rozmeru, ako sme Vám to dávnejšie sľúbili. Máme presnú predstavu, ako by mala vyzeráť, aj materiál je viac ako dosť, avšak úloh, ktoré sa na nás valia, je čoraz viac, nových možností a nádejných vízií tiež pribúda, ale zato čas neúprosne letí. Možno i preto k Vám toto číslo Rozmeru prišlo o čosi neskôr, ako je to zvykom. Dúfame len, že sa to nestane pravidlom, naopak, že aj Vašou zásluhou bude náš časopis stále kvalitnejší a v budúcnosti možno aj o niekoľko strán bohatší.

Boris Rakovský

BORIS RAKOVSKÝ
šéfredaktor

Odolávaj v začiatku

„Keď Izrael býval v Šettíme, ľud začal smilniť s Moáb-kami. Tie pozvali ľud k obetiam na počesť svojich božstiev; ľud jedol a klaňal sa ich bohom. Keď sa Izrael spriahol s Baal-Peórom, vzbĺkol hnev Hospodinov proti Izraelu.“ (4 M 25, 1 - 3)

Rimania mali jedno pravdivé heslo: „Principiis obsta“ (Odporuj počiatkom). Poznali, že veľké veci majú zvyčajne malé začiatky. Tie určujú aj koniec – kde začneš, tam skončíš. Nezdolatelný Boží ľud bol Izrael, pokiaľ bezvýhradne patril Bohu. O tom sa presvedčil aj moábsky kráľ Balák, ktorý sa obával Izraela, a preto povolal vešťa Bileáma, aby mu ho preklial. Bileám sa niekoľkokrát pokúšal splniť kráľovu žiadosť, ale nakoniec zistil, že „čary sa nechytia Jáкова ani zariekania Izraela“ (4 M 23, 23). Vyriekol o ňom dokonca prorocké slovo: „Vyjde hviezda z Jáкова, povstane žezlo z Izraela a zdrví sluchy Moábove i temená všetkých synov Šetových“ (4 M 24, 17). Boží ľud však podľahol vnútornej nákaze. Nieкто tam totiž dostal geniálny nápad (podľa 4 M 31, 16 to bol sám Bileám), aby to skúsili nie s „koncom“, ale so „začiatkom“. A tak moábske ženy pozvali izraelských mužov na hostinu. Neukázali sa im ako nepriatelia, naopak – pohostili ich. Čo na tom, že to bola hostina na počesť ich božstva?! Veď iný Boh okrem Hospodina predsa nejestvuje! A tak sa Izraeliti poklonili ich bohu Baalovi. To bola „infekcia“, ktorou sa Izrael nakazil, až jej napokon podľahol.

Infekcia je počiatok, ktorému musíme odolávať. Spôsobuje ju nepatrný mikrób, ktorý sa do organizmu dostane malou rankou v koži. Tu sa nesmie mávnuť rukou: Čo tam po jednom mikróbovi! Ženy vedia, že očko na pančuche, ktoré sa im zatrhne, znamená koniec, lebo o chvíľu je tam veľká diera. Preto sa treba vyvarovať zatrhnutiu očka. Keď sa diera zväčší, pančuchy sú už viac-menej nepoužiteľné a musia sa vyhodiť. Platí to aj pre ostatné životné prípady. Čím je zárodok menší, tým je zákernejší. Veľký by si človek všimol, malý nezbadá, podcení ho a skaza je hotová.

To isté nám prichodí na um, keď sa v rámci telesnej výchovy v školách majú do učebných osnov – a teda i do každodennej praxe – zaradiť cviky, ktoré sa praktizujú v joge. (Iniciátormi tohto jogínskeho programu je spoločnosť Joga v dennom živote, na ktorej čele stojí autokratický guru svámi Mahéšvaránanda. Podrobnejšie sa tejto kauze venujeme na str. 3 až 6 – pozn. red.) Ako telesné cviky sú to neškodné veci. Ale ako súčasť hinduistického učenia a kultickej praxe, ku ktorej skôr či neskôr privádzajú, sú pre naše deti veľmi nebezpečné. Na záver ešte jedno pripodobnenie: Fajku môžeme začas nosiť ako ozdobu, ale koniec toho je, že si ju pripálime a začneme fajčiť a otravovať seba aj iných – lebo fajka je nerozlučne spojená s tabakom. Preto odolávaj v začiatku!

EUDOVÍT FAZEKÁŠ

Stanovisko ESPŠS k projektu R.A.S.T.

Na svojom zasadaní 5. októbra 2000 sa Výbor Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt pri Ekumenickej rade cirkví v SR (ESPŠS) zaoberal projektom R.A.S.T. – *Jogové cvičenia v dennom režime práce žiakov všetkých stupňov a typov škôl a príprava pedagogických pracovníkov na ich realizáciu* –, ktorého protagonistom je spoločnosť *Joga v dennom živote* (JDŽ) a ktorý 19. januára 2000 schválilo Ministerstvo školstva SR. Na základe tohto projektu sa de jure, ale i de facto – v rámci povinného predmetu telesná výchova, ako i samostatného výberového nepovinného predmetu – má do nášho školského systému implantovať joga. K tomuto (podľa nás nepremyslenému) kroku zaujala ESPŠS jednoznačne záporné stanovisko, ktoré uverejňujeme v jeho plnom znení:

1. Výber projektu:

a) Systém výberu metódy na riešenie pedagogických problémov je zaujatý. Na základe podkladov vypracovaných k tomuto projektu je zrejmé, že rozhodnutie o použití postupu jogových cvičení podľa guru svámi Mahéšvaránandu na riešenie pedagogicko-výchovných problémov žiakov sa neporovnávalo s inými, podľa nás vhodnejšími typmi pedagogicko-psychologických či telovýchovných postupov; b) Rozhodnutie, že jogový systém v predkladanom projekte je optimálny, sa uskutočnilo bez uvedenia kladov a záporov, ako aj bez porovnania s inými jogínskymi školami a systémami. Chýba nestranné porovnanie jednotlivých jogínskych škôl použiteľných na riešenie tohto pedagogického problému. V projekte uvádzaný jogínsky systém navyše nie je vedecký – všeobecne uznávanými vedeckými kritériami a autoritami prijatý ako pedagogická metóda; c) Projekt je zrejme jednostranný, lebo neuvádza žiadne riziká vyplývajúce z jogínskych cvičení, ktoré sú v súčasnosti v odbornej literatúre už dostatočne zdokumentované.

2. Ideologickým východiskom jogínskych cvičení predkladaných v uvedenom projekte je hinduizmus interpretovaný guru Paramhansom svámi Mahéšvaránandom, ktorý je autorom systému známeho pod menom *Joga v dennom živote*. Zverejnené podklady o tomto systéme obsahujú súčasti so všetkými znakmi kultického systému. Z týchto dôvodov uvedený systém nepokladáme za nábožensky neutrálny.

3. Režim školského vyučovania vychádza z predpokladu autority učiteľa. Presadzovaním a odporúčaním tohto systému v školskom prostredí smerom k žiakom môže dochádzať k zneužívaniu postavenia nadriadeného voči závislej osobe – žiakovi. Žiaci nemusia byť dostatočne kvalifikovaní posúdiť dosah a následky praktizovania tohto typu náboženských aktivít, najmä z dlhodobého hľadiska. Preto sa nedá vylúčiť manipulatívny prístup učiteľov voči žiakom. Takisto neexistujú žiadne garancie nezávislosti učiteľov od jogínskeho hnutia vedeného guru Paramhansom svámi Mahéšvaránandom. Pri preberaní mantry od guru sa žiak zaväzuje absolútnou oddanosťou voči učiteľovi. Preto uvedený systém zvyšuje senzitivitu a iracionalitu a vyvoláva zvýšenú náchylnosť k sektám založeným na guruizme.

4. Ideologicko-náboženská výchova v štátnych školách určená pre všetkých žiakov sa môže systematicky uskutočňovať len s výslovným, vopred daným súhlasom rodičov. V projekte nie je uvedený systém zabezpečenia tohto súhlasu, čím sa porušujú zásady náboženskej slobody. Nie je nám známy systém postupu voči žiakom, ktorí z akýchkoľvek dôvodov odmietnu účasť na týchto cvičeniach. Praktizovanie uvedeného systému nezaistuje rešpektovanie náboženskej neutrality vyučovacieho procesu. Takisto zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností nepovoľuje prístup štátom neregistrovaných náboženských spoločností – a podľa odborných kritérií spoločnosť Joga v dennom živote bez akýchkoľvek pochybností takou spoločnosťou je – do škôl a iných verejnoprávnych inštitúcií.

5. Uvedený systém prirodzeným spôsobom nenadväzuje na kultúrne tradície našej spoločnosti.

- trójsky Joga škol kôň

v našich

školách?

Určite mnohí z vás zachytili mediálne značne rozvírenú kauzu, o ktorú sa postaralo Ministerstvo školstva SR tým, že do poslednej chvíle pred verejnosťou utajovalo už 19. januára 2000 schválený projekt, na ktorého základe sa má do nášho školského systému (v rámci povinného predmetu telesná výchova v rozsahu až do 30%, ale aj ako samostatný výberový nepovinný predmet) implantovať joga. Nejde pritom o okrajovú záležitosť, veď jeho navrhovatelia udávajú, že by sa mal týkať učiteľov, pedagogických pracovníkov a žiakov všetkých typov škôl vrátane materských škôl a škôl pre mentálne a telesne postihnutú mládež. Ide o projekt s názvom R.A.S.T. – *Jogové cvičenia v dennom režime práce žiakov všetkých stupňov a typov škôl a príprava pedagogických pracovníkov na ich realizáciu* – a jeho protagonistom je spoločnosť *Joga v dennom živote* (JDŽ).

Ministerstvo tento značne diskutabilný krok odôvodňuje tvrdením, že projekt ako jedna z protistresových a relaxačných metód môže žiakom pomôcť, čo bude mať údajne pozitívny vplyv na celý vyučovací proces. Zároveň jeho predstavitelia striktne odmietajú akúkoľvek spojitosť tohto systému telesných cvičení s konkrétnym náboženským pozadím. Veľmi dobre totiž vedia, že ak by sa preukázala súvislosť medzi jogovým systémom vypracovaným zakladateľom spoločnosti JDŽ svámi Mahéšvaránandom (ale i učením a praxou JDŽ) na jednej strane a medzi hinduistickým náboženstvom a kultickými praktikami na druhej strane, iba s ťažkosťami by čelili obvineniu z porušenia zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví, ktorý povoľuje pôsobiť v školách výhradne registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam.

Vizita svámi Mahéšvaránandu

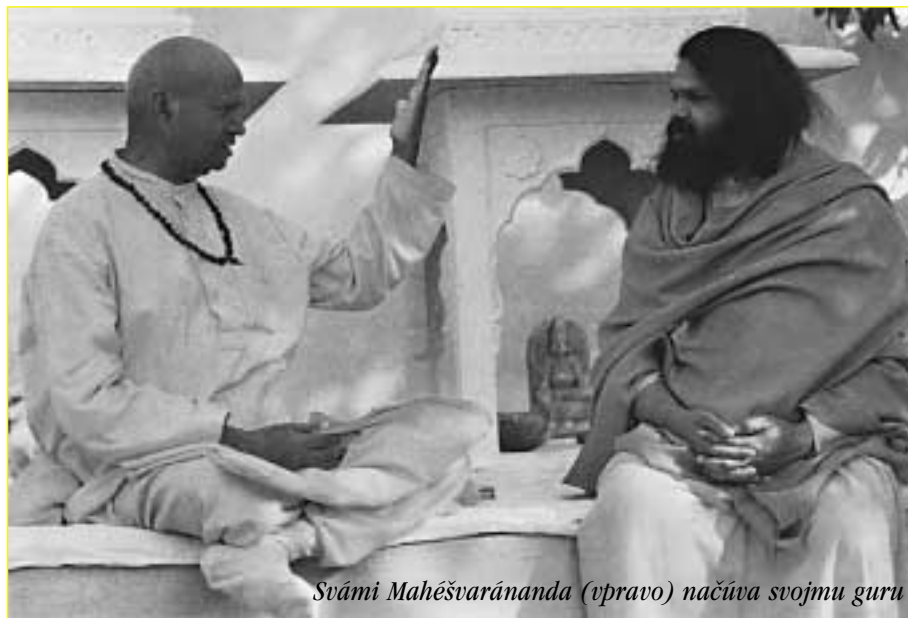
Reakcia však na seba nenechala dlho čakať. Koncom októbra proti tomuto zámeru, ale i proti postupu, akým sa realizuje, takmer súčasne a veľmi dôrazne protestovali predstavitelia Konferencie biskupov Slovenska a Ekumenickej rady cirkví v SR, ako aj ďalšie inštitúcie, z ktorých spomeniem najmä Ekumenickú spoločnosť pre štúdium siekt (jej stanovisko k tejto kauze uverejňujeme v plnom znení na str. 2), ale aj Centrum ochrany proti sektám. V ich stanoviskách sa konštatuje, že utajovanie celého projektu pred verejnosťou bolo zámerné a nesprávne, výber psychologicko-pedagogickej metódy určenej na skvalitnenie vyučovacieho procesu bol uskutočnený jednostranne a subjektívne, resp. nebol žiadny (!) a napokon – a to je najpodstatnejšie –, že na základe odborných a objektívnych analýz domácich i zahraničných odborníkov na problematiku náboženských kultov a nových duchovných smerov, ako aj na základe osobných svedectiev, sú veľmi oprávnené pochybnosti, či projekt R.A.S.T., ktorý sa má čo nevidieť realizovať na našich školách, je skutočne nábožensky neutrálny, ako sa to vo vyhlásení ministerstva tak dôrazne proklamuje.

Odpoveďou na už vopred očakávaný „úder“ zo strany cirkví a na odbornú kritiku spomínaných špecializovaných združení bola a je stále pretrvávajúca až nápadne zinscenovaná mediálna kampaň proti „spiatocníckej cirkvi, ktorá sa bojí všetkého nového, bojí sa otvoriť voči novému poznaniu“, kampaň voči cirkvi, „v ktorej sa zase raz ozval duch stredovekých inkvizitných praktík“. Podobných reakcií sa v našej tlači objavilo viacero, iba kde-tu sa z času na čas vyskytol opačný názor brániaci postoje KBS a ERC. Z obžalovaného sa razom stal sudca a zo žalobcu obžalovaný v duchu overeného hesla „Najlepšia obrana je útok“. Nápadné však je, že v spomenutých reakciách sa nikto nezmiel o samotnej spoločnosti JDŽ, o autokratickej osobe svámi Mahéšvaránandu ani o jeho žiakoch silne od neho závislých, zmanipulovaných a pod. Cirkev – či už katolícka alebo evanjelická – sa pre týchto „zástancov duchovného pokroku“ stala spiatocnícka až fanatická; podobne ju označovali aj strážcovia totalitného komunistického systému. (Táto zhoda myslenia je iba náhodná, alebo má spoločné korene?!) Niekedy stačí naozaj málo, aby sa človek

mohol z duše posťažovať (samozrejme na kresťanov a na cirkev) a prejavíť tak svoju skutočnú orientáciu...

Treba však položiť pre niekoho možno nepríjemnú otázku: Čí je to zámer, že sa diskusia v médiách uberá úplne iným smerom, než by sa mala uberať? Často počť jednostranné argumenty, že cirkev je proti joge iba na Slovensku, že už v roku 1968 Kongregácia pre vieroučné záležitosti zaradila jogu medzi techniky, ktoré katolíci môžu používať vo svojej duchovnej praxi; že joga sa v našom školskom systéme začala vyučovať už v bývalom Československu v roku 1958 a do škôl 1. a 2. stupňa sa na základe dobrovoľnosti zaviedla aj v 80. rokoch; že sa všade v Európe organizujú kurzy jogy, dokonca aj pre rehoľníkov či kňazov atď. O týchto argumentoch sa dá ťažko diskutovať, lebo sú jednoznačne účelovo vytrhnuté zo svojho kontextu. Ale aj keby sme na okamih pripustili ich racionálnosť a čiastočnú opodstatnenosť, ktorá by sa iste dala v ďalšej diskusii vyvrátiť, treba zároveň dodať, že diskusiu o tomto konkrétnom probléme zavádzajú do slepej uličky. Veď koreň sporu predsa nespočíva v tom, či cirkev hathajogu (tzv. telesnú jogu) odmieta alebo schvaľuje, či je proti nej nespravodlivo zaujatá alebo ju oprávnene odmieta ako niečo pre kresťana cudzorodé a neprijateľné, čo sa navyše nedá odčleniť od vlastnej duchovnej prapodstaty. Podstata sporu spočíva v tom, že podľa mnohých overených indícií sa predstavitelia jednotlivých cirkví, ale aj odborníci, dokonca i niektorí skúsení jogíní (!) právom domnievajú, že realizácia tohto konkrétneho projektu – za ktorým sa skrýva spoločnosť JDŽ – môže a pravdepodobne aj bude viesť k negatívne duchovnému ovplyvňovaniu a zneužívaniu či skrytej psychickej manipulácii a naše školopovinné deti privedie iba k otrockej závislosti od niekoho, kto sa v zmysle východnej náboženskej tradície považuje za „Božské svetlo“, „Svetlo vedomia“, za „stav Najvyššieho poznania, aké len možno dosiahnuť“ (citované z knihy svámi Mahéšvaránandu *Moje poslanie*, str. 33). Mahéšvaránanda síce o sebe takto otvorene pred nezasvätenými priamo nehovorí, ale zato jeho žiaci ho tak bezvýhradne až fanaticky slepo prijímajú! (Pozri svedectvo I. Jírovej, ktorá bola jedennásť rokov žiačkou svámi Mahéšvaránandu; prinášame ho na str. 6 až 8).

Na Slovensku pôsobí čoraz viac náboženských skupín, ktoré sa odvolávajú na jogu, alebo sa priamo prezentujú ako vedecské metódy a popierajú svoju náboženskú

Svámi Mahéšvaránanda (vpravo) načúva svojmu guru

podstatu (zrejme si dobre uvedomujú, že takouto taktikou ľahšie oslovia pragmaticky zmýšľajúcich ľudí Západu). No smutné je, že už dnes je u nás mnoho ľudí, čo na vlastnej koži skúsili, že realita je úplne iná. Boli okradnutí o to najcennejšie – o seba samého – prišli o svoju identitu, prestali racionálne myslieť a často i konať. (V Rozmere sme už podobné osobné svedectvá uverejnili.) Podľa slov PhDr. Zdeňka Vojtíška, jedného z popredných českých odborníkov, predstaviteľa českej Spoločnosti pre štúdium siekt a nových náboženských smerov „predstavuje Mahéšvaránandovo poslanstvo typický guruizmus, s ktorým máme na Západe i výrazné negatívne skúsenosti.“ Ďalej si Dr. Vojtíšek kladie otázku: „Odlišuje sa naozaj Mahéšvaránanda od iných duchovných vodcov typu Šrí Činmoja, Bhagwana Rajneesha, Šrí Matadží Nirmaly Dévi (predstaviťka Sahadža jogy), Maharishiho Mahesh Yogiho (vedúca osobnosť TM) či ďalších „guru v adidas-kách“? Prečo sa JDŽ netvári jasne ako náboženstvo, ako to robia napríklad oddaní Krišnu? Alebo je to tak, že sa Mahéšvaránanda odlišuje od ostatných guru predovšetkým tým, že jeho nasledovníci majú výborne zvládnuté techniky pre styk s verejnosťou? Medzináboženské dialógy, ktoré Mahéšvaránanda absolvoval, by tomu nasvedčovali“ (Dingir č. 1/1999). Na inom mieste Dr. Vojtíšek dodáva: „Atmosfera Mahéšvaránandových seminárov a akcií v Střílkách (stredisko JDŽ v ČR) je povestná duchom nenápadnej, ale zato účinnej manipulácie smerom k oddanosti tejto duchovnej osobnosti.“ Na ilustráciu uvádza i príklad jedného z popredných českých znalcov jogy RNDr. Václava Zdražilu,

ktorý sa zúčastnil na niekoľkých akciách svámiho Mahéšvaránandu, okrem iného aj na 14-dennom seminári v Ostrave: „Nákazlivej atmosfére závislosti podliehali aj tí, čo na takéto podujatie prišli iba po prvýkrát. Už v prvý deň sa mi zverovali so svojimi výhradami k obradom a špecificky náboženskému poňatiu seminára, na tretí deň však sami požiadali o osobnú mantru a boli nadšení (hinduistickým) obradom zasvätenia.“

„Tanec na hranici zdanlivo sekulárnej hathajogy a výrazne náboženskej bhaktijogy je typický pre hlavnú organizáciu Mahéšvaránandových žiakov, už spomenutú JDŽ“ – pokračuje vo svojom príspevku Dr. Vojtíšek. „Táto spoločnosť sa na jednej strane usiluje o zavedenie svojho systému jogy do všetkých stupňov škôl, vrátane materských (...) na druhej strane však si len ťažko možno predstaviť, že na nábožensky neutrálnych českých školách by sa vyučoval systém, ktorého základom je náboženské vedenie Mahéšvaránandom ako indickým duchovným učiteľom.“ (To isté platí aj o slovenských školách – pozn. red.) Tieto slová ilustruje opäť skúsenosťou Dr. Zdražilu z augusta 1992: „Na medzinárodnom seminári v Ostrave nevládla atmosféra otvorenosti a slobody. Mohol by som to doložiť početnými príkladmi, uvediem však iba tento: Jeden z účastníkov (povolaním učiteľ) dal návrh, aby zo seminára zaslali žiadosť ministrovi školstva, v ktorom by sa systém Joga v dennom živote zaviedol do učebných plánov škôl všetkých typov. Nasledoval nadšený súhlas. Neozvala sa jediná pripomienka alebo pochybnosť. V sále stál veľký oltár s obrazmi guru a horiacou sviecou. Ráno prebehla

hodinová meditácia na osobné mantry. Z času na čas sa ozval spev *bhadžanov* – indických duchovných piesní spievaných v hindčine (resp. v sanskrite). Riaditeľka seminára napísala emotívny sprievodný list ministrom a pripojila k nemu 13 hárokov s 572 podpismi. Nikto neuvažoval nad tým, aký ohlas môže spôsobiť prijatie ich žiadosti. Ako by na to reagovali stúpenci iných jogových smerov, kresťania, židia, ateisti. Guru Mahéšvaránanda, ktorý celých štrnásť dní bdel nad každou maličkosťou, dal celej akcii voľný priebeh...“

Napokon, nie sú to iba kresťania, čo vyjadrujú svoje obavy z realizácie projektu R.A.S.T. Aj RNDr. Václava Zdražilu sotvako môže obviniť z konfesionalnej zaujatosti či rivality. Nehlásí sa ku konkrétnemu náboženstvu (ani ku kresťanstvu), dokonca má k hathajoge v podstate kladný vzťah. To sa však nedá povedať o jeho postoji k jogovému systému a k praxi spoločnosti JDŽ, ako aj ku guru svámi Mahéšvaránandovi. V správe, ktorú v roku 1997 vypracoval pre MŠMT ČR ako člen expertnej skupiny poradcov pre

posudzovanie duchovných, bojových a rehabilitačných smerov, ktoré svoju činnosť spájajú s telesnými cvičeniami a jogou, jednoznačne systém JDŽ ako vhodný pre školskú mládež neodporúča a má k nemu i dôrazné a konkrétne výhrady. Citujem zo znenia dokumentu, ktorý nám Dr. Zdražila zaslal:

„Český zväz JDŽ reprezentuje skôr orientálne chápanie jogy, ktoré sa od ostatných českých jogových organizácií, pôsobiach v ČR, odlišuje najmä: 1. dominantným postavením svojho tvorcu, indického guru svámi Mahéšvaránandu a z toho vyplývajúcou odlišnosťou vnútornej atmosféry a spôsobu komunikácie; 2. jogovou praxou, kladúcou zvýšený dôraz na náboženské a rituálne prvky; 3. tým, že praktizuje meditáciu guru mantry (s požehnaním udeľovanej aj neplnoletým osobám), čo vedie k porušeniu rovnováhy vzťahov medzi guru a členmi organizácie, ktorí sú mu nesmierne oddaní, prejavujú mu zbožnú úctu a možno povedať, že sa stávajú od neho závislí; 4. sústavnou intenzívnou snahou o rozšírenie členskej základne najmä

z radov detí a mládeže a snahou o preniknutie do oblasti školstva.

Jogová prax JDŽ vychádza z telesných cvičení hathajogy. V jej rámci sa uskutočňujú dychové (pránájama) a relaxačné (joganidra) cvičenia. Avšak zaradujú sa do nej i prvky náboženské a rituálne. Do cvičebných jednotiek sa vkladajú spevy indických duchovných piesní (bhadžany). Významnú súčasť jogovej praxe tvoria *satsangy*, čo môžeme voľne preložiť ako „prebývanie pri nohách Majstra“. V ich ponímaní sú to formálne stretnutia žiakov so svojim guru, popretkávané spevmi bhadžanov a príhovormi Majstra. Z objektívneho hľadiska je najproblematickejšou súčasťou jogovej praxe JDŽ meditácia. Medituje sa spravidla v súvislosti s mantrou. Mantra je posvätná slabika, slovo alebo veta. Pomocou nej sa rozvíjajú duchovné sily. V systéme JDŽ je zavedená prax guru mantier (dikša mantra; dikša = zasvätenie), ktorú udeľuje guru Mahéšvaránanda svojim žiakom spoločne s požehnaním. Meditácia s guru mantrou býva spojená s premietaním predstavy najvyššej dokonalosti osoby guru. Udeľením a prijatím guru mantry sa upravuje vzťah medzi guru a jeho žiakom. Guru sa zaväzuje, že žiaka povedie na jeho duchovnej ceste až k cieľu. Žiak prijíma Majstra raz a navždy a zaväzuje sa mu hlbokou oddanosťou. Opakovanie mantry (džapa) je hlasné, tiché alebo len v predstavách, až konečne automaticky opakovanú mantru prevezme sama myseľ (adžapa). Pri opakovaní mantry sa väčšinou používa *mála*, čo je indická obdoba ruženca.

Svámi Mahéšvaránanda je zakladateľom, tvorcom a vedúcou osobnosťou uceleného systému JDŽ. Za 25 rokov jeho činnosti v Európe sa mu podarilo tento systém rozšíriť do viacerých európskych štátov. Získal i menšie skupiny priaznivcov v USA, Austrálii i na Novom Zélande. V úsilí rozširovať členskú základňu a prenikať do oblasti školstva v ČR JDŽ predbieha všetky ostatné české jogové organizácie. Vytvorila si pre to tie najlepšie podmienky. Vďaka štedrosti svojich členov (niektorých na významných miestach v štátnej správe či v akademických kruhoch) disponuje v súčasnosti vlastným jogovým centrom v Prahe a rozsiahlym zámockým areálom v Střílkach pri Kroměříži, kde zriadili nadáciu *Živoucí světlo Maháprabhudíp satsang*. V obidvoch týchto strediskách po celý rok prebiehajú cvičebné a vzdelávacie činnosti organizácie. Konajú sa tu prednášky, semináre, ako aj dlhodobé pobyty detí a mládeže. Už v auguste 1992 počas medzinárodného

Citáty z materiálov spoločnosti Joga v dennom živote

Tu uvádzame citáty z časopisu *Joga v dennom živote* (č. 2/1992), ktorý vydali žiaci svámi Mahéšvaránandu pôsobiaci na Slovensku. Citácie uvádzame bez komentára. Ponecháme úsudku čitateľa, či sú alebo nie sú nábožensky neutrálné:

- „V určený čas sa (svámi Mádhavánanda – duchovný učiteľ svámi Mahéšvaránandu – pozn. red.) stretol so svojim duchovným učiteľom Majstrom Mahábrabhdžím a spoznal v ňom svojho milovaného Boha, Pána Krišnu. Šrí Mahábrabhdží mu požehnal slovami: Ja som tvoj Išta dévata, spomeň si na sľub, ktorý som ti dal“ (podľa knihy *Líla ambrit* – Nesmrteľná Božská hra).
- „Odpusť, svamidží, nikdy som nemal guru, ale od detstva som si túžobne prial cvičiť jogu a dosiahnuť samádhi (tranz, vytrženie, vnútorné pohrúženie, zameranie mysle na Božstvo – pozn. red.). Často som si sadol a meditoval niekde osamote na ÓM (známa jogínska zvuková vibrácia, transcendentálna slabika, ktorá v preklade znamená „Ó, môj Pane“ – pozn. red.). Asi pred tromi rokmi som zažil svoju prvú skúsenosť, keď sa energia prány a ápany spojila a stúpala chrbticovým stĺpcom nahor. Túžil som tento zážitok opakovať, cvičil som stále intenzívnejšie, až som jedného dňa naraz stratil vedomie tela. Chvilu

bolo všetko naprosto temné, a potom som zažil intenzívne svetlo, ktoré trvalo vyše hodiny. (...) V mojom samádhi vídam opakovane nejakého svätca, ale neviem, kto to je, či je to Ráma (vtelenie boha Krišnu – pozn. red.), alebo nejaký svätý.“

- „Môžem ti povedať niečo z tvojho minulého života: ty i ja sme boli guru-bratia, teda obaja žiaci Maháprabhudžího. Bol si jogínom, jogovú silu si dostal od neho a tieto sily sa v tomto živote znova prebudili“ (dva výňatky z knihy *Živoucí světlo* od svámiho Mádhavánandu).
- „Bez primeranej osobnej prípravy nemôže človek pochopiť a odkryť pravdy obsiahnuté v Upanišádach alebo vo Védante (tradičná védská literatúra, z ktorej čerpá hinduizmus i joga – pozn. red.) (...) Cieľom života je uskutočnenie Božstva v človeku. Veda jogy ukazuje cestu. (...) Uskutočnenie seba samého, to nie je stav neexistencie alebo čirej prázdnoty. Je tu a nie je. Nie je ničím, čo by sa malo dosahovať znova. Nie je potrebné, aby ste dospeli k Átmanovi, čiže dosahovali zvrchované božské Ja. Vy sami ste Átman. (...) Zvrchované božské Ja sa dá docieľiť metódou priamej vízie alebo intuície, i keď nie je možné ho poznať normálnymi rozumovými metódami“ (výroky z *12 Šivánandových epištol*). Pokračovanie na str. 6

seminára v Ostrave, na ktorom som sa zúčastnil, mi svámi Mahéšvaránanda povedal, že je pripravený vypracovať pre všetky stupne našich škôl ucelený výchovný program, ktorý by vychádzal z jeho systému JDŽ. O niekoľko dní skutočne žiadosť adresovanú ministrovi školstva ČR odoslali, aby bol systém JDŽ zavedený do učebných osnov na všetkých stupňoch škôl. V decembri 1996 sa obrátil český zväz JDŽ na MŠMT ČR so žiadosťou, aby ich ministerstvo poverilo zriadením vzdelávacieho strediska pre inštruktorov jogy v zámockom areáli v Střílkach.

Začiatkom roku 1998 zorganizovala spoločnosť JDŽ medzinárodnú konferenciu *Joga v praxi pedagóga*. Uskutočnila sa síce na akademickej pôde Pedagogickej fakulty Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviach, no jej zmyslom nebolo poctivo sa zaoberať otázkou, ako by mohla tisícročná východná kultúra prispieť k riešeniu našich aktuálnych problémov a ku skvalitneniu pedagogickej praxe v našom školstve. Jej jediným zmyslom bola popularizácia a zdanlivé vedecké zdôvodnenie jedného problematickeho jogového systému, ktorý vo svojich dôsledkoch vedie od slobody k závislosti a od demokracie k autokracii.

Nemožno očakávať, že sa proti praxi JDŽ ohradia ostatné jogové organizácie, lebo príslušníci JDŽ sú často i členmi týchto jogových skupín a niektorí z nich sú dokonca členmi ich riadiacich orgánov. Skôr môžeme očakávať, že sa budú stále častejšie ozývať protesty rodičov, ktorých deti budú v školách viesť k neželaným a neprijateľným náboženským praktikám. Napokon, prvú takúto sťažnosť už Ministerstvo školstva ČR v súčasnosti rieši...

Tolko z odbornej správy Dr. Václava Zdražilu.

Podľa našich informácií pokus spoločnosti JDŽ preniknúť prostredníctvom školského systému na masovej úrovni do vedomia žiakov, a tým aj verejnosti, nie je ojedinelý iba u nás či v ČR. Podobné snahy táto spoločnosť údajne vyvíjala napríklad i v Rakúsku, no neúspešne. Naše ministerstvo sa však tvrdošíjne bráni tým, že tieto „kuvičie hlasy“ (odmietavé stanoviská podľa nich iba „takzvaných“ odborníkov či „samozvaných“ laikov) sú zatiaľ neopodstatnené, pretože sa joga v školách de facto neučí (pardon – necvičí) a niet preto čo kritizovať a hodnotiť. Pedagógovia sa však už na tento účel od januára 2000 školia v kurzoch, rozplánovaných na dva roky a toto školenie údajne vo výške až 20% všetkých prevádzkových nákladov spolufinancuje JDŽ. (Asi je to pre túto spoločnosť napriek značným finančným stratám veľmi výhodná investícia...) Niektorí známi cvičitelia jogy však upozorňujú, že cvičiteľom jogy môže byť iba skúsený a niekoľkoročnou praxou overený jogín, nie napochytrý vy-cvičený absolvent akéhosi „rýchlokurzu“. Joga sa podľa nich nemá cvičiť na masovej úrovni ako nácvik spartakiády, lebo to vedie iba k jej deformácii a nežiaducim následkom (!). Ja sa obávam, že ak sa preukážu na našich školopovinných deťoch prvé konkrétne následky tohto prinajmenej nepremysleného kroku, nebude zrazu človeka, ktorý tento zbytočný požiar uhasí. Alebo sa azda na to podujme samotný pán minister so svojimi nezištnými poradcami, múdrejšími nad múdrych, čo nechcú počuť hlasy tých, ktorí sa jogou zaoberali dlhé roky a poučili sa na vlastnom živote?

BORIS RAKOVSKÝ

Foto: Časopis *Joga v dennom živote* č. 2/1992

V jogy za jatí

Denník Lidová demokracie pred časom v článku Eldorado pre náboženské sekty zverejnil zaujímavý názor jedného zo známych nemeckých odborníkov, evanjelického farára Thomasa Gandowa. Vyplýva z neho, že práve spoločnosti v postkomunistických krajinách, kde po páde totalitných režimov zavládlo ideologické vákuum, sú náchylné prijímať myšlienky, ktoré sa im vedia zaujímavé a nové. Týka sa to predovšetkým mladých ľudí, predtým nepoznajúcich náboženskú slobodu a majúcich veľký záujem o toto „duchovno“. Inzeráty v novinách upozorňujú na bezplatné úvodné prednášky o tom, ako rozvíjať skryté mentálne a duchovné schopnosti. Východné náboženstvo je decentne maskované napríklad za spôsoby, ako prekonávať stresy...

Z mnohých ľudí sa však stali sebazbožňovatelia. Sú presvedčení, že človek je v podstate dobrý a môže dosiahnuť dokonalosť. Východné náboženstvá (podobne ako hnutie New Age, ktoré vo veľkej miere ovplyvňujú) posúvajú túto túžbu po dokonalosti až do krajnosti učením, že na najvyššom stupni „osvietenia“ môže človek splynúť s bohom. Podľa nich záleží v prvom rade na človeku, aby rozvinul techniku, ktorá v ňom oslobodí božstvo.

V totalite za nás rozhodovali iní a predkladali nám hotové len to, čo sa hodilo na dosiahnutie ich cieľov – bez akejkoľvek možnosti výberu. Teraz však záleží na každom z nás – máme možnosť a musíme sa rozhodnúť sami. Zaiste nikto neurobí také rozhodnutie, ktoré by mu samému akokoľvek ublížilo. Ak to poviem veľmi zjednodušene, nikomu nie je jedno, čo je, ako sa oblieka a pod. Takisto si vyberáme, čím naplníme svoju myseľ (literatúra, filmy – kultúra vôbec). Buď to našu myseľ upokojí, alebo naopak neprijemne rozruší, rozbuří. V týchto dvoch oblastiach je rozhodovanie pomerne jednoduché. Avšak v duchovnej oblasti je už omnoho ťažšie sa orientovať, čo je vhodné a čo nie.

➔ Citáty – pokračovanie zo str. 5

- „Sledovanie učenia JDŽ vedie k rozvoju telesného a duševného zdravia, k duchovnému vývoju a mnohostrannému rozvíjaniu skrytých schopností (okultných siddhi? – pozn. red.) a vytvára ochranu proti stresu“ (citát z obálky časopisu).
- „Si na správnej ceste a poznal si svoj cieľ, ale ešte si ho neuskutočnil. Svojimi kladnými myšlienkami, meditáciou, mantrou, oddanosťou a milosťou Gurudévu (guru – pozn. red.) svoj cieľ raz dosiahaš. (...) Átman sa spojí s kozmickým Ja a splynie s ním. Ale to je možné iba milosťou Guru. On je bránou k oslobodeniu“ (úryvok z rozhovoru so svámi Mahéšvaránandom).

- „Satsang sa začína vonku. Pod stromami, pár krokov od rieky, na tráve ešte zelenej. Oranžový bod uprostred kruhu ľudských tiel (t.j. svámi Mahéšvaránanda – pozn. red.) magicky priťahuje všetky pohľady. Magnet pre duše. A neprekáža, že blízko hrmcou pražské električky. (...) Stačí zavrieť oči a cítime dotyk všeobjímajúcej lásky. Vnútorne pohladenie. (...) Spomínaný pražský seminár mal názov *Joga je umenie naplniť zmysel života*. (Teda už nejde iba o telesné cvičenie? – pozn. red.) Tak kúsok po kúsku odhaľujeme cestu tohto naplnenia a silu čerpáme zo svetla podobných stretnutí. Stačí zavrieť oči...“ (zo spomienky žiačky svámi Mahéšvaránandu na stretnutie so svojim guru). Vybral: –br–

Ako sme „objavili“ jogu

Takisto my s manželom sme v tom čase hľadali smer pre náš život. Začiatkom sedemdesiatych rokov sme boli v skupinke záujemcov o praktizovanie hathajogy v Havírove. Spočiatku to bola ďalšia z foriem fyzických aktivít, ktorým sme sa venovali. Postupne sme absolvovali rôzne kurzy a semináre, doma i v zahraničí, zamerané na jogu. Zaoberali sme sa očistnými technikami tela, ásanami, pránájámou (sústavou dychových cvičení), relaxáciami, kontempláciou, meditáciami i masážami. Dokonca v snahe získať ďalšie skúsenosti a nájsť vlastného guru sme v roku 1972 išli do Indie, kde sme navštívili niektoré ášramy. Nadobudnuté poznatky sme odovzdávali v kurzoch jogy ako cvičitelia. Po niekoľkoročnom hľadaní duchovného vodcu sme sa stali žiakmi svámiho Mahéšvaránandu, ktorý má svoj hlavný ášram vo Viedni (Šrí Díp Mádhava Ášram), kde dodnes žije. Dostali sme osobnú mantru a pod jeho vedením sme pokračovali v praktizovaní systému Joga v dennom živote, ktorý práve zostavil. Tento systém bol navrhnutý takým spôsobom, aby získal veľký počet nasledovníkov všetkých vekových skupín. Joge sme sa venovali celých 15 rokov. Toto obdobie som opísala v nasledujúcom svedectve:

Ako väčšinu ľudí v tom čase ma ako dieťa pokrstili v katolíckom kostole, kde som bola aj birmovaná. O tom, kto a kde je Boh a kým je Ježiš som však nemala ani poňatia. Na odpustenie drobných detských nepravostí som mala odriekať určitý počet otčenášov. Nechájala som zmysel tejto modlitby a vôbec som nevedela, čo znamená. Od svojich pätnástich rokov si uvedomujem, že vo mne bola túžba poznať Boha, poznať zmysel svojej existencie. O tom, že Boh musí byť, som bola presvedčená podľa všetkého stvoreného okolo mňa. Kde a ako Boha hľadať som však nevedela. V roku 1963 som sa vydala a odsťahovala sa z Prahy do Havírova. O šesť rokov neskôr začali v Havírove kurzy hathajogy. Telesné cvičenia som si oblúbila, čoskoro som ich zvládla natolko, že som sa sama stala cvičiteľkou, onedlho metodičkou jogy pri TJ Slávia.

V kurzoch pre pokročilých sa však čoraz častejšie hovorilo o bohu. Slovo joga sa prekladá ako spojenie s bohom. Ide tu však o neosobného boha Brahmú, či o kozmickú energiu (brahmadžjóti). Citovali sa tu i niektoré biblické verše ako napríklad: „Boh je láska a kto zostáva v láske, zostáva v Bohu a Boh zostáva v ňom“ (1 Jn 4, 16).

Áno, boli sme vedení do vyššieho stavu vedomia, ku spojeniu s bohom – avšak bohom neosobným –, aby sme mohli zakúšať jeho lásku skrze guru, ktorý bol a je uctievaný ako Boh... Ten, kto praktizuje jogu, sa usiluje o sebazdokonalenie osobnosti prostredníctvom jogovej techniky. Aj ja som sa chcela prostredníctvom jogy očistiť od všetkého zlého. Východná filozofia totiž učí, že človek je v jadre dobrý, má však určité nánosy nečistôt, ktoré treba odstrániť. Nezostala som iba pri cvičení ásán, ale praktizovala som aj očistné cvičenia nosných dutín, žalúdka, čriev – neti, dhauti, bhasti, šankaprakšalánu – všetko, čo bolo dostupné. V mojom dennom programe bola i pránájama, meditácia, relaxácia s autosugesciami či relaxácie vedené guru.

Jedenásť rokov žiačkou

Aby som prenikla do tajomstiev jogy hlbšie, navštívila som ášramy v severnej, strednej i južnej časti Indie. Túžila som po osvietení, ktoré joga sľubuje. Mala som túžbu dosiahnuť to, čo joga a jej vodcovia ponúkajú – pokoj, radosť, šťastie, vyrovnaný život a múdrosť od Boha. Nakoniec som sa rozhodla pre osobné zasvätenie guru. Jedenásť rokov sme spolu s manželom strávili pod duchovným vedením indického učiteľa svámi Mahéšvaránandu. Boli sme pri zrode jeho pôsobenia v našej republike. Spočiatku sa systém Jogy v dennom živote vôbec nepraktizoval. Cvičili sme pod jeho vedením ásany, i keď on sám sa príliš telesnému cvičeniu nevenoval. Zato omnoho viac sme robili hlbšie relaxácie s pôsobením sugestívnych formulácií. Spočiatku som sa po cvičení cítila dobre, stále ma to väčšmi priťahovalo. V prvej fáze spoločné stretnutia s guru svámi Mahéšvaránandom (satsangy) nebývali časté (2 až 3-krát do roka). Konali sa na pozvanie jeho žiakov. Avšak neskôr začali nadobúdať iný charakter a bývali častejšie. Svámi Mahéšvaránanda tak získaval stále silnejšiu pozíciu a vplyv.

Väčšinou tieto stretnutia trvali jednu hodinu i dlhšie. Počas nich sme uctievali nielen svojho guru, ale aj hinduistické božstvá, ktorých mená sme vzývali tým, že sme spievali kírtany, či bhadžany, čo sú krátke refrény spievané v sanskrite na ich oslavu. Časté boli aj jednobodové koncentrácie napríklad na plameň sviečky, či meditácie nad obrazom učiteľa svámi Mahéšvaránandu, pri akomsi oltári Paramhansu svámi Mádhavánandu, ktorého sme my žiaci uctievali ako svätého. Pod vedením guru

sme meditovali a zostávali vo vytržení či tranze s určitými zážitkami. Týmto spôsobom som bola vtáňovaná do vecí, o ktorých som nemala ani poňatia! Nehovorilo sa o tom, prečo a s akým cieľom tieto veci robíme, bolo to posvätné, skryté. Odriekavali sme osobné mantry pomocou mály – čo sú korálky zo 108 zvláštnych indických semien – údajne na zmenu osobnosti. Všetko, čo sme konali, sa opieralo iba o city a osobné zážitky. Taktiež sme robili násilné dychové cvičenie – mukabhastriku – čo viedlo až k omdlietaniu. Necítila som sa dobre. Napadali mi zlé myšlienky a zlé túžby, akoby ma niečo ovládalo...

Joga bola pre mňa všetkým. Životným štýlom spojeným s vegetariánstvom a s vierou hinduistu. Praktizovala som radžajogu, karmajogu, ale hlavne bhaktijogu – cestu oddanej služby guru. Bola som členkou Unitárie, navštevovala som prednášky o rôznych náboženských smeroch, mudrcoch i mystikoch. Zaujalo ma to. Nechájala som na nijakom jogínskom sústreďení. Na dosiahnutie toho, čo joga sľubovala, som podriadila všetok svoj čas i dovolenky, a to po celých pätnásť rokov. Asi po roku pôsobenia svámi Mahéšvaránandu nastal čas na obrad zasvätenia s odovzdaním osobnej mantry. Okrem iného sa týmto spôsobom dosiahol väčší vplyv guru na žiaka. Aj to sme prijali. Hodiny meditácií a neustále sa opakujúce spevy so sprievodom malých činel (kartál) nám mali priniesť duchovnú skúsenosť, určité pocity, priblížiť nás k bohu. Nikto z nás však nechápal, čo za pôsobenie sa za tým skrýva, načo vlastne také praktiky slúžia. Pýtať sa nikto nechcel, lebo takým človekom by všetci opovrhovali. Pod vedením svámi Mahéšvaránandu bolo vždy zrejmé, že tu nejde o zlepšenie fyzickej kondície, lepšie dýchanie, ale o veľmi zjavné duchovné pôsobenie a cieľ. Svámi Mahéšvaránandu sme mali ako sprostredkovateľa Boha na zemi. Vzdávali sme mu všetku úctu a obdiv, ležali sme pri jeho nohách! Prinášali sme mu rôzne obety, mnohí mu upísali svoje životy, financie, niektorí z nás i celý svoj majetok. Duchovný učiteľ – Majster sa v sanskrite nazýva guru. Guru znamená „Božské svetlo“, „Svetlo vedomia“ a zároveň je to stav Najvyššieho poznania, ktoré možno dosiahnuť. Guru je Majster, ten, kto vedie od temnoty ku svetlu, od nevedomosti k poznaniu. Podľa slov svámi Mahéšvaránandu Majster prebúda a rozvíja schopnosti žiaka, podobne ako záhradník pestuje rastlinku, ktorú zasadí: dáva jej potrebné živiny, ochraňuje ju pred škodcami a rastlinka môže rásť. Majster dáva žiakovi požehnanie, silu,

ukazuje mu, kadiaľ vedie cesta - a žiak môže ísť k svojmu cieľu. Pôsobenie svámi Mahéšvaránandu je veľmi sugestívne, preto sa mu mnohí bezvýhradne vydali (napospas). Takto vzniká absolútna závislosť od guru ako od svojho boha. Ak ste pokročilejší adepti jogy, potom guru riadi a ovláda váš život! V skutočnosti sa svámi nechával uctievať ako Boh (aj keď to o sebe nehovoril). Jeho mocný vplyv na nasledovníkov dokrešľuje zdanlivo druhotná epizóda z letného jogistického tábora, ktorý sa konal neďaleko Budapešti: Počas obeda, vo vzdialenosti niekoľkých desiatok metrov od jeho stanu, napomenula môjho manžela jedna z terajších predstaviteľiek spoločnosti Joga v dennom živote, že sedel chrbtom k svámimu, a to značí neúctu k jeho osobe.

Ako misionár hinduizmu sa svámi Mahéšvaránanda snažil prostredníctvom cvičenia jogy získať čo najviac učeníkov. Dnes však viem, že to, čo učí a čo na svojich žiakoch praktizuje, nie je iba vymývanie mozgov, ako to niektorí tvrdia, ale priamo napájanie sa na hinduistické božstvá a otváranie sa im! V Biblii sa píše, že duchovné pôsobenie poznať po ovocí. Naše rodinné vzťahy však neboli dobré. Problémy narastali. Nevedela som si s tým poradiť a tak som svoj denný program rozšírila o ďalšie jogové techniky. Šla som cestou sebazdokonaľovania, ale aj veľkej samoty. Áno, cvičením som sa dokázala odreagovať, ale nanovo som sa vracala späť do reality ťažkostí a prázdnoty. Boli narušené rodinné vzťahy medzi nami, medzi rodičmi a deťmi, ktoré dospievali, i medzi mnou a manželom. Nešlo o nedostatok lásky, ale o studenú vojnu a nenávisť. Išlo to tak ďaleko, že nejaký čas po zasvätení guru som prežívala obdobie, keď mi nezáležalo na živote. Spomínam si, že celá rodina sme boli na dovolenke vo vtedajšej Juhoslávii, ja som sedela za volantom auta s túžbou roztrieštiť sa o skalu... Nevedela som si poradiť so svojím životom. Vedť sme sa od seba všetci vzdáľovali! Vôbec som to nechápala - vyvinula som predsa toľko úsilia „na ceste k bohu“.

Vyslobodenie

Modliť som sa nevedela. Tak som jedného večera sedela v meditačnej polohe a volala k Bohu o pomoc. Nemala som silu pokračovať v takom roztrieštenom živote, trhalo mi to srdce; nebola som schopná urobiť životné rozhodnutie. Cítila som, že som opustený, prázdny a neschopný človek. Boh ma vtedy vyslyšal a poslal mi pomoc.

Krátko nato prišla moja známa, ktorá predtým spolu so mnou vyše desať rokov cvičila jogu. Prišla ako kresťanka s tým, že sa za mňa modlí. Povedala mi, že pomôcť mi môže iba Ježiš. Nič som nechápala - Ježiša som nepoznala. Počas niekoľkých dní som sa akoby zázrakom ocitla medzi rozhodnými kresťanmi, ktorí milujú a nasledujú Ježiša celým srdcom. Bolo to v tšinskej oblasti. Tam sa Boh dotkol môjho srdca. Ukázal mi môj stav a poskytol mi aj životné riešenie. Dal mi poznať svoju lásku, moc i múdrosť. Nevie, ako to povedať, ale vedela som, že Boh tam je a hovorí práve ku mne. Keď sa hovorilo o „Božej práčke“ - o tom, ako On má moc vyčistiť ľudské srdcia, veľmi ma to oslovilo. Poznala som, že títo ľudia sa neopierajú len o nejakú filozofiu, ale skutočne žijú s Bohom. Chcela som vedieť čoraz viac o Ježišovi, o Božom Slove.

Nastal deň, keď som pochopila, že musím urobiť rozhodnutie - žiť buď s Pánom, alebo bez neho. Ježiš za mňa z lásky položil svoj život, aby som ja nemusela blúdiť, žiť bez lásky, bez svetla a bez nádeje. Už som sa rozhodla. Nechcem v tom „svinstve“ zahnúť! Nikto iný a nič ma neočistí. Žiadna jogová technika neočistí naše srdce, naše svedomie ani podvedomie. Iba krv Ježiša Krista z nás zmýva každý hriech. Vyznala som pred Bohom, ľuďmi i diablom Ježiša ako svojho jediného Pána a Spasiteľa. On mi odpustil moje hriechy, bola som vyslobodená z jogy a modlitbami rozviazaná z vplyvu temných mocností, ktoré sa za jogou skrývajú. Porozumela som, že tieto dve cesty - cesta jogy a kresťanstva - sú nezlučiteľné. Spálila som všetky mosty s klamnou minulosťou - bludné knihy o joge ako o ceste k Bohu a k osvieteniu - tajné náuky Tibetu, Bhagavadgítu, Budhovo učenie, Evanjeliá východných mudrcov a ďalšie. To, čo pre mňa bolo také vzácne a drahé sa mi stalo ako hnoj!

Ježiš povedal: „*Ja som cesta, i pravda, i život. Nik neprichádza k Otcovi, ak len nie skrze mňa*“ (Jn 14, 6). Nie všetky cesty vedú k Bohu, ako sa mnohí domnievajú. Ježiš je teraz mojou cestou, On hovorí nasleduj ma, On je hoden, aby som ho nasledovala. Hľadala som Božiu lásku, pokoj, radosť, osvietenie. Nevedela som však, čo je pravda. Brala som jogu ako to pravé, ale bola som na mylnej ceste. Nevedela som o existencii absolútnej nemennej pravdy. Ježiš povedal: „*Poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí*“ (Jn 8, 32). Oslobodí vás od hriechu, diabla, dušu oslobodí od smrti a napokon aj od večného zahynutia - taktiež od falošných učení a bludných ciest.

Chcela som žiť šťastný život. Ježiš o sebe hovorí, že prišiel, aby sme mali život, a to v hojnosti. Písmo nám dokonca hovorí, že „*kto má Syna, má život; kto nemá Božieho Syna, nemá život*“ (1 Jn 5, 12). Tým, že som prijala Kristovu pomoc, môj život i život mojej rodiny sa úplne zmenil. Už šestnásty rok som v Božej škole. On mi dáva silu a schopnosť odpúšťať, prejavíť lásku, mať úctu, žiť v pokoji a radosť. Mojm pánom býval guru - dnes je ním Ježiš, Jemu patrí i slúžim. Moje najobľúbenejšie Božie slovo, ktoré sa naplnilo v mojom živote, je z Jeremiáša (29, 13): „*Budete ma hľadať a nájdete ma, keď ma budete hľadať celým srdcom, dám sa vám nájsť.*“

Záver

V komunistickom režime nebolo možné sa na verejnosti zaoberať duchovným cvičením. Pre väčšinu záujemcov bolo ťažké zvládnuť ásany (pozície tela), nebolo možné sedieť v lotosovej pozícii alebo vôbec v akejkolvek meditačnej pozícii bez bolesti. Avšak žiaci svámi Mahéšvaránandu prichádzali z veľkej časti kvôli hathajoge (telesným cvičeniam), ktorú ľudia chápu len ako telocvik bez duchovného obsahu. Potom prišla tá „geniálna“ myšlienka: svámi Mahéšvaránanda začal vytvárať systém Joga v dennom živote. Náhle bola joga dostupná všetkým. Všetkým generáciám i tým menej pohyblivým ľuďom. Tento systém totiž začína postupným precvičovaním a uvoľňovaním kĺbov a svalov celého tela. Pre svoj zámer získal aj lekárov na severnej Morave. Vyšla i kniha Joga očami lekára. Joga v dennom živote však časom prechádza do bhaktijogy - u pokročilejších cvičencov postupne rastie podiel a význam duchovných cvičení, predovšetkým meditácií, ktoré začínajú ovplyvňovať spôsob ich života a utvárania ich osobnosti.

Joga v dennom živote o sebe nevraví, že je náboženstvom, napriek tomu jej základom je silné duchovné pôsobenie a zmena celého života, vrátane myslenia. Ako kresťania sme porozumeli, že celý tento systém nemá s Bohom Biblie vôbec nič spoločné. Náš Boh - Stvoriteľ - nás vyzýva, aby sme oslavovali Jeho samého, milovali jediného Boha! - „*Lebo hoci aj sú takzvaní bohovia, či už na nebi alebo na zemi, akože aj je mnoho bohov a mnoho pánov, no my máme jedného Boha Otca, z ktorého je všetko, aj my sme pre neho, a jedného Pána Ježiša Krista, skrze ktorého je všetko, a aj my sme skrze Neho*“ (1 Kor 8, 5 - 6).

IRENA JÍROVÁ

Kauza – Sun Myung Moon

„Všetko, čo som doposiaľ vyhlásil, sa naplnilo. Celý svet robil všetko pre to, aby sa ma zbavil a zastavil ma. No nezomrel som a dnes pevne stojím na vrchole sveta!“ Prejav kórejského náboženského vodcu Sun Myung Moona (San Mjang Muna) v kongresovej sále pražského hotela Hilton – Atrium 9. novembra 1995 sa pomaly končí. Asi tisícka prítomných, jeho veriacich – munistov – vstáva a freneticky aplauduje. Prvú budovu pre hrstku svojich veriacich postavil v roku 1950 v juhokórejskom Pusane z vyradených armádnych škátúl. Na živobytie si zarábala ako prístavný robotník. Dnes autoritatívne ovláda vieru státisícov, jeho cirkev je činná vo vyše 150 krajinách, vlastní celosvetové ekonomické impérium a jeho rukami pretekajú milióny dolárov.

Keby sme chceli sledovať príbeh náboženského podnikateľa San Mjang Muna, čoskoro by sme narazili na prekážku, ktorá by sa mohla formulovať do podtitulku tejto kauzy – Muž s dvoma životopismi. Hľadisko pravdivosti Munových životopisných faktov sa totiž komplikuje dvoma často si protirečiacimi informačnými zdrojmi. Čerpať možno zo správ, ktoré o sebe zverejnil sám Mun: tie sa skladajú z glorifikujúcich scén vykresľujúcich v ružových farbách víťaznú cestu mesiáša. Sebaoslavujúce informácie však značne pokrivkávajú za nezávislými a kritickými prameňmi. Sami munisti pripúšťajú, že „len sám Boh skutočne vie, akou cestou prešiel“, a že „svoj život nikdy úplne svojim prívržencom nezjavil. Najväčšia časť jeho životného príbehu je ustavične zahalená tmou a zostane tak asi navždy.“

Najlepšie dieťa sveta

V noci 6. januára 1920 (podľa lunárneho kalendára) sa v severokórejskej dedinke Čongdžu-kun narodil Yong Myung Moon (Moon Son-mjong). Rodné meno Yong (v preklade Drak) malo jeho nositeľa podľa tradičnej šamanskej viery ochraňovať pred zlými duchmi. Až v roku 1946 si prvé meno zmenil na Sun (Vhodnosť, Dobro). Meno Sun Myung Moon (z angličtiny do češtiny foneticky prepisované aj ako San Mjang-mun) možno z kórejšiny preložiť ako Dobrý žiariaci znak, v angličtine však môže evokovať úplne iné predstavy, Sun totiž znamená slnko a Moon mesiac. Munistické príručky uvádzajú, že už Yongov príchod na svet sprevádzali podivuhodné znamenia. Tri roky pred jeho narodením vraj príleteli na strom stojaci pred rodičovským domom mandarínske kačičky a zlaté vtáky, považované v Kórei za poslov šťasteny. Príbuzní mali zjavenia v snoch, napríklad o zlatom drakovi, čo vstúpil do lona pani Munovej. Yongov otec, farmár Kyung You Mun, vyčítal vo sne zo svojej dlane správu: „splodím najlepšie dieťa tohto sveta.“ Yong Mjang bol piatym dieťaťom z ôsmich, mal staršieho brata a šesť sestier. Nezávislé pramene uvádzajú, že dvaja z jeho súrodencov boli duševne chorí a trpeli epilepsiou.

Podľa vlastného rozprávania bol Yong hlbavý, súcitný, energický a za spravodlivosť bojujúci chlapec. Vraj už ako osemročný radil snúbeneckým párom, ktoré sa ho chodili pýtať, či ich manželstvo bude dobré. Keď mal Yong desať rokov, jeho rodičia konvertovali na kresťanstvo a vstúpili do Presbyteriánskej cirkvi.

Po škole do väzenia

Otcov kurz – učebnice opisujúce Munov (t. j. Otcov) životopis, ktoré jeho prívrženci povinne študujú – uvádza štyri školy, ktoré Yong v adolescentnom veku vyštudoval. Na jednej z nich vraj „sústredeným úsilím“ absolvoval štúdium plánované na štyri roky iba za polrok. Americký religionista J. Isamu Yamamoto o niečo triezvejšie konštatuje, že po skončení základnej

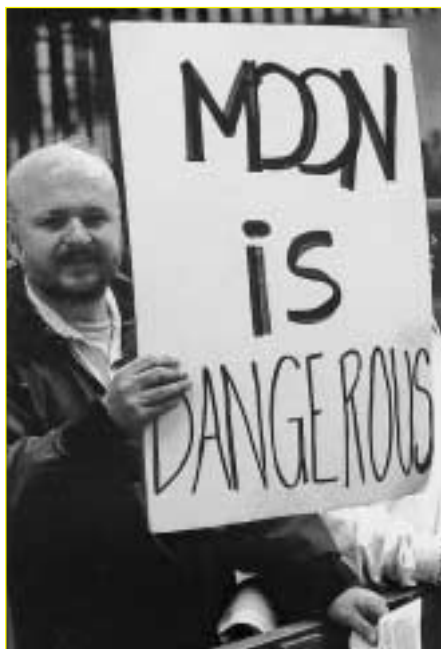
školy poslali rodičia Yong Mjanga na strednú školu do Soulu. Vo vojnových rokoch 1941–43 Mun študoval elektroinžinierstvo v Tokiu. Otcov kurz hovorí o absolutoriu školy, Yamamoto píše, že „nie je jasné, či školu dokončil“. Z Japonska sa vrátil do Kórey zmietanej nepokojmi, ktoré vyvrcholili v roku 1948 rozdelením polostrova, severnú časť ovládli komunisti. V rokoch 1944–50 Muna štyrikrát väznili, v súdnych obžalobách figuruje nepovolená bigamia a cudzoložstvo. Munisti obvinenie označujú za vykonštruované komunistickým režimom, ako pravý dôvod Munovho väznenia uvádzajú antijaponské a antikomunistické postoje a jeho náboženské vyznanie. Referencie o pobyte za mrežami sú prešpikované „husárskymi kúskami“ Otcovej lásky a obetavosti. Jeho utrpenie sa prirovnáva k utrpeniu Krista. Peklo na zemi si prežil predovšetkým v Kim Ir-senovom koncentračnom tábore Hung Nam: „Denne umierali väzni od vyčerpania a hladu. Kedykoľvek sa stalo, že niekto zomrel pri jedení, jeho spoluväzni medzi sebou bojovali, aby získali zostávajúce jedlo z úst mŕtveho človeka“ – vykresľuje Mun. Počas svojho väznenia len málo spal, väčšinou sa modlil, polovicu svojho jedla dával spoluväzňom a pritom dokázal výrazne prekročiť pracovnú normu, za čo mu prepožičali komunistické vyznamenanie. Zatiaľ čo iní prežili v Hung Name maximálne šesť mesiacov, Mun vydržal neznesiteľné súženie tri roky, a dokonca pribral. Vo vlastnom podaní bol Mun z lágra oslobodený jednotkami OSN deň pred plánovanou popravou, podľa nemunistických zdrojov pravdepodobne utiekol už skôr.

Mesiášom z princípu

Munova náboženská kariéra sa začala počas jeho stredoškolských štúdií v Soule. Navštevoval letničný zbor, vyučoval v neďalekej škole a kázal v parku alebo na stanici. Na Veľkonočný pondelok 17. apríla 1935 nastal zlomový okamih v živote pätnásťročného Muna. Pri intenzívnych

modlitbách sa mu vraj zjavil Ježiš a povedal: „Moja misia vybudovania Božieho kráľovstva na zemi sa neuskutočnila; mojou túžbou je, aby si ty túto misiu dokončil.“ Mun po zvážení všetkých okolností s poverením súhlasil. Ako sám opisuje, aby našiel najvyššiu Pravdu, putoval potom niekoľko desaťročí duchovným svetom, podstúpil najťažšie skúšky a najkrutejšie utrpenie, sám bojoval proti miliónom diablov a porazil ich. „Keby ktokoľvek vedel, čo som v týchto rokoch prekonal, zastavilo by sa jeho srdce otrasením a zármutkom. Nikto nie je schopný zniesť taký príbeh utrpenia“ – dokresľuje Mun svoj heroizmus. Odhalené skutočnosti sa ukázali byť natoľko prekvapujúce, že ich duchovní veľikáni (Ježiš, Budha, Konfucius) ani Boh neuznali. Mun však stál pevne na svojom, až po treťom vypočutí Boh potvrdil, že má Pravdu, a všetci predchádzajúci oponenti sa mu poklonili a podriadili. Bol uznaný ako duchovný „vítaz univerza a pán stvorenia“.

Výsledky svojich bitiek Mun zhrnul začiatkom päťdesiatych rokov do knihy *Boží princíp* (ďalej iba Princíp). Pred svojimi stúpenkami ju ohodnotil slovami: „Ani jeden človek skutočne nepozná plnú hodnotu pravdy, ktorú sa učíte. Keď dáte dohromady hlavy tisícich učencov s titulom PhDr., nedostanú sa nikdy do blízkosti Božieho princípu, ktorý vy študujete. Nie je to dielo vytvorené človekom. Boží princíp sa bude v budúcnosti akademicky analyzovať a tisíce a tisíce učencov ho budú skúmať, ale nedosiahnu mu ani po päť.“

„Moon je nebezpečný“ – hlása plagát jedného z demonštrantov a odporcov tohto náboženského vodcu

Kritickí akademici však upozorňujú na mnoho historických nezmyslov obsiahnutých v Princípe; podstatné časti obsahu považujú za plagiat kníh „mesiáša“ Kim Pek-muna, zakladateľa sekty *Obnovenie rajskej záhrady*, v ktorej Mun na prelome rokov 1945–46 prežil asi šesť mesiacov. Okrem Kimovho učenia sa Mun inšpiroval budhizmom, taoizmom, špiritizmom a starými kórejskými kultmi. Celý synkretizmus Princípu zastrešuje staročínsky dualizmus (jin a jang). Subjekt – Boh –, ktorému sa jeho objekt – stvorenie – vymkol z rúk, už tisícročia trpí. Mun svojou prácou, modlitbami a utrpením Boha utešuje a povzbudzuje.

Podľa Princípu sa Božím predstavám spreneverili už prví ľudia v raji. Eva najprv duchovne smilnila so Satanom, svoj hriech potom chcela napraviť fyzickým stykom s Adamom, z ktorého sa narodil Kain. Skrz tieto pochybenia sme všetci zdedili falošnú rodovú (krvnú) líniu. Prvý mohol tento hriech zahľadiť Ježiš, podľa Muna syn Márie a Zachariáša (manžela Alžbety, ktorú Mária navštívila). Nenašiel však pravú nevestu, a tak sa rozhodol nechať sa ukrižovať a spasiť svet aspoň duchovne. Nový mesiáš, ktorý spasí ľudstvo aj fyzicky, sa mal podľa zložitých výpočtov Princípu narodiť v Kórei niekedy v rozpätí rokov 1917–30.

Pravý Otec – alebo záletník?

Tak ako kresťanstvo má byť naplnením judaizmu, munisti svoje náboženstvo považujú za naplnenie kresťanstva. Preto Mun založil 1. mája 1954 v Soule *Združenie Ducha Svätého na zjednotenie svetového kresťanstva*, skrátene *Cirkev zjednotenia* (CZ). Obrady CZ sú v prvých rokoch jej existencie zahalené tajomstvom. Podľa niektorých kritikov očisťoval Mun svoje nasledovníčky od falošnej rodovej línie pohlavným stykom. Tieto ženy potom mohli rovnakým spôsobom očistiť aj ďalších stúpencom. Podobná prax sa dá doložiť aj z iných kórejských siekt. Munisti, prirodzene, tieto tvrdenia popierajú.

Kvôli praktikám CZ v Kórei v päťdesiatych rokoch niekoľko ich členov (profesorov a študentov) vylúčili z univerzít. Mun bol v roku 1955 po piatykrát uväznený a obžaloba ho okrem iného opäť obvinila z promiskuity. No po troch mesiacoch ho zbavili viny a prepustili.

Jedným z cieľov mesiáša je založiť Božiu rodovú líniu, a na to Mun potreboval pravú nevestu. Presne o dvadsaťtri rokov mladšia Hak-ča Han (narodená 6. januára 1943 lunárneho kalendára) sa v budúcnosti ukázala ako šťastná voľba. Svätá svadba „Pravých rodičov“ sa konala 16. marca 1960 lunárneho kalendára. Munisti pripúšťajú, že sa mesiáš ženil už po druhýkrát, so svojou prvou ženou žil desať rokov a mal syna, ale rozišli sa, lebo „nemohla porozumieť jeho poslaniu“. V munistickej literatúre možno nájsť aj do „ružového“ životopisu nezapadajúcu príhodu z roku 1946. Mun sa vtedy dopyčul o akejsi „bláznivej Božej žene“, spoznal znamenie a bez vysvetlenia opustil svoju milovanú manželku. Povedal iba, že ide kúpiť ryžu. Božia žena žila ako konkubína a mala desať nemanželských detí. Mun im vraj slúžil, považoval ich za Božie deti a oslovoval ich princovia a princezné. U konkubíny však nenašiel pochopenie...

Nezávislí autori uvádzajú okrem Munovho prvého zväzku s Čche Son-gie (1945–55) ešte dve ďalšie manželstvá. V roku 1948 sa ešte nerozvedený Mun, údajne podľa zjavení, oženil s Kun Jong-hwa, v rokoch 1955–59 bol ženatý s Kim Mjong-hee.

V Otcovom kurze Mun rozpráva, ako na začiatku manželstva „spracoval“ svoju ženu Hak-ča Han. Zatiaľ čo členovia CZ očakávali veľké počty Babičky a Matke, musel ich Otec (Mun) pre vodcovské úlohy ešte len vychovať. „Babičke som neumožnil, aby slobodne navštevovala svoju dcéru. (...) Prvý rok som zaobchádzal s Matkou (Hak-ča Han) skoro ako so slúžkou, namiesto toho, aby som sa k nej správal ako k svojej žene. (...) Ono obdobie po svadbe nebolo nič iné ako utrpenie a tvrdá skúška na strane Matky. Začínala ako sluha, pretože som chcel, aby začínala na nižšej úrovni. (...) Za mojimi činmi v tomto období bola skúška pre Babičku a Matku. Nemohli sa sťažovať ani sa proti mne stavať, bez ohľadu na okolnosti museli všetko prijať a vytrvať. To bol reálny cieľ, aký som naozaj chcel. Prostredníctvom ich víťaznej demonštrácie viery, ich neúnavnej a absolútnej oddanosti mojej osobe dosiahla Matka a Babička víťazstvo.“

Po sobáší s Hak-ča Han Mun vyhlásil, že počas nasledujúcich 21 rokov prinesie svetu toto „Baránkovo manželstvo“ 12 detí – 12 apoštolov. Podarilo sa – dvanásť potomok (piata dcéra) sa narodil „Pravým rodičom“ 3. 1. 1981, trinásť dieťa – ďalšia dcéra – sa narodilo o rok neskôr.

Od Svätej svadby žehnajú „Praví rodičia“ snúbenecké páry a tak ich „štepia“ na Božiu rodovú líniu. Partnerov zo všetkých kútov sveta k sebe zvyčajne vyberá sám Mun. Stačí, ak kandidáti opíšu svoj vzťah k Munovi a CZ, vyplnia dotazník a zašlú fotografie. Mun vraj vidí do rodovej minulosti oboch partnerov a vyvolí ideálne páry tak, aby v budúcnosti mali tie najlepšie deti. Zatiaľ čo pri prvom požehnaní v roku 1960 oddali „Praví rodičia“ iba tri páry, v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch, keď CZ zaznamenala celosvetový boom, počty dvojíc stúpili na tisíce.

Svetovládca

V roku 1971 sa San Mjang Mun presťahoval do USA a o dva roky neskôr získal občianstvo. Vďaka úspechom v Kórei, Japonsku a potom aj v Amerike sa CZ rozrástla na niekoľkostotisícové spoločenstvo. Podľa Princípu má „munizmus“ naďalej expandovať, mesiáš sa postaví na čelo zjednoteného sveta, zavládne jedna ideológia – bohizmus (svetovládca Boha) a jeden jazyk – kórejčina. Aby sa Mun mohol stať vládcom sveta, buduje obrovské ekonomické impérium. Peniaze na jeho fantázie plynú z práce jeho veriacich. Ide o tzv. fundraising, čo sa dá preložiť ako „vyzdvihovanie finančných prostriedkov“. Munov kritik Steven Hassan, bývalý člen CZ, opisuje prípady z osemdesiatych rokov, keď „munistickí podomoví obchodníci v Japonsku pripravili nátlakovým predajom bezcenných náboženských predmetov, kúziel a talizmanov verejnosť najmenej o 165 miliónov dolárov. Suma vraj predstavuje iba celkový obnos vrátený na základe 14 579 sťažností vládnym

spotrebným strediskám a advokátom. Podľa odhadu japonského združenia právnych zástupcov sa sťažovalo len jedno percento podvedených a 165 miliónov dolárov je len vrchol ľadovca.“ Podobné prípady sú zdokumentované i v USA, kde munisti predávali predražené kvety pod falošnou zámkou výťažku na charitu a pod. Získané financie Mun premenil na automobilové továrne, obrábacie stroje, počítače, lieky, ale i zbrane (automatické pušky M16), banky, reštaurácie, klenotníctva, hotely a rozsiahle pozemky. Svoju ideológiu šíri na vlastných univerzitách, pomocou agentúr (The World Media Association, Free Press International a i.) či novín (The Washington Times, Noticias Del Mundo, Insight atď.). Usporadúva mierové, sociálne, humanistické alebo ekumenické konferencie. Pozýva na ne známe osobnosti, ktoré láka vysokými honorármi a platenými výdavkami (zlákať sa dal i Michail Gorbačov či George Bush). Na „ulovených“ celebritách profituje Mun spoločnými fotografiami, ktoré mu pred neinformovanou verejnosťou pomáhajú budovať imidž svetovo uznávanej duchovnej veličiny. Z toho dôvodu si Mun samozvane privlastnil aj titul pre duhovenstvo – „reverend“.

Ďalšie Munove aktivity supluje široké spektrum spoločenských organizácií. Záujemcovia spravidla vôbec nič netušia o ich súvislosti s Munom a môžu sa vmotať až do stredu pavučiny, kde ich uvíta ako nových konvertitov Otec a CZ. Aj v Českej republike možno spolupracovať s *Federáciou žien za svetový mier*, ktorej predsedkyňa Hak-ča Han navštívila v roku 1993 Prahu, so študentskou organizáciou *CARP* či s *Medzinárodným parlamentom pre bezpečnosť a mier*. V USA slávil Mun úspechy

s protikomunistickými organizáciami *CAUSA* a *IFVOC*. Zvlášť si zakladá na pomenovaní „najväčší antikomunista na svete“, ktorým ho označili v roku 1984 sovietske noviny *Izvestija*. V rokoch 1991–92 zorganizoval Mun výmenné akcie pre tisíce študentov a profesorov z bývalého ZSSR a USA spojené so seminármi o Princípe. Princíp sa vraj teraz vyučuje na desiatkach ruských základných škôl.

„To je Otcova taktika, prirodzené podmanenie americkej vlády a populácie. (...) Jedného dňa bude každý deklarovať pravú pozíciu reverenda Muna. Otca bude možné spoznať v každej oblasti, akademickej, vedeckej, kultúrnej i náboženskej“ – odkryl svoje karty Mun.

Pod paľbou kritiky

Mýtus Muna „ľudomila“ podrývajú zistenia o dodávkach peňazí a zbraní nikaragujským kontrast alebo o stámiliónových investíciách na podporu vojenských režimov v Južnej Amerike pri budovaní prvých teokratických štátov.

V polovici sedemdesiatych rokov nariadil Kongres USA preveriť činnosť Munovej organizácie. Republikánsky poslanec Donald Fraser sa podujal vykonať kontrolu, ktorej výsledky odhalili množstvo dosiaľ neznámych faktov. Okrem iného aj väzby CZ na Kórejskú ústrednú spravodajskú agentúru (KCIA). Priami Munovi podriadení Potom Po-hi a Kuk Han-sang sú agentmi KCIA, ktorá ich prostredníctvom podporovala CZ a spolupracovala s ňou pri dosahovaní svojich politických cieľov. Fraser doložil aj Munovu spoluprácu s Jošim Kadamom, vodcom japonskej siete organizovaného zločinu nazývanej jakuza.

Otcov kurz Fraserovu správu, ktorej zverejnenie sa datuje na 10. marca 1977, odmieta. Súd, ku ktorému sa Potom Po-hi odvolal, vraj 22. júna 1978 uznal nepravdivosť vyššie uvedených tvrdení. Podľa nezávislých prameňov však Fraserova správa vyšla až 31. októbra 1978, teda štyri mesiace po údajnom vyhranom procese munistov. V rámci objektivity treba dodať, že táto správa nezískala v Kongrese USA podporu, ktorá by viedla k sankciám voči CZ.

V júli 1982 bol Mun so svojim spoločníkom, Japoncom Takerom Kamijamom, odsúdený za daňové podvody na osemnásť mesiacov väzenia a pokutu 25 tisíc dolárov. Trest si odsedeli v rokoch 1984–85 vo federálnej väznici v Danbury. Okrem zvyčajného rozprávania o nevine a hrdinstve

ponúka Otcov kurz aj Munove úvahy pri čistení toaliet. Pracoval vraj s radosťou a vďačnosťou k Bohu, myslel si: „To je moja najväčšia pocta. Čistím Ameriku, čistím padlý svet.“

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch čelí CZ mediálnym obvineniam z obmedzovania osobnej slobody a z psychickej manipulácie, ktorej sa dopúšťa na svojich veriacich. Jej metódy sa porovnávajú s vymývaním mozgov v čínskych komunistických lágroch, avšak munisti nepoužívajú fyzické, ale psychické násilie. Ich praktiky sa dokonca dočkali aj filmového spracovania v snímkach *Listok do neba* a *Munchilds*.

Najdiskutovanejšími akciami (nielen) proti munistom boli dnes už zakázané deprogramácie. Išlo o únos kultistu z komunity a jeho absolútnu izoláciu. Odrezanie od sveta trvalo tak dlho, kým kultista pod ťarchou predkladaných kritických argumentov neodvolal svoju, „pomocou manipulácie naprogramovanú“ vieru.

Kauza Tamara

„Česká republika chystá predaj rádiolokátora Tamara do Iraku“ – správa vplyvného konzervatívneho denníka *The Washington Times* zverejnená 11. novembra 1997 najprv vyvolala zmätok; taký škandál by pre Čechy mohol znamenať sťaženie vstupu do NATO. Po niekoľkých dňoch skúmania sa väčšina politikov i vojenských odborníkov zhodla na konštatovaní, že ide o správu nepodloženú faktami. Zbytočný humbuk – i bez ospravedlnenia washingtonských Timesov – odznel.

Pozrime sa však na kauzu Tamara ešte raz, z iného uhla. Už sme spomenuli, že denník *The Washington Times* (TWT) založil a vedie San Mjang Mun. V teológii Princípu je zásadne zakotvený stret dobra a zla, súboj božskej a satanskej strany, západnej demokracie a východného komunizmu. V Munom predvídanej tretej svetovej vojne sa mal potrieť komunizmus, a to dvoma možnými spôsobmi – cestou ideologickou alebo vojnovou. Potom sa mala k slovu dostať celosvetová ideológia reprezentovaná mesiášom. Svet sa, pravdaže, vyvíja inak než Munove predstavy – jednota nenastáva pod jeho patronátom, čo je vzhľadom na predpokladané pravdivosti Princípu nevhodné. Pre potvrdenie Munových doktrín sú stále potrebné medzištátne rozpory a konfrontácie. Tieto ambície môžu byť dôvodom, prečo sa medzi riad-

kami TWT zámerne vsúvajú lživé informácie. Útok proti ČR nebol prvý; už predtým Munove noviny uverejnili zavádzajúce správy o ďalších exkomunistických krajinách východnej Európy.

„Na celom svete nevyhnutne musíme zaviesť teokraciu. Náboženstvo a politiku nemožno oddeľovať. Robiť medzi nimi rozdiel sa Satanovi najväčšmi páči“ – vyhlásil Mun v jednom zo série prejavov *Master speaks* (Hovorí Majster). V inom prejave uviedol: „Počas uplynulých desiatich rokov som do TWT investoval miliardu dolárov. Keby som sa staral o politický vplyv alebo osobné obohatenie, alebo by som sa usiloval o získanie ľudí pre svoju náboženskú vieru, potom by som takú sumu neinvestoval do nejakých novín. Jednoducho povedané, založil som TWT, aby som naplnil Božiu vôľu. (...) Nemám najmenšie pochybnosti, že TWT hrala rozhodujúcu úlohu v procese, ktorý privodil pád komunizmu. Boh využíval tieto noviny ako svoj nástroj, aby skoncoval s najzhubnejšou diktatúrou v dejinách ľudstva. (...) Dal som denníku TWT úlohu na najbližších desať rokov, musí prispieť k dosiahnutiu morálnej spoločnosti.“

Súmrak mesiáša?

V roku 1995 požehnal reverend Mun na Olympijskom štadióne v Soule údajne mnoho desiatok tisíc mladých párov z rôznych krajín, ktoré vybral a spojil. Tieto svadby sa uzatvárajú na základe presvedčenia, že založením rodín ľudí všetkých národov, vyznaní, rás a kultúr je možné vytvoriť mier na svete.

Od polovice osemdesiatych rokov však munisti v USA strácajú dych. Podľa religionistov sa ich počet z maxima dosiahnutého v rokoch 1972–75 znížil asi na desatinu (t. j. na 1500–3000 členov). Munistickí predstavitelia nesúhlasia – hovoria o päťdesiatich tisícoch členov. Podobná situácia je aj v ČR, nie síce v poklese členskej základne – tá sa po komunistickom zákaze činnosti len začína rozvíjať – ale v odhadoch počtu veriacich. Religionisti hovoria o troch stovkách, munisti udávajú tisíc členov. Trvalejší masový úspech zaručuje Munovi len Kórea a Japonsko. Ak, pravdaže, nerátame neoveriteľné správy munistov, citujúcich internetové hlásenia o „celých národoch Afriky, ktoré sa poklonili mesiášovi“.

Problémy sa nevyhli ani mesiášovej „Pravej rodine“, ktorá má byť vzorom pre tých ostatných. Na konci roku 1983 mal

ťažkú autonehodu Im Hung-in – syn „Pravých rodičov“. Otcov kurz opisuje Munovu návštevu v nemocnici. Syn ležal v kóme, otec sa však nedomlil za jeho život, ponúkol ho ako obeť nebesiam. Aj napriek argumentácii o vševidiacom mesiášovi a v porovnaní s obetou Izáka či Ježiša musí pri čítaní týchto viet zamraziť aj pravoverného munistu. Hung-in zomrel 2. januára 1984, podľa Muna vstúpil na nebesia. O dva mesiace neskôr Mun svojho zosnulého syna v duchovnom svete oženil s fyzicky živou ženou. Rovnakým spôsobom dostal manželku (staršiu Kórejku) aj Ježiš.

Trpkým sklamaním pre Muna sú skrachované manželstvá jeho „bezhriešnych“ detí, ako aj ich pochybnosti vo viere v otca mesiáša. Bolo by lacné rozoberať tu ich poklesky, stačí s istotou uviesť: sú to len obyčajní (hriešni) ľudia.

Napriek čiastkovým prehrám osemdesiatročný Mun na svoj sen – spásu (ovládnutie) sveta – nerezignoval. Moc si zaistil aj pre prípad náhleho úmrtia. Zdôrazňuje, že bude aj z duchovného sveta naďalej všetko riadiť. Svoju vládu si však túži vyčutnať už tu, preto zrýchľuje frekvenciu svadobných obradov a bláznivo zvyšuje počty oddaných. Aby svoju vieru urobil stráviteľnejšou a získal nových svadobčanov, na jar 1997 celosvetovo zrušil CZ a nahradil ju *Federáciou rodín za mier vo svete*. Prax ukazuje, že výmena „servisných organizácií“ bola len kozmetickou úpravou fasády, vnútorné mechanizmy zostali nedotknuté. Ešte na začiatku deväťdesiatych rokov megasvadby zamestnávali archivárov Knihy rekordov, dnes však vyvolávajú skôr pochybovačný úsmev. Od roku 1995 „Praví rodičia“ žehnajú globálne cez satelit na viacerých štadiónoch zároveň, astronomické počty párov dopĺňujú i nemunisti a už predtým oddané páry (tzv. reblessing – znovupožehnanie). Zatiaľ posledná Munom „realizovaná“ svadba prebehla v troch etapách v rokoch 1998–99, munisti veria, že bolo požehnaných absurdných 360 miliónov dvojíc.

Keďže v slede obradov nemožno prehliadnúť dlhodobý trend, aby každá nová hromadná svadba bola aspoň desaťkrát početnejšia ako predchádzajúca, možno očakávať, že sa Mun pri nastávajúcom požehnaní pokúsi svojim veriacim vsugerovať (pravdepodobne duchovný) sobáš celej planéty.

MARTIN KOŘÍNEK

(Reflex č. 4/2000)

Preložila: A. MRÁKOVÁ

Foto: CORBIS SYGMA

*Charizmatické hnutie, ktoré sa v posledných desaťročiach značne rozšíri-
lo po celom svete (niektoré pramene
udávajú až 300 – 400 miliónov stú-
pencov), neobišlo ani Slovensko. Roz-
šírenie charizmatických spoločenstiev
u nás nie je zanedbateľné a popri jed-
noznačne pozitívnych prvkoch duchov-
nej obnovy, spontánne vnášaných do
tradičných kresťanských cirkví, z ktorých
často pochádzajú, vstupujú tieto
spoločenstvá na našu duchovnú scénu
aj s rôznymi extrémnymi prejavmi a
nesprávnyimi vieroučnými dôrazmi.
Nezriedka to spôsobuje napätia a roz-
kol v jednotlivých cirkvách a existujú-
cich spoločenstvách. V tomto príspevku
sa pokúsím analyzovať charizmatické
hnutie na Slovensku, ako aj najvý-
znamnejšie charizmatické zoskupy-
nia, ktoré tu v rámci tradičných cirkví
– ale aj mimo nich – pôsobia. Uvedo-
mujem si pritom, že ide o širokú pale-
tu špecifických, výrazovo i teologicky
odlišných spoločenstiev – od tých, čo
cirkev, z ktorej pochádzajú, prijíma
kladne a s rešpektom, až po tie radi-
kálnejšie a extrémistickejšie, čo sa zo
stredy cirkevného diania samy vyluču-
jú. Na záver sa – z pohľadu tradičných
cirkví – budem snažiť teologicky zhod-
notiť i možné riziká a úskalía, ktoré
tento pozoruhodný duchovný fenomén
súčasnosti so sebou prináša.*

Fenomén, s ktorým sa musí rátať

Začiatky charizmatického hnutia ako samo-
statného prúdu v kresťanstve spadajú do
obdobia okolo roku 1960 (USA). Po tom,
čo sa pomerne rýchlo šírilo v protestant-
ských cirkvách, zasiahlo v roku 1967 aj
Rímskokatolícku cirkev. Azda iba s výnim-
kou Pravoslávnej cirkvi je dnes charizma-
tické hnutie prítomné vo všetkých kresťan-
ských cirkvách a denomináciách po celom
svete. Má rôzne organizačné podoby, od
naddenominačných zoskupení a sietí až po
samostatné slobodné cirkvi. Rozpoznáva-
cím znakom je dôraz na tzv. „krst Duchom
Svätým“ a s ním spojené prijatie daru glo-
solálie alebo ďalších duchovných darov
tak, ako o tom píše apoštol Pavol v Prvom
liste Korintánom (1 Kor 12 a 14). Rozličné
skupiny v rámci tohto hnutia spája nádej
na obnovu cirkvi a kresťanstva, ktorú spre-

Charizmatické hnutie na Slovensku

vádzajú evanjelizačné a misijné aktivity.
Všetko toto je, podľa týchto hnutí, znakom
nového vylitia Ducha. Spočiatku sa hnutie
označovalo výrazom neopentekostálne ale-
bo novoletničné. Už po roku 1960 sa však
tieto skupiny vo svojich publikáciách ozna-
čujú ako charizmatické. Popritom prevlá-
dajú označenia ako *Hnutie obnovy v Duchu
Svätom*, *Duchovná obnova zborov*, alebo
Obnova (Renewal, Erneuerung).

Charizmatické hnutie zdôrazňuje skú-
senosť Ducha Svätého ako moci (v inten-
ciách pavlovského pojmu dynamis). Mať
vzťah s Bohom tu znamená Božie pôso-
benie na celom človeku, ktoré má byť aj
fyzicky citeľné vo všetkých oblastiach jeho
života (naplnenie Duchom, glosolália, uz-
dravovanie, vyslobodenie, intuitívne pozna-
nie a prorocstvo). Duchovný rozmer života
kresťana a jeho spoločenstva prestáva byť
iba predmetom viery a stáva sa prežitou
skutočnosťou. To sa deje pri charizmatic-
kých bohoslužbách, konferenciách, kurzoch,
modlitbových zhromaždeniach a pri pasto-
rálnej starostlivosti. Týmto charizmatické
hnutie so sebou prináša nový potenciál
smerujúci k zásadným zmenám chápania
kresťanskej viery v cirkvách. V dôsledku
toho sa charizmatickí kresťania dostávajú
do konfliktu so svojím kresťanským okolím
a napriek deklarovanému zámeru zostať
v pôvodnej cirkvi a pôsobiť v nej obnove-
nie, mnohí odchádzajú a zakladajú samo-
statné skupiny. Tradičné i liberálne prúdy
v cirkvi vyčítajú charizmatikom ich prece-
ňovanie osobného rozhodnutia a prehnajú
emocionálnosť. Evanjelikálne cirkvi a prú-
dy im vyčítajú letničné učenie, od ktorého
sa Evanjelická aliancia dištancovala tzv.
Berlínskym vyhlásením. (V tomto dokumen-
te z 15. 9. 1909 odsudzujú zástupcovia
Evanjelickej aliancie a Gnadauerského spol-
ku Letničné hnutie a vyčítajú mu, že duch
v ňom pôsobiaci je „duch zdola“. Odmie-
tajú predovšetkým učenie o „čistom srdci“
a s ním spojené očakávanie, že už na zemi
človek môže dosiahnuť stav bezhriechnosti,
a vyhlasujú: „Neočakávame nové letnice,
očakávame druhý príchod Pánov!“)

Napriek svojej jednostrannosti a svoj-
vôli niektorých vodcov však vedenia mno-

hých veľkých cirkví charizmatické hnutie
hodnotia pozitívne. Významný teológ a mi-
sionár, reformovaný farár, niekdajší bis-
kup Cirkvi južnej Indie a predstaviteľ Sve-
tovej rady cirkví Lesslie Newbigina už
v roku 1953 povedal, že sú tri spôsoby,
ako možno chápať cirkev: katolícky, pro-
testantský a letničný alebo charizmatický.
Podľa tohto tretieho prúdu cirkev nie
je ustanovená apoštolským nariadením
(katolícky pohľad), ani apoštolskou zves-
ťou (protestantský pohľad), ale Duchom
Svätým, ako „skutočne prežitá a prijatá
realita“. Newbigin ďalej tvrdil, že chariz-
matické hnutie so svojím dôrazom na dary
Ducha musí ekumenické hnutie rešpektovať,
pričom je potrebné vstúpiť do dialógu
s jeho predstaviteľmi: „Musíme priznať, že
bez nich nemôžeme dôjsť k dokonalosti.“

Hoci – ako sme už spomenuli – pôvod-
ne charizmatické hnutia mali v úmysle spô-
sobiť obnovenie cirkvi zvnútra, dnes je
v protestantských cirkvách veľmi vzácnou
výnimkou, keď sa podarí nájsť charizma-
tickú skupinu integrovanú do niektorej
tradičnej cirkvi. Avšak inak je to v Rímsko-
katolíckej cirkvi.

Rímskokatolícka cirkev

Aj keď došlo k početnému odlivu najmä
mladých katolíkov do nezávislých chariz-
matických spoločenstiev, predsa mnohí
v cirkvi zostali. Charizmatickí katolíci totiž
vo väčšine nemali v úmysle opúšťať svoju
cirkev. Skôr sa zdalo, že skúsenosť krstu
Duchom Svätým ich posilňovala v ich kato-
lickej orientácii vrátane mariánskej úcty.
Zo strany ostatných charizmatikov to však
viedlo k údivu a neskôr i k napätiam.

Katolíckych charizmatikov zastrelil
svojou autoritou belgický kardinál Leon J.
Suenense. Charizmatické skupiny vo vnútri
Katolíckej cirkvi medzinárodne zastrešuje
Katolícka charizmatická obnova (KCHO) so
sídлом vo Vatikáne (ICCRS). Toto hnutie
vzniklo v 70. rokoch a dnes je etablovanou
a uznávanou zložkou katolíckej spiritua-
lity. Takisto Konferencia biskupov Sloven-
ska zachováva pomerne otvorený prístup

k charizmatickým hnutiam a spoločnostiam pôsobiacim v rámci cirkvi. V súčasnosti ich na Slovensku pôsobí viacero. S celosvetovou štruktúrou Katolíckej charizmatickej obnovy spolupracuje napríklad *Združenie JAS*. Každoročne usporadúva charizmatickú konferenciu; niektoré s medzinárodnou účasťou. Vydáva časopis *Nová Zvesť*, ktorý je zameraný na novú evanjelizáciu a katolícku charizmatickú obnovu.

Na pôde Rímskokatolíckej cirkvi ďalej pôsobia aj charizmatické spoločnosti, ktoré však samy seba nechápu ako priamu súčasť hnutia Katolíckej obnovy v Duchu Svätom. Vznikli na rôznych miestach sveta v období nadšenia po Druhom vatikánskom koncile. Takými sú napríklad Komunita Ján Krstiteľ, Komunita blahoslavenstiev, hnutie Svetlo-Život a bratislavské Spoločenstvo pri Dóme sv. Martina.

Komunita Ján Krstiteľ má na Slovensku centrá v Zlatej Idke pri Košiciach a v Sklenom pri Banskej Bystrici, pričom formačné a pastoračné centrum je aj v Prešove. Svoj počiatok odvodzuje od rozhodnutia katolíckeho kňaza Ricarda Arganaraza, ktorý sa začiatkom sedemdesiatych rokov odvrátil od sľubnej kariéry a svoj duchovný zrak upriamil na život v samote a modlitbe na púšti v talianskych Dolomitoch. Na Slovensku sa začiatky tejto komunity spájajú s návštevou členov komunity z Talianska v Prešove v roku 1994. Priority svojej práce jej členovia vidia v osobnej evanjelizácii prostredníctvom domov modlitieb, ktoré chápu ako miesto pôsobenia Krista, kde dochádza k premene rodín a následne i celej spoločnosti. Popritom sa venujú organizovaniu evanjelizačných kurzov, detských táborov a formujú školu diakonie. Spoločenstvo sa definuje ako charizmatické s dôrazom na evanjelizáciu, ktorej ústrednou postavou je Ježiš. Má vlastnú stránku na internete (www.koinonia.sk) a vydáva informačný mesačník.

Ďalšou je *Komunita blahoslavenstiev*. Vznikla v roku 1973 v južnom Francúzsku. Jej zakladateľom je brat Efraim. V roku 1979 ju do svojej diecézy prijal Robert Coffy, arcibiskup v Albi. Po celom svete má v súčasnosti asi 1200 členov žijúcich v 100 domoch (25 z nich je vo Francúzsku). Na Slovensku pôsobí od roku 1997 a svojim domom má v Okoličnom pri Liptovskom Mikuláši, kde žije približne desať členov. V zásade členmi tejto komunity môžu byť ľudia všetkých životných stavov, ktorí žijú v duchu čistoty svojho stavu podľa princípov života prvotnej cirkevnej obce (manželia s deťmi, muži alebo ženy v celibáte,

kňazi alebo diakoni). Pre komunitu je typická otvorenosť pre charizmatické dary Ducha Svätého a účasť na obnove Cirkvi. Komunita zdôrazňuje židovské korene kresťanskej viery, jej členovia slávia niektoré židovské sviatky (napr. šabat), modlia sa za Bibliou predpovedané obrátenie izraelského národa a za jednotu kresťanov, praktizujú život chudoby a podstatnou časťou ich spirituality je i zasvätenie sa Panne Márii. Ako spoločenstvo chce byť (v duchu encykliky Redemptoris misio) „východiskovým bodom pre novú spoločnosť, ktorá bude vytvárať civilizáciu lásky“. Komunita sa aktívne zúčastňuje na živote farnosti a je v spojení s miestnou cirkvou.

Hnutie Svetlo-Život (Oázy) – vzniklo v 60. rokoch v Poľsku a založil ho profesor teológie František Blahnický. Názov vyjadruje základný princíp hnutia – svetlo prichádzajúce zhora sa má uplatňovať v živote pôsobením Ducha Svätého. Blahnického prínos spočíval najmä v tom, že sa snažil závery II. vatikánskeho koncilu zakomponovať do formačného programu tak, aby si ich členovia hnutia hlboko osvojili. Od začiatku 80. rokov sa oázy začali robiť aj na Slovensku. Pre nedostatok kňazov hnutie od počiatku viedli laici a mohli tak naplniť sen jeho zakladateľa o tom, aby toto hnutie slúžilo najmä im, na rozdiel od Poľska, kde je hnutie doteraz výrazne klerikálne. (Podrobnejšie informácie na adrese www.svetlo-zivot.sk)

Spoločenstvo pri Dóme sv. Martina – bratislavská skupina prevažne mladých ľudí, ktorá sa každý týždeň schádza v počte asi 300 osôb. Ich stretnutia sa vyznačujú predovšetkým modlitbami, svedectvami o Božom pôsobení v živote (zmena života, uzdravenie a pod.) oslavovaním Boha, ale i biblickými prednáškami. Spoločenstvo vydáva časopis *inFORMAČNÍK*. Na internetovej stránke www.martindom.come.to uverejňuje rozličné tematické prednášky. Prednedačnom sa toto združenie prejavilo na verejnosti veľkoplošnými, kultúrne relevantnými pútačmi orientovanými na mladých ľudí. Vtipné heslá a grafika na plochách komerčných reklamných agentúr orientovali pozornosť ľudí na Ježiša.

Spoločenstvom, ktoré sa takisto nepovažuje za priamu súčasť KCHO, ale je otvorené voči charizmatickým dôrazom, je aj *Komunita Emanuel* s prepojením na Francúzsko (pozri: www.emmanuel-info.com).

Charizmatické dôrazy dnes prenikajú naprieč takmer všetkými hnutiami a spoločnosťami v Rímskokatolíckej cirkvi. Zväčša majú silné vedomie služby, ako i lojalitu

voči cirkevnej hierarchii. Sú však prípady, keď dochádza k rozchodom. Napríklad v Nitre sa už pred rokom 1989 schádzala početná skupina katolíckej mládeže, aby pravidelne študovali Bibliu. Vďaka mobilite študentov, z ktorých viacerí strávili istý čas v zahraničí, najmä v Čechách, sa v tejto skupine postupne rozšíril charizmatický akcent. To nemohlo uniknúť pozornosti biskupského úradu. V záujme udržať túto mládež na pôde cirkvi biskupi súhlasili s tým, aby sa skupina schádzala ďalej a ponechala si svoje charizmatické dôrazy a prejavy. Zaviazali ich však povinnosťou zachovať lojalitu k cirkevnej hierarchii. V tejto súvislosti sa vyostřila aj otázka mariánskej úcty, ktorá sa však stala príčinou odchodu viacerých (odišli do Kresťanského spoločenstva Otvorené dvere). Najmä tých, čo boli misijným pôsobením tejto charizmatickej skupiny oslovení ako ateisti a nemali silnejšie katolícke zázemie.

Evanjelická cirkev a. v.

Prítomnosť charizmatického hnutia v Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku (ECAV) nereprezentuje žiadna organizovaná skupina či hnutie. Vo viacerých cirkevných zboroch však možno badať prítomnosť jednotlivcov, ktorí síce boli pokrstení a konfirmovaní v ECAV a naďalej sa možno zapájajú do práce svojho zboru, ale súčasne navštevujú aj niektoré z charizmatických spoločenstiev stojacich mimo cirkvi. U týchto ľudí zväčša prevláda pocit viny či strachu z odhalenia, a preto o svojom živote a prípadnej práci v charizmatických spoločenstvách mlčia. Preto je len veľmi ťažké získať v tomto smere konkrétne informácie. Pri rozhovore na tému ich duchovného života má človek pocit, že vstupuje do veľmi intímnej sféry, ktorú si chránia a chcú ju, najmä pred predstaviteľmi cirkvi, udržať v tajnosti. Svoju charizmatickú spiritualitu však prejavujú na stretnutiach mládeže v cirkevnom zbore. Často sú to veľmi talentovaní mladí ľudia s veľkým potenciálom. Zaujímavým príkladom je svedectvo členky jedného zo živých zborov ECAV, ktoré uverejnila na internetovej stránke spravovanej Apoštolskou cirkvou. Z tohto svedectva je zrejme, že pri všetkej lojalnosti k cirkvi týmto ľuďom nejde o povrchné aktivity, ale o dôslednú biblickú prácu. Ak ju nenájdu „doma“, hľadajú „zelené pastviny“ v charizmatických spoločenstvách. Vo svojom svedectve vyčíta evanjelickému farárovi,

že do chrámu síce pritiahol mnoho ľudí, no nie slovom Božím, ale rôznymi aktivitami a svetskými zábavkami.

Apoštolská cirkev

Najdlhšie pôsobiacim letničným spoločenstvom mimo tradičných cirkví je u nás *Apoštolská cirkev* (AC), ktorá je od roku 1977 štátom uznanou cirkvou. Pokladá sa za súčasť celosvetového cirkevného spoločenstva Assemblies of God. Podľa vlastných zdrojov AC uvádza, že jej začiatky na Slovensku siahajú do roku 1907, keď sa v oblasti Vysokých Tatier a západného Slovenska sformovali prvé zbory. Došlo k tomu v dôsledku Apoštolskej misie, založenej v roku 1906 v severoamerickom Portlande pod vplyvom duchovného prebudenia na Azusa Street v Los Angeles. Členovia slovenských zborov v roku 1924 zažili skúsenosť krstu Duchom Svätým a vytvorili prvé spoločenstvá AC na Slovensku. Na internetovej stránke (www.acs-net.sk) v kapitole týkajúcej sa vierouky v odseku o krste v Duchu Svätom vysvetľujú svoje chápanie krstu Duchom Svätým takto: „Veríme, že krst v Duchu Svätom je zmocnením veriaceho k životu a k službe pre Krista. Táto skúsenosť je odlišná od znovuzrodenia a nasleduje po ňom. Zaslúbený je všetkým znovuzrodeným. Prijímaný je vierou a sprevádzaný počiatočným prejavom hovorenia inými jazykmi tak, ako dáva Duch vysloviť sa.“ Kým v roku 1989 mala AC 6 zborov, v roku 2000 už 25 a popri nich 60 kazateľských staníc. Misijne je mimoriadne aktívna a rozvíja prácu aj medzi Rómami. Jednou z oblastí misie sú aj väznice a drogovovo závislí ľudia. V tomto roku začala AC budovať Kresťanské centrum v Košiciach. AC má štatút pozorovateľa v Ekumenickej rade cirkví na Slovensku.

Kresťanské spoločenstvo

Rozvoj tohto charizmatického zoskupenia úzko súvisí s udalosťami v zbere Česko-bratskej cirkvi v Prahe Na Maninách. V roku 1979 farár tohto zboru Dan Drápal prežil charizmatické obrátenie pod vplyvom predstaviteľa Pastierskeho hnutia (Shepherding discipleship), anglického univerzitného profesora Dereka Princa. V roku 1990 pre vieroučné a organizačné nezhody zbor Na Maninách i so svojim farárom vystúpil zo zväzku Česko-bratskej cirkvi a premenoval sa na *Kresťanské spoločenstvo*

(KS) *Maniny*. Za pomerne krátky čas vzniklo – vtedy ešte v Československu – 50 zborov s podobným smerovaním. Na Slovensku jednými z prvých takýchto zborov boli KS Otvorené dvere v Nitre a zbor KS v Poprade. Kresťanské spoločenstvo je na Slovensku zaregistrované ako občianske združenie. Krátko po roku 1990 organizovalo masové evanjelizácie spojené s uzdravovaním, ktoré viedol austrálsky charizmatik Steve Ryder. Jednotlivé zbory medzi sebou nespája hierarchická ani iná pevnejšia štruktúra. V súčasnosti je u nás 13 zborov KS a viacero misijných skupín. Udržujú čulé kontakty so zbormi v Čechách a usporadúvajú výročné konferencie spolu s inými charizmatickými skupinami združenými v Kresťanskej misijnej spoločnosti.

Pastierske hnutie, z ktorého KS vzišlo, malo snahu obnoviť kresťanstvo entuziastickou zbožnosťou znútra. Mnohé charizmatické skupiny vo vnútri cirkví začali zakladať medzidenominačné siete a organizácie. Vedúci týchto štruktúr si čoraz lepšie upevňovali svoje postavenie a čoskoro sa stali pre charizmatických veriacich väčšími autoritami než predstavitelia ich vlastných cirkví. To prinieslo napätia dovnútra charizmatických skupín, začali sa deliť a vznikali samostatné zbory. Členmi KS sú prevažne mladí ľudia od 18 do 22 rokov a vysokoškolskí študenti. Veľkú skupinu tvoria veriaci tradičných ľudových cirkví, ktorí sú dynamickí a nevedia nájsť priestor vo svojej cirkvi. Pre tieto spoločenstvá je typická veľká fluktuácia členov. Mnohí mladí v charizmatických spoločenstvách postupne dozrievajúci ľudia neskôr hľadajú trvalejšie hodnoty vo vzájomných vzťahoch (tolerancia, priateľstvo, pevné a srdečné vzťahy v rodinách) i mimo okruhu svojej charizmatickej skupiny. Často sa pri takomto hľadaní vrátia do cirkvi, z ktorej vyšli.

Pre zbory KS je charakteristické tzv. dvojstupňové členstvo. Do prvej skupiny patria ľudia rozlične zasiahnutí misiou KS. Môžu sa zúčastňovať na zhromaždeniach a práci KS bez väčších záväzkov. Druhú skupinu tvoria ľudia stojaci v centre diania miestneho zboru, členovia staršovstva. Kto chce preniknúť do tejto skupiny, napríklad v zbere KS v Poprade, musí si „urovnať vzťahy s cirkvou“. To znamená, že títo ľudia neraz žiadajú vykŕtnutie z matriky pokrstených, alebo iné formálne vystúpenie z cirkvi. Vzhľadom na to, že zbory KS medzi sebou nemajú hierarchickú štruktúru, ktorá by riešila vnútorné napätia zborov, často dochádza k vážnym zápasom o autoritu a post pastora v jednotlivých

zboroch. Spôsob vedenia vôbec je v týchto zborech – najmä v otázkach učenia – autoritatívny. Pastori zborov sa spočiatku vzdelávali prostredníctvom kurzov. Dnes niektorí študujú na Katedre evanjelíkálnej teológie v Banskej Bystrici. Napríklad v oblasti Liptovského Mikuláša pôsobia v KS aj viacerí absolventi Evanjelickej bohosloveckej fakulty UK, ktorí pôvodne študovali ako členovia ECAV.

KS sa vo svojej činnosti sústreďuje predovšetkým na misijnú a evanjelizačnú prácu. Jej členovia pritom veľmi účinne využívajú hudbu. Majú bohatú a kvalitnú piesňovú tvorbu, ktorou oslovujú najmä mladých ľudí. KS sa pripravuje na proces registrácie podľa zákona o cirkvách a náboženských spoločnostiach. Tento proces však komplikuje nejednotnosť v učení a často veľké vonkajšie rozdiely medzi jednotlivými zbormi.

Cirkev Slovo Života

Charizmatické zoskupenie *Cirkev Slovo Života* (CSŽ) je súčasťou európskej organizácie, ktorá je vetvou celosvetového Hnutia Viery s centrom v Tulse (Oklahoma, USA). Európske centrum má v Uppsale vo Švédsku a jeho hlavnou postavou je Ulf Ekman. Hnutie Viery spája kresťanské učenie o Božej moci s hnutím ľudského potenciálu, jedným zo zdrojov inšpirácie hnutia Nového veku (New Age). Hnutie Viery hlása, že každý človek má predpoklady na to, aby bol zdravý, šťastný a bohatý. Ak to tak nie je, potom je to jeho chyba, jeho viera je nedostatočná, prípadne na neho pôsobí vplyv démonov. Človek má len to, čomu skutočne verí a o čom hovorí ako o skutočnej veci. Popri informujúcom slove LOGOS je pre tento smer omnoho dôležitejšie slovo RHÉMA, vyslovené vo viere, ktoré túto realitu viery pôsobí. Duchovný otec tohto hnutia Kenneth E. Hagin nadviazal na tradíciu pozitívnej teológie E. W. Kenyona. Je známy i tým, že svojim nasledovníkom sponoval odmietanie lekárskej starostlivosti a nad svojimi protivníkmi vyslovoval kliatby.

Zoskupenie CSŽ na Slovensku nie je zaregistrované ako cirkev. Prostredníctvom pouličných evanjelizácií pôsobí najmä v Bratislave a jej okolí, avšak početné misijne stanice má najmä na východnom Slovensku. Vyvíja veľmi bohatú publikačnú činnosť. Na svojej internetovej stránke (www.slovozivota.sk) ponúka okolo 100 titulov tlačených publikácií a audio či

videokaziet. Veľmi známa je napríklad videokazeta s názvom *Európa pre Ježiša*, ktorá vychádza od januára 1998. Obsahuje kázne U. Ekmana a ďalších kazateľov a misionárov, piesne a chvály, rozhovory s kazateľmi a svedectvá o obrátení a uzdravení ľudí na Slovensku. CSŽ vydáva časopis *Vitazný život*, organizuje semináre a spoločné zájazdy na výročné konferencie Hnutia Viery v Uppsale. Dňa 25. a 26. júna 2000 CSŽ zorganizovalo v Bratislave konferenciu na tému *Podnikanie, financie a kresťanstvo*. Volba témy a obsah konferencie boli v súlade s dôrazom Hnutia Viery na prosperitu veriacich. Hlavný rečník konferencie, podnikateľ a kazateľ Míla Sklenář, na otázku, na základe čoho môžu kresťanskí podnikatelia veriť v prosperitu, odpovedal takto: „Je dôležité uvedomiť si, že podľa biblického textu (Gal 3, 13) nás Ježiš Kristus vykúpil z preklatia chudoby a namiesto chudoby nám patrí bohatstvo (2 Kor 8, 9). Skrze dávania desiatkov potom Boh otvára nebeské okná požehnaní (Mal 3, 10). Prosperita nám teda patrí a musí sa stať súčasťou nášho života.“ Takéto vyjadrenia a odkazy na biblické miesta sú však svedectvom o povrchnosti biblického štúdia a hrubým nepochopením zmyslu Pavlových slov o vykúpení spod zlorečenia zákona, či týkajúcich sa obsahu nášho zbohatnutia „Kristovou chudobou“.

Iné spoločenstvá

Calvary Chapel – je hnutie rozšírené predovšetkým na západnom pobreží USA. V publikáciách sa prezentuje ako kresťanská cirkev, spoločenstvo veriacich, ktorého prvotnou túžbou je poznať Krista a prispôbovať sa jeho podobe silou Ducha Svätého. Nechápe sa ako denominačný zbor, ale ako maličká súčasť veľkého Kristovho tela, ktorá nechce odporovať denomináciám ako takým, iba ich prehnanému zdôrazňovaniu náukových rozdielov, ktoré často viedli k rozdeleniu Kristovho tela. Zdôrazňuje dva princípy: vyučovanie Božieho slova a uctievanie Boha. Na Slovensku má zbor v Prešove s internetovou stránkou (www.calvarychapel.com/presov). Samotná štruktúra a učenie Calvary Chapel sú však problematické. Všetko je založené na neobmedzenej autorite pastora Chucka Smitha a ústredia Calvary Chapel – Big Calvary, ktoré sa tiež nazýva Costa Mesa a sídlo má v Santa Ana v Kalifornii. Vo svojom učení Calvary Chapel zastáva niekoľko vypuklých problematických názorov,

ktoré sú v rozpore s tradičným kresťanským učením. (Na internete existuje stránka, ktorá má zámer slúžiť obetiam Calvary Chapel a rozoberá všetky ich problematické otázky učenia a štruktúry – <http://members.tripod.com/ccfuaq/>).

Medzi extrémne charizmatické spoločenstvá patrí aj *Združenie univerzálneho života* (Univerzálny život – UŽ), ktoré sa v roku 1975 sformovalo okolo prorokyne Gabriely Wittekovej pochádzajúcej z nemeckého Würzburgu. Rozširuje sa zakladaním roľníckych dvorov, remeselníckych a obchodných dielní, tlačiarň, materských škôl, telefonických poradní. Na Slovensku sa v roku 1988 utvorilo prvé spoločenstvo v Žiari nad Hronom. Často organizuje verejné podujatia spojené s prijímaním tzv. Božského prorockého liečenia prostredníctvom priameho telefonického spojenia Würzburg – Bratislava. Od roku 1996 u nás pôsobí menej početná skupina aj v Bratislave. Mnohí členovia sú zároveň členmi aj iných kresťanských konfesijných spoločenstiev. Je to ezotericky orientované združenie, o čom svedčí aj jeho pravidelná prezentácia na bratislavskom Ezoterickom festivale, sklon k meditáciám, údajná aktivácia vlastných liečiteľských síl (podobná ako v New Age), praktizovanie tzv. éterickej modlitby a pod. Nebiblickou náukou, ktorú UŽ včlenil do svojej vierouky, je i teória o prevetľovaní duše (reinkarnácia).

Okrem spomenutých skupín na Slovensku pôsobí ešte niekoľko charizmatických spoločenstiev, ktorých pôsobenie je iba okrajové, a preto ich pre informáciu aspoň vymenujem: *Cirkev Manna* – prvotný impulz pochádza z Portugalska, v súčasnosti má na Slovensku asi 10 zborov; *Internacionálne združenie obchodníkov plného evanjelia* – orientuje sa na pracujúcich mužov; *Nové zjavenie* (swedenborgiáni); *Spoločnosť priateľov Ježiša Krista Meč Ducha* – centrum má v Košiciach; *Slobodná ľudová misia* (branhamisti) – na Slovensku pôsobia od konca 60. rokov, každoročne sem prichádza nemecký misionár Ewald Frank, odmietajú vieru vo Svätú Trojicu; *Torontské požehnanie* (TP) – počiatky pôsobenia spadajú do roku 1993; vyskytujú sa tu extrémne telesné prejavy „darov Ducha“, napríklad svätý smiech, revanie leva, brechanie psa, kikiríkanie kohúta, krčce a trhanie celého tela – v charizmatických zhromaždeniach sa však praktizuje iba ojedinelo, avšak napriek spomenutým extrémom v rámci stretnutí TP mnoho ľudí zažilo obrátenie a zmenilo svoje životy.

Niekoľko teologických poznámok

V úvode chcem zdôrazniť, že nasledujúce pripomienky sa všetkých uvedených skupín netýkajú v rovnakej miere. Jedného spoločenstva sa môžu týkať iba niektoré z nich, aj to okrajovo, iného (najmä extrémistickejšieho) viaceré, resp. vo väčšej miere.

V charizmatickom hnutí hrá veľkú úlohu osobná skúsenosť. To je prirodzený dôraz, ktorý sa po mnohých rokoch zdôrazňovania intelektuálneho poznania najmä v protestantských cirkvách dal očakávať. Avšak nebezpečenstvo prichádza v preceňovaní tejto skúsenosti, čo vedie k tomu, že sa stáva meradlom určujúcim čo je a čo nie je pravá viera. Skúsenosť je však iba jednou dimenziou viery, v žiadnom prípade nie je základom viery. Ním je biblické Slovo, ktoré Boha, jeho podstatu, ako aj jeho vôľu zvestuje, a ktoré sa dáva poznať v osobe Ježiša Krista (Rim 10, 14 – 17). Zázitok je naproti tomu prchavý, skúsenosť môže byť neistá, pretože býva zakotvená nielen v Bohu, ale aj v človekovi.

Medzi charizmatickými kresťanmi často badať sklonky k tomu, že za náboženskú skúsenosť vyhlasujú len pozitívne skúsenosti, napríklad istotu viery a spasenia, vypočutie modlitieb, Božiu blízkosť, uzdravenie, zatiaľ čo záporné zážitky – pocity opustenosti Bohom, bolestné súženia, odriekania, obete – sa vytrácajú. Charizmatická zbožnosť túži po zážitkoch prinášajúcich úžitok jednotlivcom. Dary Ducha Svätého sú však darmi k službe týkajúcej sa celej cirkvi, obnovenia celého cirkevného zboru. Dary Ducha dostávame od Boha na službu iným (1 Kor 12, 7). Toto je treba zdôrazňovať, aby charizmatickí kresťania neupadli do egoistickej viery a viera sa im nestala iba úžitkovým tovarom trhovej konzumnej spoločnosti, ktorá má len o to záujem, čo sa oplatí, z čoho je osoh.

Charizmatici viažu kvalitu duchovného života na bezprostredné prejavy pôsobenia Ducha Svätého. V popredí záujmu je vždy život z Ducha, ovocie Ducha (podľa Gal 5, 22 – 25). Ovocie však nie je možné mať bez koreňov a kmeňa, teda bez cirkvi a jej rôznych prejavov. Apoštolovia predsa najprv zvestovali evanjelium, budovali cirkevné zbory a potom vyžadovali ovocie viery.

Je pravdou, že v tradičných cirkvách sa dlhý čas uzdravujúca moc Božia alebo

Božie požehnanie v živote človeka nezdôrazňovali. Iste aj preto sa v charismatickom hnutí taký dôraz kladie na dar uzdravovania. Nebezpečenstvo však spočíva v tom, že za konaním z viery sa môže skrývať snaha človeka vziať veci do vlastných rúk. Novozmluvné uzdravovania by sme chápali nesprávne, ak by sme v nich videli príležitosť na vytvorenie úspešného a harmonického pozemského života. Tu pramení nebezpečenstvo, že takéto chápanie uzdravovania zjednoduší chápanie darov Ducha Svätého iba na službu prosperite.

Bohoslužby charizmatikov sú plné oslavy a vyzývania Boha, doslova plesania a modlitbových chvál. Hrozí tu však nebezpečenstvo, že sa tým vnútorné problémy človeka neriešia, ale iba zakrývajú. Obsah ich piesní nie je zvestovaním spásy, ale iba premiestnením sa do priestoru Božej slávy. Požehnanie kladením rúk je medzi charizmatikmi niečo ako sprostredkovanie vyššej – Ježišovej moci. V biblickom chápaní je však takéto požehnanie znamením kňazskej služby, ktorá všeobecne platné Božie požehnanie spritomňuje človekovi.

Niektoré charismatické skupiny sa zdráhajú vyjadriť alebo vysvetliť pojem Ducha Svätého teologicky. Sú v nebezpečenstve zdôrazňovať Ducha len ako nejakú nie presne definovanú silu. Iste aj preto kresťanská teológia hovorí vždy o Duchu Svätom ako o tretej Božskej osobe, aby sa nestalo, že by Duch Svätý bol iba ako nejaká duchovná sila, ktorú možno mať v rukách a manipulovať ňou.

Mnohé významné osobnosti dejín spásy mali bezprostredný osobitý vzťah k Bohu. Potrebu toho zdôrazňujú aj charismatické hnutia. Takýto vzťah sa však môže stať nepravým a falošným vtedy, keď človek určitý poznatok alebo vnuknutie Božie, ktoré v modlitbe nadobudol, urobí záväzným pre iných a vyhlási ho za mimoriadne zjavenie. Ak o niečom vyhlásim, že mi to povedal Pán, alebo Duch Svätý, tak to prezentujem ako niečo, o čom už nemožno debatovať. Avšak kto z nás, ktorí sme iba nedokonalými nádobami, môže niečo vyhlásiť za záväzné pre všetkých? Záleží predsa na kvalite a biblicite tohto zjavenia a nie na osobnom presvedčení toho, kto o sebe vyhlási, že mu to zjavil Pán. Treba vedieť, že toto vyhlásenie, či pravda pochádzajúca z bezprostredného vzťahu modlitebníka k Bohu, môže byť tak nanajvýš profetiou – vysvetľovaním Písma, ktoré sa aj tak podľa poriadkov prvej cirkvi musí podrobiť skúmaniu: „Milovaní, neverte každému duchu, ale skúmajte

duchov, či sú z Boha“ (1 Ján 4, 1). „Ducha neuhášajte, prorockými nepohrdajte! Všetko skúmajte, dobrého sa držte.“ (1 Tes 5, 19 – 21)

Hovorenie jazykmi – glosolália – sa vo viacerých charismatických spoločenstvách pokladá za dôsledok „pravého krstu“, preto zaujíma popredné miesto medzi charakteristickými znakmi pravého kresťanského spoločenstva. V cirkvi ju však nemožno vyhlásiť za povinnú. Je to dar Ducha, ktorý „rozdeľuje každému osve, ako chce“ (1 Kor 12, 11). Preto tento dar nemožno vyhlásiť za pravidlo. V novozmluvných časoch sa glosolália nachádzala na okraji zborového života. Dokonca i apoštol Pavol ju podrobil kritike a poukazoval na nebezpečenstvo povyšovania sa a rozkolu, ktoré so sebou prináša zdôrazňovanie tohto daru (1 Kor 12 a 14). Takisto krst Duchom v tej forme, v akej ho charizmatici a letniční praktizujú, nemožno v živote kresťana vyhlásiť za nutný. Tento druhý krst má podľa nich nasledovať po prvom, ktorý praktizuje väčšina kresťanských cirkví, keď trojnásobným poliatím vodou krstí v mene Boha Otca, Syna i Ducha Svätého. Takéto „doplňanie“ krstu je – podľa môjho názoru – vlastne spochybňovaním vernosti Božej, ktorá je každému pokrstenému zvestovaná a darovaná v krste v mene Trojjediného Boha. Tento krst (udeľovaný v tradičných cirkvách) je aj krstom v Duchu Svätom, ktorý v našom živote rozličným spôsobom pôsobí naše posvätenie. Martin Luther v Malom katechizme v tejto súvislosti o krste hovorí: „Voda to isteže nepôsobí, ale Božie slovo, ktoré je s vodou a pri vode a viera, ktorá verí takému Božiemu slovu, vode pridanému...“

Napokon si všimnime napätie medzi tzv. teológiou slávy a teológiou kríža. Mnohé novozmluvné výroky o úžase a radosti kresťanov charizmatici zdôrazňujú ako potrebu upierať náš pohľad na Vzkrieseného, ktorý v sile Ducha musí aj dnes pôsobiť medzi nami. Dôsledok je však ten, že kyvadlo vierouky z jednej strany – zo strany evanjelickej teológie zdôrazňujúcej pocit hriechnosti a hľadanie milostivého Boha – sa prehuplo do druhej krajnosti – do tzv. „haleluja kresťanstva“, načahujúceho sa po ľudskej dokonalosti. Obidve pozície sú extrémne. Teológiu slávy už Luther považoval za nebezpečnú. Podľa takejto teológie Boh chce už tu a teraz uskutočniť plnú spásu. Ale môže to uskutočniť len vtedy, keď my budeme mať dokonalú vieru. V takomto pojme spásy sú často zahrnuté naivné predstavy o oslobodení sa

od každej bezmocnosti, od bolestí a utrpenia. Takéto očakávanie má však aj svoju temnú stránku; názor, že každý, kto sa nachádza v utrpení alebo v hriechu, je v ňom preto, lebo sa ešte úplne neodovzdal Bohu, neverí správne. Kto Bohu dôveruje, bude uzdravený a naopak, keď nebude uzdravený, je to iba jeho vina. Duchovný život, ktorý sa orientuje len na víťazný život viery, iba na úspešné účinkovanie Ducha a všetky biedy nášho života pripisuje na konto nepravého viery, zabúda na dva podstatné znaky kresťanskej viery:

1. Aj po vzkriesení je Kristus ukrižovaným a obetovaným Kristom a pred svojich učeníkov predstupuje so svojimi ranami, a nie ako v novom oslávenom tele sa zjavujúci Boh. To pre kresťanov znamená, že každé „vzkriesenie“, či už z hriechu, tela, biedy, zúfalstva, ide cez napätia nášho života, a nie ponad ne.

2. Ako kresťania žijeme eschatologickú existenciu. Naše vzkriesenie a obnovenie ešte nie je na konci časov, ešte nenastalo v úplnosti. Prichádzajúce kráľovstvo Božie sa iba prelamuje do tohto sveta ako znak milosti, podľa ktorého sa v našom živote môžeme orientovať. Týmto milostivým, teda charismatickým dňom ešte nevzniká „nové bytie“, nedosahuje sa „nový stav“. Ako znamenie patrí skôr tomu budúcemu veku, je vždy a nanovo darom milosti a dňom spásy. Teológia kríža nechce hovoriť o nezmeniteľnosti ľudského osudu. Naopak, je to premáhanie utrpenia obeťou, krížom.

Z rozšírenia a pôsobenia charismatického hnutia na Slovensku je zrejmé, že ho cirkvi nemôžu ignorovať a musia toto hnutie začať teologicky interpretovať v kontexte svojej tradície a kultúry. Namiesto defenzívneho a nepriateľského postoja by však mohli zaujať postoj konštruktívneho učenia sa. Zaiste je veľa sporných otázok. Namiesto problémov sa však môžeme sústrediť na kreatívny potenciál, ktorý charismatické hnutie nesporne prináša, ako aj na jeho využitie na obnovu práce cirkvi.

ONDREJ PROSTREDNÍK

Mgr. Ondrej Prostredník (* 1963) – absolvent EBF UK v Bratislave (1987). V súčasnosti pôsobí ako spirituál Teologickeho domova ECAV. V r. 1995 – 99 pracoval ako tajomník pre prácu s mládežou vo Svetovom luteránskom zväze v Ženeve. V r. 1999 sa stal predsedom ekumenického výboru ECAV. Od roku 1998 je doktorand na katedre Novej zmluvy na EBF UK, kde sa venuje otázke chápania cirkvi ako spoločenstva (koinonia) podľa Novej zmluvy.

Ja a hinduizmus

Pobytom v Indii a neskôr štúdiom rozmanitej literatúry som začínam chápať, že joga nie je len telesným cvičením, ako sa to často (žiaľ, aj medzi kresťanmi) zdôrazňuje, ale že má svoje korene vo filozofickom systéme, ktorý je jednou z častí veľmi tolerantného náboženstva – hinduizmu. Joga nie je teda len cvičenie, ale i životný štýl, celá filozofia myslenia, ktorá vychádza z hinduistického chápania, či ide o zákon karmy, reinkarnácie, alebo o chápanie samotného Boha. Samo sanskritské slovo joga značí spojenie – a to vlastného Ja (átmá) s kozmickým vedomím (Brahman).

Pôvodne bol hinduizmus náboženstvom len samotných Indov. Na medzinárodnej konferencii hinduistov v roku 1966 prijali ich vedúci predstavitelia princíp kresťanskej misie a rozhodli sa, že zmenia svet. Boli vybratí prví guru, ktorí sa vydali na výpravy do sveta. Získali desiatky miliónov „západných hinduistov“, takže už na svetovej konferencii hinduistov v roku 1979 v Indii sa mohlo konštatovať, že misia na Západ bola korunovaná úspechom, lebo hinduizmus sa stal na Západe vplyvným náboženstvom. V roku 1981 na konferencii o Transcendentálnej meditácii (TM) v Indii vyhlásil jeden z rečníkov, že invázia TM premôže všadeprítomné kresťanstvo. Z toho vyplýva, že v podstate aj učiteľia jogy sú vlastne misionármi hinduizmu!

Ale vráťme sa aspoň v krátkosti k hinduizmu. Aké sú jeho korene?

Korene a filozofia hinduizmu

Hinduizmus je prvotne spojený s Indiou, miestom svojho vzniku a rozvoja. Je zaujímavé, že v skutočnosti nemá nijaké smerodajné „Sväté písmo“. Jeho korene vychádzajú z náboženských spisov zvaných Védy (vedenie, poznatky), ktoré vznikali v období 1500 – 800 rokov pred Kr. Obsahujú väčšinou hymny, obetné formuly, legendy, ale aj filozofické rozpravy – no veľmi málo skutočného učenia. Zachovali sa štyri: Rgvéda (znalosť chválospevov), Sámavéda (melódie), Jadžurvéda (obetné formuly), Atharvavéda (magické formuly). Tieto sa ďalej delia na Samhitas, Brahmanas, Aranyakas a Upanišády, ktoré sú z Véd najdôležitejšie a stali sa zdrojom klasického a filozofického hinduizmu. Ďalšie texty, určené prostému hinduistickému ľudu, sa nazývajú Šastras, Rámaján a Mahábhárata; obsahujú pravidlá a praktiky. Najposvätejšou a najznámejšou knihou hinduistov je Bhagavadgíta (Spev Vznešeného). Je to časť Mahábháraty a rozpráva o Krišnovi – ôsmom vtelení boha Višnu.

Hlavnými prvkami védскеj literatúry a náboženstva sú kastový systém a prevteľovanie (reinkarnácia). Majú hlboký náboženský význam. Človek je „zamknutý“ do svojej kasty po celý život, ale správnymi duchovnými cvičeniami (jogou) to môže počas života zmeniť pre svoje budúce životy (prevtelenia). No keď je súhrn jeho činov v jeho terajšom živote negatívny, môže vo svojej budúcej existencii klesnúť aj do nižšej kasty. Zákon karmy hlása, že každá myšlienka, slovo i čin nesú špecifické a nevyhnutné dôsledky.

V hinduizme nachádzame mnoho variantov od hlbokých filozofických špe-

kulácií až po silnú vieru v démonov, od viery v jedného Boha po vieru v takmer nekonečný zoznam bohov, od odporu ku všetkému telesnému až k najhrubším sexuálnym kultom a od úzkostlivého vyhýbania sa zabíjaniu čohokoľvek živého až po najkrvavejšie obety. Tolerancia hinduizmu nemá v iných náboženstvách obdobu. Aká je však základná náboženská koncepcia hinduizmu? Aj keď starí Indovia udávali počet svojich bohov číslom 330 miliónov, hlavnými bohmi moderného hinduizmu sú Brahma – Stvoriteľ, Višnu – Udržiavateľ a Šiva – Ničiteľ. Hlavným predmetom uctievania je Višnu, ktorý sa údajne už mnohokrát vtelil na zem. Ľudské podoby, ktoré vtedy vraj na seba vzal sa nazývajú avatari. Traduje sa, že takými avatarmi boli Ráma, Krišna, M. Gándhí a dokonca i Ježiš Kristus.

Hinduizmus učí, že vesmír existuje od večnosti, ale nemá materiálnu podstatu. Tvorí ho čistá energia. To, čo sa javí ako materiálne, je len ilúzia (májá), zdanlivá premena energie na formu. Podľa hinduizmu je pôvod zla v človeku. Človek je zaň zodpovedný, pretože má možnosť utvárať svoj osud. Skôr alebo neskôr sa každý postupným prevteľovaním prepracuje do kasty brahmanov a z nej môže uniknúť cyklu prevteľovania a napokon splynúť s Absolútnom. Kým sa tak stane, musí putovať cez mnohé prevteľovania, stovkami, ba tisícami foriem života, až dosiahne stav božskosti. Spása (mukti) je čosi, o čo sa hinduista musí snažiť. Musí zlomiť obmedzenia svojho tela a mysle a objaviť svoje „božské JA“ prostredníctvom nejakej formy disciplíny (jogou). I nebo a peklo majú v hinduizme svoje miesto. Je ich dokonca niekoľko druhov, ale nie sú konečným cieľom. Sú to skôr akési medzistanyce v prevteľovaní.

V súčasnosti je vo svete známych mnoho odnoží hinduizmu. Odlišujú sa podľa toho, ktorý guru ich vedie a podľa kultúrneho ovzdušia, čo ich obklopuje. Keď sa žiak raz dostane do područia guru, učiteľ sa stáva stredom jeho pozornosti i citov. Nie je výnimkou, že sa žiaci dívajú na guru ako na božské vtelenia – avatarov. Avšak základné články viery vo všetkých odnožiac sa nemenia: skutočnou podstatou človeka je Boh, cieľom človeka je v tomto živote poznať svoju božskosť a realizovať ju. Touto realizáciou získava človek božské sily a stáva sa schopným používať svoju božskú identitu v každodennom živote. Pomáhajú mu v tom rozličné techniky a tajné učenie.

V súčasnosti zaznamenáva hinduizmus ako náboženský systém ovplyvňujúci chod celej spoločnosti mnohé zmeny i v samotnej Indii. Ženám sa umožňuje získavať vzdelanie, dokonca aj v zahraničí, zavádza sa kontrola pôrodnosti. Čoraz väčší sa uznávajú občianske a ľudské práva; kastovní systém bol oficiálne zrušený.

Joga

Joga je jeden z klasických systémov indickej filozofie, zaoberajúci sa najmä praktickými aspektmi a metódami vedúcimi k ukončeniu kolobehu opätovných zrodení. Teória základov jogy bola súčasne s praktickými metódami sumarizovaná v Jogasutrách, napísaných Patandžalim (medzi 2. stor. pred Kr. a 2. stor. po Kr.). Konečným štádiom jogy je *samádhi* – tým je ukončený proces prevetľovania (samsára). Mentálnemu cvičeniu predchádza disciplína a kontrola dychu (pránájama) a navodenie vhodného fyzického stavu zaujatím špecifických telesných polôh – *ásan*. Telesné cvičenia boli koncom prvého tisícročia n. l. tantrickými smermi rozvinuté do systému známeho ako hathajoga. Jogové praktiky sa v Indii začleňujú do rôznych nábožensko-filozofických systémov (Védánta, budhizmus, džinizmus) ako praktická metóda realizácie ich spasiteľských náuk. Od polovice 20. storočia sa jogové cvičenia šíria i mimo Indie a mimo svojho pôvodného nábožensko-filozofického kontextu.

Joga vždy rástla v spojení s hinduizmom a v podstate prijímala jeho svetonázor, preto aj ľudský život vidí len ako čiastkový prejav v kolobehu životov, z ktorého je potrebné sa oslobodiť v *samádhi* – v stotožnení sa s nesmrteľným kozmickým duchom. Súhrnom prostriedkov, metód a techník na dosiahnutie tohto oslobodenia je práve joga. Jedna z definícií o joge hovorí, že je náukou, ako ovládať psychickú a telesnú funkciu človeka s cieľom dosiahnuť vyššie duchovné stavy. Na Západe sa však joga propaguje len ako cesta ku šťastiu, vyrovnanému životu, či cesta ku oslobodeniu od stresov.

Druhy a techniky jogy

Existuje mnoho druhov jogy, ktorých cieľom je vyslobodiť človeka zo zajatia opakovaného zrodu. Napríklad joga zbožnosti a oddanosti bhaktijoga, joga skutkov karmajoga, joga poznania džňánajoga. Známe

sú i mantrajoga, tantrajoga, džapajoga, nádajoga a tzv. kráľovská joga alebo radžajoga. Ďalej sa budeme zaoberať niektorými praktikami jogy a ich významom. Až po meditácii spadajú tieto praktiky pod radžajoga.

Jama, nijama – prípravné postoje našej mysle pred vstupom do súboru cvičení. Sú to vlastne zákazy a príkazy pre náš život. Avšak pozor, tieto neurčujú morálne zásady nášho konania.

Očistné telesné techniky *neti, dhauti, bhasti, šankaprakšalána* – zahrnujú očistenie celého organizmu ako prípravu k jogovým technikám.

Hathajoga, pozície tela – zahrnuje ásany ako pozdrav slnku, mesiacu, pozícia kobry, hory, luku atď. Pre väčšinu ľudí znamená hathajoga iba fyzické cvičenie, ktorého výsledkom je lepšia pohyblivosť tela. To je iba časť pravdy, pretože pohyblivosť tela, sila a ohybnosť nie sú hlavnými cieľmi ásan. Pravým cieľom je umenie zastaviť proces života (reinkarnácie). Človek praktizujúci jogu musí ovládať svoje telo. Na začiatku musí vedieť dvadsať minút sedieť bez pohnutia a nesmie ho pritom rozbolieť chrbát, ani si nesmie presedieť nohy. Hathajoga je teda zameraná na sebaovládanie, zvlášť tela a vnútorných orgánov, aby sa postupne dosahovala nerušená koncentrácia mysle. Takže hathajoga nebola pôvodne navrhnutá ako technika na ozdravenie tela, ale ako prostriedok na realizáciu výsledných duchovných cieľov. V Indii existuje mnoho ášramov bez hathajogy. Aby sa však joga dostala na Západ do Európy, bolo ľahšie ju importovať v podobe cvičení na zlepšenie telesného zdravia.

Hathajoga sa nazýva aj tantrajogou. Pri tomto druhu jogy je pozoruhodné tvrdenie, že počas jedného života je schopná vyviešť jogína z kruhu reinkarnácie do stavu spasenia (mokša). V tantrickej joge sa možno dozvedieť, že človek je stĺpom elementov, nachádzajúcim sa v tele. Podľa tejto náuky máme všetci vonkajší stĺp elementov (makro), ktorý je každému dobre viditeľný a vnútorný stĺp elementov (mikro), ktorý však poznajú iba ezoterickí zasvätení. Jednotlivé časti vnútorného stĺpa elementov sa nazývajú *čakry* a pokladajú sa za centrá, umiestnené na osi chrbtice od spodnej časti až k temenu hlavy. Podľa hathajogy prebúdzajú ásany kundalini (hadiu šakti silu) v najnižšej muladháre čakre. Tejto čakre sa pripisuje hlavne sexualita. Sila sexuality sa musí vedieť ovládať a použiť na vlastnú záchranu.

Pránájama – dychové cvičenie. Základným cieľom pránájamy nie je zdravé dýchanie, ktoré má oksyličovať ľudský organizmus. Pránájama smeruje k obmedzenému dýchaniu (riadenému), zastavovaniu dychu, činnosti svalov i nervov. Ovládanie pránájamy vyžaduje značnú disciplínu a cvik. Najmä predĺženie kumbhaky (zadržanie dychu) je veľmi nebezpečné. Významne sa tu menia pomery oxidu uhličitého a kyslíku v krvi, čo môže po čase spôsobiť značnú zmenu osobnosti človeka. Zotrvaním v nádychovom postavení sú pľúca nadmerne rozpnuté. Keď sa toto rozpnutie pravidelným cvičením jogy preháňa, môžu sa poničiť elastické štruktúry pľúcneho tkaniva a priedušiek, nadmieru rozpnuté pľúcne komôrky sa trhajú a to je začiatok rozpnutia pľúc so všetkými následkami.

Podľa hinduistickej filozofie sa pomocou týchto cvikov prijíma prána, ktorá je určitým druhom energie a zdrojom života. Cviky majú človeka naučiť prijímať túto životnú silu z kozmu, nasmerovať ju do čakier (psychické kanály alebo duchovné energetické centrá) a tak prebudiť silu *šakti*. Sú to psychické sily, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou jogy – čo je taktiež nebezpečné!

Podľa filozofie jogy sa nazýva šakti aj hadia sila. Táto filozofia tvrdí, že je to sila, ktorá kedysi stvorila svet a je stále prítomná. Najsilnejšia je vo vedomí a najslabšia v zemi, alebo vo fyzickom tele. Táto sila sa nazýva *kundalini* a zvyčajne sa znázorňuje ako had, ktorý drieme v človeku v najnižšej čakre – muladháre. Použitím správnych techník sa môže prebudiť a ovládať. Zmyslom cvičenia je vyhnáť hada čakrami cez stĺp elementov späť k jeho božskému počiatku.

Relaxácia – stav uvoľnenia. Odporúča sa ako metóda na oslobodenie od stresu, depresí, fóbí a pod. V konečnej fáze – keď sú telo i myseľ uvoľnené, sa však často citujú texty z hinduistickej filozofie, alebo učiteľ jogy dáva sugestívne inštrukcie. Tu ide o hypnózu. Hypnóza otvára dušu človeka, privádza ju do stavov hlbokého tranzu s možnosťou manipulácie s ľuďmi. Hypnóza pri praktizovaní jogy vedie k rovnakému stavu vedomia ako pod vplyvom drog. Používa sa v kurzoch sebazdokonaľovania a pozitívneho myslenia. Vždy patrila k okultným vedám.

Meditácia – je stav hlbokého ponorenia, nepocitovania tela s vylúčením mysle. Aby nastalo splynutie s tzv. Vyším Bytím, používajú sa rôzne spôsoby, často

v hypnotickom tranze a neodbornými zásahmi hĺbkovej psychoterapie sa môže poškodiť psychika človeka.

Transcendentálna meditácia – do TM je človek zasvätený svojím guru s odovzdaním osobnej mantry. Konečným cieľom je dosiahnutie trvalého stavu zmeny vedomia alebo „osvietenie“, vyslobodenie z cyklu zrodení a umieraní (reinkarnácia), rozplynutie v neosobnom Absolútne, alebo strata osobnosti v Absolútne. Guru upozorňuje na nebezpečenstvo pri vzývaní duchov či pôsobení ako médium, lebo na to, aby človek prijal túto moc, musí sa celkom odovzdať vplyvu ducha. Meditatívny stav sa podobá stavu, ktorý médiá vyhľadávajú, aby nadviazali spojenie s duchmi.

Rabindranáth R. Maharadž, potomok dlhej línie bráhmanských kňazov, sa pri cvičení jogy a meditácii dostával do transcendentálnych stavov a uctievali ho ako „boha“. Nakoniec prostredníctvom vnútorných bojov našiel pravý zmysel života v Kristovi. Vo svojej knihe *Guru zomrel* o sebe píše: „Nič nebolo také dôležité ako každodenná transcendentálna meditácia, srdce jogy. Tú Krišna odporúčal ako najistejšiu cestu k večnej blaženosti. No mohlo to byť aj nebezpečné. Toho, kto si nedal pozor, očakávali úzkostné psychické zážitky podobné stavu hrôzy pri použití drog. Hranica medzi extázou a hrôzou bola veľmi úzka. V každodennej meditácii som

začínal vnímať psychodelické stavy, počul som nadpozemskú hudbu a navštevoval dokonca tajuplné planéty, kde so mnou hovorili bohovia a povzbudzovali ma, aby som sa usiloval dosiahnuť vyššie stupne vedomia. Občas som v tranze stretol tie hrozné démonické bytosti, ktoré sú zobrazené v hinduistických, budhistických a šintoistických chrámoch...“

Sidhis – sú nadprirodzené okultné sily, ktoré tradičné učebnice jogy uvádzajú ako prírodné javy pokroku (levitácia, telekinéza, manipulácia s ľuďmi).

Mantra – je magická formula alebo zaklínadlo, ktoré pozostáva zo sanskritských slov, mien hinduistických božstiev. Ich ustavičným opakovaním alebo spievaním sa má dosiahnuť stav vibrácie, naladenia a stotožnenia s božstvami, ktoré sa vzývajú. Mantru odovzdáva guru pri zasvätení a tak sa docieľuje väčšia väzba medzi ním a žiakom. Nastáva zmena vedomia. Je to presne to, čo používajú bieli kúzelníci a mágovia pri mágií.

Tantra – jeden z najväčších sa rozvíjajúcich druhov jogy na Západe. V tantrase tá najpokročilejší stúpenec poddávajú najzvrhlejšiemu spôsobu správania – od ľudských obetí až po sexuálnu perverziu a čarodejníctvo. Ide o prebudenie kundalini šakti sily, keď sa môžu prejaviť účinky bielej či čiernej mágie. (Mnohí pritom vyznávajú i Satana!)

Keď sa pozrieme na charakter cvikov, ktoré joga odporúča, vidíme niektoré zásadné rozdiely medzi nimi a normálnym fyzickým cvičením. Známe je, že pre zdravie človeka a na vybitie stresu je vhodná aktívna dynamická telesná záťaž ako beh, plávanie, jazda na bicykli, rýchla chôdza a pod. Ide o aktívne cvičenie, ktoré má blahodarné účinky na krvný obeh. Pri tomto druhu cvičenia spaľujeme energiu a produkty látkovej výmeny. Cvičenia jogy však vedú k pasivite tela, myšlienok i vôle a otvárajú nepriamo ľudskú myseľ pre cudzie vplyvy!

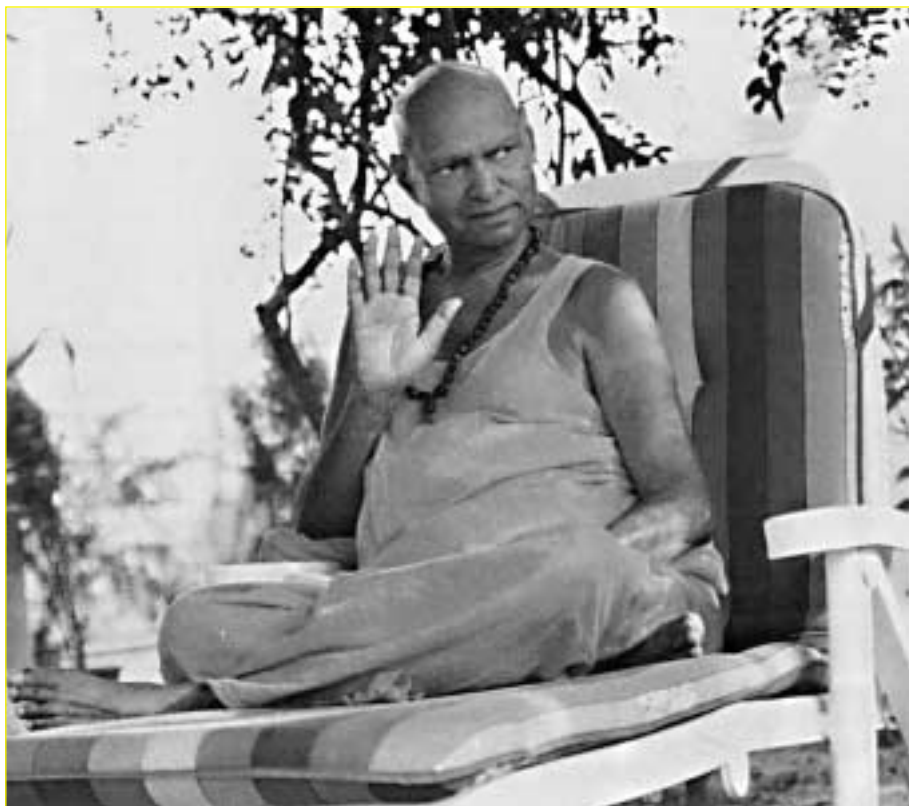
Všetko nasvedčuje tomu, že joga nebola vymyslená ako samostatné telesné cvičenie, ale ako príprava na jogu duchovnú. Telesné cviky jogy sú iba úvodom k nasledujúcim meditáciám. Dave Hunt v dokumentárnom filme *Bohovia nového veku* jednoznačne a na mnohých príkladoch dokazuje, že hathajoga je „evanjelizačný prostriedok“ na rozšírenie hinduizmu v západnom svete. Prvá lekcija začína telesnými a dychovými cvikmi, no ďalšie lekcie vedú priamo do duchovnej oblasti.

Duchovné pozadie a nebezpečenstvá jogy

Vchádzame do duchovnej oblasti – ale do akej? V tomto materiálnom svete sa stretávame s protikladmi: čierny – biely, zlý – dobrý, čistý – nečistý, svetlo – tma, láska – nenávisť, zúfalstvo – nádej, zármutok – radosť, požehnanie – prekliatie (to sa uvoľňuje, ak sme v okultizme, teda i v joge). V duchovnom svete sú dva zdroje pôsobenia. Božie slovo hovorí častejšie o dvoch zdrojoch nadprirodzených síl. Na mnohých miestach Nového zákona sa stretávame s vyhánaním nečistých duchov. Z toho jasne vyplýva, že prostredníctvom okultných síl sme napojení na negatívny zdroj a z toho plynú aj negatívne dôsledky.

V jogovej filozofii sa hovorí o prúdeň tzv. kozmických síl, ktoré sú silami pohan-ských bohov. Pri uvoľňujúcich a vyprázdňujúcich cvikoch – ásany, pránájama, meditácia, askéza, keď sa telo i duša otvárajú, sa človek vystavuje nebezpečenstvu, že sa, hoci aj nevedomky, dostane pod ich démonický vplyv. Takéto praktiky teda nemôžu priniesť vykúpenie a zmierenie s Bohom, ako to predstierajú.

Z vyššie uvedeného je zrejme, že neexistuje joga, ktorá by bola zameraná iba na rozvoj a ozdravenie tela. Nie je teda

Paramhans Śrī svāmi Mādhavānanda – guru svāmi Mahēśvarānandu

nijakou orientálnou liečebnou gymnastikou, ako sa to často tvrdí. Ak sa človek svojimi myšlienkami dostane do neviditeľného sveta – s kým to vlastne vstupuje do kontaktu? Biblia jasne hovorí, ako je možné nadviazať kontakt s pravým Bohom. Tým mostom do neviditeľného Božieho sveta pre nás ľudí je Ježiš Kristus. Keď teda vierou vstupujeme do neviditeľnej duchovnej oblasti s iným obsahom, potom sa dostávame do zvodných vplyvov. Apoštol Pavol píše v Liste Efezanom (Ef 6, 12), že náš boj nie je zameraný „proti krvi a telu, ale proti mocnostiam, silám a všetkému, čo ovláda tento vek tmy, proti nadzemskému duchom zla.“ Tieto mocnosti a sily zla sú neviditeľné. Pôsobia v nás svojou mocou, keď im veríme.

Jeden bývalý učiteľ jogy povedal: „Človek si myslí, že ovláda iné sily ukryté v univerze. Ale s hrôzou dnes musím konštatovať, že je to naopak – ony ovládajú človeka.“ Sväté písmo hovorí: „Dajte si pozor, aby vás niekto nezvedol filozofovaním a prázdny klamstvom podľa ľudského podania, podľa živlov sveta, a nie podľa Krista. Lebo v ňom telesne prebýva celá plnosť božstva“ (Kol 2, 8 - 9).

Aby som to zhrnul, zmienim sa ešte o rizikách a nebezpečenstve, ktoré vyplývajú z praktizovania jogy:

1. Joga vedie človeka k tomu, aby sa prednostne zaoberal sám sebou. Neslúži druhým, ale zamestnáva sa sebapoznávaním, sebarozvojom, sebarealizáciou, sebauspokojovaním. Všetko začína u seba – takto sa môže charakterizovať prax jogy, ktorá v človeku buduje ego. (Možno v tom tkvie príčina, prečo hinduizmus nikdy nenaučí človeka milosrdenstvu.) Božie slovo hovorí: „Pretože zmýšľanie tela je nepriateľstvom voči Bohu – nepodrobuje sa totiž Božiemu zákonu; ved' sa ani nemôže.“ (Rim 8, 7);

2. Joga vedie k zbožšteniu človeka. Vedie k ilúziám o tom, že človek je vo svojej podstate dobrý a má v sebe božskú iskrú, ktorú treba iba rozduchať, aby dosiahol dokonalosť. Osobný Boh zjavený v Biblii nikdy neuznáva človeka ako Boha alebo súčasť Boha. Prorok Izaiáš vyjadruje Jahveho jedinečný nárok na osobné božstvo: „Takto vraví Pán (...) Ja som Pán a niet iného. (...) Ved' nieta Boha okrem mňa. Boha spravodlivého a Spasiteľa nieta okrem mňa.“ (Iz 45, 18, 21);

3. Joga spôsobuje deštrukciu pod vplyvom hriechu. Zamestnáva našu myseľ myšlienkami, že naša základná potreba je skôr fyzická a mentálna než morálna, a to je

skaza. Popiera existenciu hriechu. Je to však hriech, ktorý nás oddeľuje od svätého Boha a joga to nerieši;

4. Joga povzbudzuje v presvedčení, že spasenie je zo skutkov. Joga je systém samospasiteľstva. Radí, čo má človek robiť, aby spasil sám seba. Nemôžeme sa však spasiť prostredníctvom cvikov. Biblia hovorí: „Lebo milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie je z vás, je to Boží dar.“ (Ef 2, 8);

5. Joga vedie k otvoreniu sa temným silám. Boh dal človeku intelekt a povedal, miluj ma celou myslou; nikde v Biblii nie je napísané, aby sme vyprázdnilí svoju myseľ, pretože urobiť to je jednou z najnebezpečnejších vecí. Povedal nám, aby sme si svoju myseľ radšej naplnili – to je veľmi dôležité! Ježiš hovorí podobenstvo o mužovi, ktorý vyprázdnil svoj život, myseľ i srdce. Bol tam duch, ktorý čakal, aby mohol vstúpiť a spôsobiť chaos. Keď teda otvoríš svoju myseľ pred duchom tohto sveta, vlastne ju otváraš priamo Satanovi – pretože on je bohom tohto sveta. A je mnoho duchov, ktorí sa rozhládajú po ľuďoch, čo majú prázdnu myseľ a sú otvorení pre akýkoľvek vplyv, ktorý prichádza. Z tohto hľadiska joga v mnohých prípadoch hraničí a dokonca sa aj prelína so špiritizmom a okultizmom;

6. Posledným cieľom jogy je zničenie individuality človeka. Pretože tento druh mysticizmu absolútne neverí v hodnotu jedinca, nie je to zhoda okolností, že pochádza z náboženstva, ktoré verí v reinkarnáciu, prostredníctvom ktorej neprichádzame na svet ako tie isté osobnosti, ale ako niekto iný. Na základe tohto pozadia nemá charakter individuality večnú hodnotu. Biblia však hovorí, že máme stále rovnakú hodnotu. Väčšina východnej mystiky sa môže pripodobniť obrazu pohára s vodou. Pohár je tvoje telo, voda je tvoj duch. Konečným cieľom je, že by si mal byť vyliaty do oceánu a stratiť sa v ňom. Je to jeden z najstrašnejších cieľov na konci cesty – zánik jednotlivca. Ak sa má duch človeka úplne rozplynúť v univerzálnom duchu tohto sveta, je to v úplnom protiklade s evanjeliom Ježiša Krista;

7. Joga zvädza na zlé cesty. Je veľmi smutné, že kresťania v súčasnosti preberajú niektoré hinduistické a orientálne praktiky, aby údajne obohatili kresťanstvo. Mali by sme byť veľmi opatrní pri prijímaní akýchkoľvek „noviniek“ a všetko dôkladne skúmať pomocou Božieho slova, aby sme sa nedali zviest.

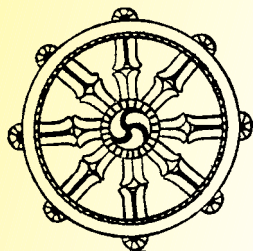
Záver

Hinduizmus popretím osoby Boha – Zvrchovaného Bytia – minimalizuje význam osobnosti a popiera večnú existenciu a dôležitosť osôb. Avšak kresťanstvo svojím uznaním Boha ako osoby, na ktorej obraz bol človek stvorený, dôležitosť osôb maximalizuje. Biblické zaslúbenia o vzkriesení tela, o súde a o večnej odmene v nebi, alebo o večnom zatratení v pekle naznačujú význam večného trvania ľudskej osobnosti. Kristovo vzkriesenie v tele je dôkazom jeho božstva a toho, že Otec prijal jeho obeť za hriechy ľudstva – je preto objektívnym základom viery v konečný triumf nad hriechom a smrťou slúbený jeho nasledovníkom. Ježiš nám neprišiel dať systém ani techniku. Chce, aby sme s ním vošli do vzťahu lásky a v dôvere mu zverili svoj život. Boh pre nás naplánoval slobodu, slobodu od hriechu a sklonu hrešiť – skrze Ježišovu obeť. Ježiš nepovedal naučte sa techniku, vyprázdnite si myseľ, aby ste dosiahli oslobodenie, ale: „učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom a nájdete odpočutie pre svoje duše“ (Mt 11, 29). Odpočutie, ktoré ponúka, sa dotýka koreňov našej bytosti, lebo uzdravuje naše odcudzenie od Boha. Preto apoštol Pavol napísal: „Aj vás, ktorí ste kedysi boli odcudzení a nepriateľsky zmýšľajúci, zlo konajúci, teraz zmieril skrze smrť jeho ľudského tela, aby vás postavil pred seba svätých, nepoškvrnených a neobžalovateľných...“ (Kol 1, 21 - 22). Ako neosobné bytie nemôže vysvetliť existenciu osoby, tak ani osoba nemôže nájsť svoje úplné uspokojenie v neosobnom zážitku východnej meditácie. Osobné naplnenie v živote sa dá dosiahnuť iba v osobnom láskyplnom vzťahu s osobným Bohom – Otcom a jeho jediným Synom Ježišom Kristom. Taký vzťah sa začne, keď hovoríme s Pánom Ježišom vo viere a obraciame sa od svojho „ja“ k Bohu, ktorý nás stvoril. JAROSLAV JÍRA

Manželia Jírovci – 15 rokov praktizovali jogu. Doma i v zahraničí absolvovali rad kurzov a seminárov jogy. Na získanie ďalších skúseností a osobného guru podnikli v r. 1972 cestu do Indie. Poznatky odovzdávali v kurzoch jogy ako cvičitelia. Teraz ako kresťania z poverenia Apoštolskej cirkvi v ČR poskytujú duchovné poradenstvo ľuďom, ktorí prišli do kontaktu s jogou. Kresťanský pohľad na jogu prezentujú na školách i v cirkvách.

Kresťanstvo a budhizmus

(2)

3. Transcendentálny Budha a jeho tri „telá“

Popri veľmi subtilných a abstraktných filozofických systémoch, ktorými sme sa doposiaľ zaoberali, je učenie o „nebeských“ Budhoch konkrétne a názorné, aj pre intelektuálne menej nadaných zrozumiteľné vyjadrenie základných právd budhistickej náuky. Nie náhodou sa preto tento systém budhizmu stal obľúbený medzi laikmi a našiel mnohostranné vyjadrenie v ikonografii i v kulte. Začalo sa to tým, že mnohí z jeho súčasníkov si nevedeli vysvetliť niektoré Budhove mimoriadne vlastnosti v čisto ľudských kategóriách, a preto ho povýšili na nadprirodzenú, „nebeskú“ bytosť. Neskôr sa z toho vyvinul komplexný systém s obširnou teóriou, podľa ktorej má transcendentálny Budha tri „telá“ (trikája).

Tým najpodstatnejším je *dharmakája* - telo večného Zákona. V podstate je to Absolútne, úplne transcendentné a neopísateľné, ktoré je obsahom zážitku nirvány. Tvorí najvnútornejšiu realitu každého Budhu, ba každej živej bytosti - tzv. budhovskú prirodzenosť personifikovanú v postave Pra-Budhu (Ádi Budha).

Ďalšie „telo“ je *sambhógakája* - telo blaženosti. V ňom sa transcendentálny Budha manifestuje ako Pán svojej „nebeskej“ ríše. Odtiaľ vyvíja neustálu aktivitu pre spásu všetkých bytostí vo všetkých svetoch sansáry. Obklopený je *bódhisattvami* - najvyššími kandidátmi nirvány, a vyučuje ich dharmu. Veriaci s veľmi dobrou karmou môžu inkarnovať v jeho ríši, kde sú optimálne podmienky na dosahovanie nirvány. Historickí Budhovia sú pozemskými „projekciami“ tohto nebeského Budhu. Sambhógakája sa manifestuje plurálne, pričom jednotlivé manifestácie predstavujú jeho rôzne aspekty. Štyri z nich sú hlavné, naplňujúce svojou aktivitou nebeské ríše (zvané aj raje) všetkých svetových strán (t. j. celý Kozmos): *Akšóbhja* (neotrasiteľný) „vládne“ na východe, *Amitábha* (nekonečný jas) na západe, *Ratnasambhava* (z klenotu zrodený) na juhu a *Amóghasiddhi* (ten s neomylnou nadprirodzenou mocou) na severe. Najpopulárnejší z nich je Amitábha, ktorého nebo je vytúženým miestom znovuzrodenia pre nespočetné masy veriacich budhistov.

Tretie „telo“ transcendentálneho Budhu sa menuje *nirmánakája*. Je to telo ľudské, v ktorom sa inkarnuje ako pozemský

Budha. Takýchto inkarnácií je údajne nekonečné množstvo. Posledný bol podľa budhistickej tradície Siddhártha Gautama, nasledujúci má byť Maitréja (láskyplný).

Podobne ako nadpozemskí Budhovia existujú i *nadpozemskí bódhisattvovia*, ktorí pomáhajú ľuďom v ich núdzach a na ich ceste k „prebudeniu“. Inkarnujú na zemi v pozemských podobách, aby aj takto mohli ľuďom pomáhať. Najpopulárnejším z nich je *Avalóitéšvara* (milostivo dolu hľadiaci Pán). Je zobrazený s mnohými hlavami a rukami na znamenie jeho veľkej ochoty a schopnosti pomôcť. Jeho pozemská inkarnácia je dalajláma. Okolo bódhisattvov sa vyvinul široký kult uctievania a vzývania.

Kultom transcendentálnych Budhov a bódhisattvov vyvinul budhizmus typ zbožnosti, ktorým sa, hlavne v jeho ľudových verziách, v určitom zmysle priblížil kresťanskej zbožnosti a náboženskej praxi. Tu už nemáme čo činiť s neosobnou, chladne ľahostajnou, ťažko uchopiteľnou a vzdialenou realitou nirvány, ale s láskyplnými a milosrdnými, pre našu predstavivosť ľahko prístupnými osobnými „božskými“ (či anjelskými) bytosťami, ktoré môžeme osloviť pre nás ľudí blízkou formou komunikácie, v kategóriách ja a ty, ku ktorým sa môžeme modliť a ktoré sú ochotné nám pomôcť. Zo psychologického, ale i nábožensko-fenomenologického hľadiska je to podobné, ako keď zbožný kresťan vzýva a oslovuje svojho „dobrotivého nebeského Otca“, svojho „milého Spasiteľa“, alebo svojich svätých. Môže to v našich ušiach znieť azda ako rúhanie, faktom však je, že veriaci budhista to tak pociťuje.

III. Vadžrajána (diamantový voz)

Pre mnohých stojí *vadžrajána* už mimo hraníc mahájány a znamená čosi ako sui generis, niečo špecificky svojrázne; pre iných (hlavne pre svojich prívržencov) však zostáva jej organickou časťou ako ďalšia, vyššia fáza jej vývoja, ako „*tretie rozkrútenie kola dharmy*“. Vadžrajána vznikla približne v polovici 1. tisícročia v severovýchodnej a severozápadnej Indii pod vplyvom hinduistického tantrizmu. Jej počiatky však siahajú ďalej do minulosti. Kult vzývania transcendentálnych „božských“ bytostí, recitovanie magických forml (mantier) a používanie mystických gest rúk (mudier) poznala už aj hínajána. Dôsledkom týchto praktík sa vadžrajána

často nazýva i mantrajánou či tantrajánou. Keď počujeme slovo *tantra*, okamžite myslíme na bizarné, obskúrne, tajuplné magické a sexuálne praktiky – a nie neprávom. Tantra je však v podstate niečo omnoho vážnejšie, najmä v budhizme.

V 8. storočí prišiel diamantový voz spolu s mahájánou do Tibetu, kde si našiel dobrú pôdu a časom sa organicky integroval do celku *tibetského budhizmu* (známeho tiež pod menom *lamaizmus*). Ten do seba absorboval aj prvky pôvodného tibetského náboženstva *bön*, čím sa mu dostalo istého svojrázneho zafarbenia, nebola však zásadne dotknutá jeho vlastná podstata. Tým podstatným a typickým pre tibetský budhizmus je šúnjaváda, zakladajúca sa na učení pradžňápáramity a vyložená Nágárdžunom. Jej dôkladná znalosť sa považuje aj za predpoklad správneho pochopenia a úspešného praktizovania vadžrajány.

Meno vadžrajána pochádza zo sanskritského slova *vadžra*, čo znamená diamant, a slúži tu ako symbol poslednej (diamantovo čistej a „tvrdej“), nezničiteľnej, absolútnej Reality (šúnjatá). Druhým významom slova je hromoklin, resp. žezlo. Pôvodne tým bola mienená zbraň védskeho boha Indru, v budhizme však vadžra označuje populárny kultový objekt (tib. dordže), ktorý slúži na znázornenie toho, ako čisté svetlo šúnjaty v jedinom okamihu zaženie temnotu nevedomosti, podobne ako blesk zaženie temnotu materiálneho sveta.

A tým sme sa už dotkli hlbokého zmyslu vadžrajánskych učení a obradov. Podatť podrobnejší opis celkového fenoménu by jednak presahovalo rámec tohto článku, okrem toho by asi prinieslo viac konfúzií než jasnosti. Preto sa obmedzíme a sústredíme na to najpodstatnejšie, na vlastné jadro veci. Vadžrajána sa vyvinula z vidžňánavády, o ktorú sa i opiera. Podobne ako u vidžňánavády aj tu ide o jogistickú záležitosť (jógáčára). Vadžrajána nie je v podstate nič iné ako radikalizovaná a koncentrovaná vidžňánaváda sústreďujúca sa na prax a podoprená určitými archaickými praktikami. Ide o praktickú realizáciu vidžňánavádskej teórie, že svet je len projekcia obsahov vedomia. Z tejto teórie totiž konzekventne vyplýva, že patričným ovplyvňovaním svojej vlastnej predstavivosti sa dajú ovplyvniť zároveň i predmety vonkajšieho sveta (môžu sa nechať zjaviť alebo zmiznúť). A vadžrajánski jogíni to i skutočne praktizujú. Samozrejme, to je už pravá mágia, no v tomto kontexte nie je samoúčelná. Jednak slúži na posilňovanie vedomia nereálnosti (a tým aj ničomnosti)

vonkajšieho sveta, jeho slávy i biedy, jednak je tiež účinnou pomôckou v stotožňovaní sa s absolútnou realitou. Praktizujúci si svojou kreatívnou imagináciou vytvorí duchovného „Majstra“ (guru), obyčajne z panteónu Budhov a bódhisattvov. Táto imaginárna postava je pre neho nielen úplne reálna, ale môže mu reprezentovať Absolútno dokonca čistejšie a plnšie, ako nejaký pozemský guru z mäsa a krvi. Skrze úzku identifikáciu s touto ním vizualizovanou postavou sa stáva účastným na jej vznešených kvalitách, až sa nakoniec stotožní s Absolútnom (šúnjatá) samým. Okrem toho skrze svoju mimoriadnu schopnosť vyvíja neustály vplyv na svet sansárov v záujme jeho pozitívneho pretvárania. Vadžrajána sa v budhizme považuje za cestu pre ľudí s vysokou spirituálnou úrovňou. Je to veľmi účinná metóda, známa ako „rýchla cesta“. Dá sa praktizovať len pod osobným dozorom a vedením zasväteného majstra. Budhistické umenie vadžrajána obohatila vytvorením mandaly – mystických diagramov, komponovaných v štvorcových a kruhových formách, ktoré zobrazujú kozmické sily alebo akčné sféry nejakého božstva. Slúžia ako pomôcky pri meditácii.

Budhizmus vo východnej Ázii

Všetky školy indického budhizmu sa dostali aj do východnej Ázie, ale dve z nich sa tam rozvinuli svojráznym spôsobom ďalej: *Amidizmus* a *Zen*.

Amidizmus

Amidizmus patrí k mahájáne, bližšie ku kultu nebeských Budhov. V centre stojí Budha Amitábha (jap. Amida). Korene amidizmu siahajú do Indie, naplno sa však rozvinul až v Číne. Odtiaľ sa v 9. storočí dostal do Japonska, kde sa v ňom vytvorili dve hlavné školy: v 12. storočí *Džódo-šú* (škola čistej krajiny) a v 13. storočí *Džódo-šin-šú* (pravá škola čistej krajiny). Cieľom prívržencov tohto smeru je narodiť sa v „čistej krajine“ Budhu Amidu, v jeho západnom raji zvanom Sukhávatí. To chcú dosiahnuť hlbokou dôverou v neho a vzývaním jeho mena vo forme častej recitácie formule „Namu Amida Butsu“ (Pochválené buď meno Budhu Amidu). Ten totiž údajne zložil sľub, že tých, čo sa k nemu takto obracajú, poslúchne a zoberie k sebe do

blaženosti svojho raja. Preto sa táto škola často nazýva aj ako „cesta viery“ (či dôvery) a prirovnáva sa ku kresťanstvu. Ich vzájomná podobnosť spočíva v tom, že obe sú náboženstvom milosti a viery. V oboch dosiahne človek svoju spásu blahosklonnosťou milosrdného božstva a vierou v neho a nie vlastným úsilím ako v klasických školách budhizmu. Aj v poňatí spásy je tu istá podobnosť – vytúženým cieľom veriach oboch náboženstiev je rajska, resp. nebeská blaženosť. Oproti tomu budhista klasického razenia si neváži Amitábhov raj pre jeho blaženosť, ale ako ideálny odrazový mostík k nirváne. Mladšia škola amidizmu sa svojím duchom ešte väčšmi podobá kresťanstvu ako staršia. Kým totiž Džódo-šú pokladá recitovanie mena Amidu za účinný prostriedok v rukách veriaceho na posilňovanie viery, a tým aj na zlepšovanie šancí dostať sa do raja svojho božstva, vidí v ňom Džódo-šin-šú len akt vďačnosti voči nemu. Teda už žiadne stopy po synergizme (ľudskej spolupráci na spasení), žiadne náboženské zásluhy. Čo zostáva, je rýdza milosť na jednej a hlboká dôvera a vďačnosť na druhej strane. Nie je nám kresťanom tento postoj veľmi dobre známy? Avšak treba zároveň dodať, že okrem tohto základného vnútorného postoja majú kresťanstvo a amidizmus navzájom sotva čosi podobné. Naopak, vonkajšie formy ich zbožnosti sa veľmi odlišujú a sú si veľmi vzdialené.

V súčasnosti má amidizmus v Číne a v Japonsku zo všetkých budhistických smerov najviac prívržencov vďaka tomu, že ako „ľahká cesta spasenia“ (kvázi akési „ospravedlnenie z púhej milosti a viery“) sa dá dobre praktizovať aj v podmienkach každodenného života bez toho, aby sa človek musel stať mníchom alebo mníškou a žiť v kláštore.

Zen

Tento zvláštny, svojrázny smer mahájány má v západnom svete zo všetkých budhistických škôl nepochybne najväčšiu popularitu. Podľa legendy siaha jeho pôvod až k Budhovi. Ten pri jednom zo svojich výkladov dharmy mlčky zdvihol kvetinu a držal ju chvíľu pred očami zhromaždených. Len jediný z prítomných – Kášjapa – pochopil a usmieval sa. V dôsledku tohto nezvyčajného gesta svojho Majstra sa mu totiž vzápätí údajne odhalil najhlbší zmysel jeho náuky. To bol prvý neverbálny „prenos dharmy“ na spôsob zenu, „od srdca k srdcu“ (jap. išin-denšin), po ktorom

Avalokitešvara

nasledovala podľa legendy ešte dlhá línia tejto tradície, takže Bódhidharma, ktorý na začiatku 6. storočia priniesol zen do Číny, bol v Indii údajne považovaný už za jeho 28. patriarchu. V skutočnosti sa však zen vyvinul vlastne až v Číne a je pravým čínskym výtvorom nesúcim na sebe stopy vplyvu tamojších, hlavne taoistických tradícií. Čínska verzia jeho mena je *čchan*. Od času pôsobenia 6. čínskeho patriarchu Hui-nenga (638 - 713) zažil zen v Číne svoje veľké obdobie rozkvetu, ktoré dalo podnet na zrod množstva významných zenových majstrov. Pomerne skoro sa zen dostal do Vietnamu a Kórey a neskoršie (okolo r. 1200) do Japonska, kde sa z neho vyvinula nám dnes známa typická forma. V Japonsku sa zen rozvinul v jeho dvoch hlavných školách: *sótó* a *rinzai* a má tam dodnes živú tradíciu, zatiaľ čo v Číne sa počas vlády dynastie Ming zmiešal so školou čistej krajiny a zažil čas svojho úpadku.

Zen je pre vonkajšieho pozorovateľa veľmi dvojznačný fenomén plný paradoxov, dvojzmyselností a protikladov. Jeho predstavitelia akoby ich priamo úmyselne pestovali. Príbehy známych zenových majstrov sú toho dôkazom. Napríklad, keď sa čínsky cisár vypytoval Bódhidharmu na podstatu Budhovej náuky, odpovedal mu: „Veľká prázdnota, nič posvätného.“ A keď sa zarazený panovník opýtal: „Kto tu vlastne stojí predomnou?“ - dostal odpoveď: „Neviem.“ Alebo iný majster, Jošu, na otázku, prečo prišiel Bódhidharma do Číny, odpovedal: „Dub v záhrade.“ Takéto výroky nás, pochopiteľne, uvádzajú do rozpakov. A v zene je ich veľmi mnoho. V jeho spleťom labyrinte potrebuje čitateľ Ariadinu niť, aby nezablúdl. Tú mu chceme dať do ruky tým, že sa pokúsime naznačiť ústrednú líniu zenového učenia.

Názov zen pochádza zo sanskritského slova *dhjána*, čo znamená meditácia. Zen sa totiž opovrzhivo odvracia od zdĺhavej a nudnej praxe školáckeho budhizmu, obchádza nezmernú, tiesnivú horu posvätnej

literatúry a skostnatených obradov a sústreďuje sa na to podstatné - na meditáciu. Zen sa považuje za priamu, strmú a rýchlu cestu k osvieteniu. Prostriedkom na to mu je intenzívne a extenzívne praktizovanie meditácie. Podobne ako v klasickej joge ide aj v zene o vypnutie spredmetňujúceho myslenia, ktoré rozsekáva pôvodnú jednotu všetkého bytia v dualitu a pluralitu a skresľuje tak obraz človeka o skutočnosti. Po zastavení víru divokého tanca myšlienok, tých „neskrotne skákajúcich opíc“, sa spravidla údajne človeku naraz otvára pohľad do hĺbok svojej bytosti, kde objaví svoju „pravú, prapôvodnú tvár“, svoju „budhovskú prirodzenosť“, svoju večnú, nepominuteľnú podstatu (a tým aj pôvodnú jednotu všetkého). Účinné pomôcky na toto vypínanie intelektu sú tzv. *kóany* - paradoxné hádanky, ktoré sa racionálne nedajú rozlúštiť. Keď je aspirant sifyfovským úsilím už úplne pomätený a upadol do stavu totálneho zúfalstva, môže sa stať, že transcendentná realita naraz, ako blesk, prenikne trhlinami jeho rozdrveného intelektu do jeho vedomia a „ožiari ho“ svojim nezmerným jasom. Tento akt sa nazýva *satori*, čo je japonský výraz pre osvietenie. Školy Rinzai a Sótó sa od seba líšia predovšetkým svojou metódou. Prvá hlása okamžitú formu osvietenia a zdôrazňuje úlohu kóanov, zatiaľ čo druhá zastáva názor postupného osvietenia a kladie hlavný dôraz na vytrvalé meditovanie v sede (jap. *zazen*).

Napriek svojmu takmer ikonoklasickému postoju voči posvätnéj literatúre a kultovej praxi sa zen bez nich predsa len nezaobíde. Hoci stále zdôrazňuje dôležitosť pozitívneho vzťahu k praktickému, každodennému životu, je v podstate mníšskym náboženstvom. Vyplýva to z jeho povahy, že skutočne úspešne sa môže praktizovať len v kláštornom prostredí. Kláštorný život však vyžaduje presne usporiadaný režim a pozná rôzne rituály. Inak to nie je ani v zene. Čo sa týka posvätnéj literatúry, ne jeden významný majster bol jej veľkým znalcom, ba sám prispel k jej zveladeniu. Koniec koncov nie je to nič prekvapujúce. Podľa všeobecnej mienky odborníkov sa totiž zenu nedá skutočne porozumieť bez solídnej znalosti mahájánskej filozofie, konkrétne mádhjamaky a vidžňánavy. Nedostatočne pripravenému hľadačovi ostáva zen neprehľadnou džungľou bizarných, paradoxných, dvojznačných a navzájom si protirečiacich názorov. Kto však má vo vrecku kompas teoretickej pripravenosti a je obdarený aj

určitou dávkou myšlienkového hĺbky, tomu sa postupne všetko ujasní a usporiada. Zen sa mu potom odhalí ako koherentná náuka a účinná praktická cesta meditácie. Spozná, že vo svojom jadre vlastne nie je ničím iným než zhustenou šúnjavádkou vidžňánavádou, radikálne prakticky orientovanou (jógáčarou koncentrovanou na svoju podstatu: na meditačnú prax). Ako vo vidžňánaváde vôbec, aj v zene má centrálny význam vedomie, ktoré je aj preň jedinou realitou, vo svojej pôvodnej, najhlbšej povahe čistou, nehybnou a večnou. Je ako veľké lesklé zrkadlo, ktoré samo je prázdne, a práve preto môže všetko odrážať. My však - podľa tohto učenia - toto čisté zrkadlo nepretržite znečisťujeme „prachom“ našich spredmetňujúcich myšlienok a egocentrických túžob. Zen sa preto s vypätou intenzitou zameriava na očistenie zrkadla vedomia od tohto prachu, aby mohlo opäť zažiarit v jeho pôvodnom jase. Zen inšpiroval a obohatil i rôzne oblasti umenia v Číne a v Japonsku.

V zenovom kláštore

V našom storočí, najmä v jeho druhej polovici, sa zen čoraz väčšmi stáva známy aj pre západný svet. Mnoho Európanov a Američanov (medzi nimi nemalo kresťanských duchovných!) získalo v japonských kláštoroch hodnosť „Majstra“ (jap. roši) a vyučuje zen v európskych kláštoroch a učilištiach. Títo sú (mylne - pozn. red.) presvedčení, že zen (ktorý je podľa nich svojou podstatou nedogmatický a má dočinenia len s kvázi najvnútornejším, univerzálnym jadrom ľudskej spirituality), je veľmi dobre kompatibilný a kombinovateľný s kresťanstvom ako účinná praktická meditačná metóda na prehlbovanie spirituálneho života.

Ako sme už povedali, mníšsky život sa i v zene riadi prísnyimi pravidlami. Deň v kláštore má svoj presne určený priebeh. Začína skoro ráno, spravidla už o piatej hodine. Službukonajúci mních s malým zvončekom v ruke vyhlasuje ostatným budíček. Všetci rýchlo vstanú a zvinú svoje matrace. Medzitým zaznie veľký zvon nad portálom kláštora a zvoní asi štvrt hodiny. Toľko času je k dispozícii na rannú toaletu. Potom sa ide do sanktuária, kde prebieha prvá spoločná recitácia sútier. Prítomný je aj majster. Odtiaľ sa všetci pod vedením predstaveného mnícha odoberú do meditačnej haly k *zazenu*. Keď zaznie zvon, meditujúci sa pripravujú na osobný rozhovor s majstrom (jap. *sanzen*). Ten trvá

spravidla krátko, zato však môže mať príležitostne vášnivý tón a atmosféru. Žiak sa potom vráti do meditačnej haly. Keď je sanzen ukončený, zvonček zvoláva na raňajky do jedálne. Na znamenie sa všetci posadia k stolu a za recitácie sútier dostanú raňajky do osobných šálok. Jedlo sa konzumuje v úplnom tichu. Nakoniec sa podáva čaj, ktorý slúži zároveň na vypláchnutie šálok. Po raňajkách sa koná *samu* (telesná práca). Najprv mnísi zametajú pred kláštorom, potom čistia v rôznych miestnostiach drevené podlahy, ako aj chodby okolo jednotlivých budov a medzi nimi. Cez deň pracujú v záhrade a na pozemku. Telesná práca tvorí organickú časť zenového výcviku a považuje sa za formu meditácie. Často sa cituje povestný výrok jedného zo starých majstrov: „Deň bez práce – deň bez jedla.“ Obed sa začína pred dvanástou, po ňom je hodinová prestávka a až do 17. hodiny sa pokračuje v práci. Mnísi dostanú skromnú večeru, pripravenú zo zvyškov od obeda. Nasleduje zazen a sanzen až do 22. hodiny. Potom je nočný pokoj do nasledujúceho rána.

Pri príležitosti zintenzívnených meditačných období (tzv. *seššin*) sa denný program mení. Spí sa menej (iba od 23. do 3. hodiny v noci), viacej sa medituje a menej pracuje. Aj majster má viac práce – prednáša pravidelne (*teišō*) na tému známych kóanov alebo sútrových pasáží, návštevu meditujúcich k sanzenu prijíma častejšie. Po celý čas vládne najprísnejšie silencium (ticho). Pri *seššine* je všetko intenzívnejšie a vypätejšie. Je to akási duchovná „ofenzíva“ na dosiahnutie osvietenia (*satori*), ku ktorému dôjde obyčajne naraz a neočakávane, akoby „úderom blesku“. K životu mníchov patria aj ich pravidelné žobravé túry, na ktorých zhromažďujú potraviny a iné dary veriacich pre komoru kláštora.

Rozšírenie budhizmu

Budhova náuka a jeho sangha (mníšska obec) mala od začiatku svojich mocných podporovateľov, medzi nimi aj z kráľovského rodu, prostredníctvom ktorých sa rýchlo rozšírila. Najprv pomocou kráľa Bimbisáru na severe Indie, neskoršie pod záštitou cisára Ašóku (268 – 236 pred Kr.) i na jeho juhu. Zasluhou jeho syna Mahéndru sa stala budhistickou aj Srí Lanka. Za vlády Kanišku I. (2. stor.) sa budhizmus (medzitým už mahájánový) dostal smerom na východ až do Afganistanu a na sever až za Hindukuš. Hodvábnou cestou si razil cestu do Číny, odtiaľ cez Kóreu do Japonska. V 3. storočí sa dostal do Indočíny, v 5. storočí do Indonézie a v 7. storočí cez Himaláje až do Tibetu. V Indii sa však budhizmus neudržal. K tomu zaiste prispeli opätovné vlny prenasledovania (v 6. stor. Huni a od 8. stor. mohamedáni). Mohamedáni zasadili okolo r. 1300 budhizmu spálením jeho kláštorov a knižníc a povražením jeho mníchov smrteľnú ranu. Od tých čias budhizmus prakticky zmizol z Indie. To, že sa tam znovu nerozšíril, má svoje príčiny pravdepodobne aj v tom, že indickej mentalite predsa len lepšie vyhovuje spiritualita hinduizmu. Ten mimochodom medzičasom absorboval do seba najlepšie prvky budhizmu, hlavne mahájánскеho. Théraváda žije naďalej na Srí Lanke, v Barme, Thajsku, Kambodži a v Laose. Mahájána zas v Nepále, Butáne, Tibete, Mongolsku, Kórei a v Japonsku. V Číne zostalo z kedysi kvitnúceho budhizmu následkom proticudzinecky motivovaného veľkého prenasledovania v 9. storočí a dlhodobého komunistického teroru v našom storočí iba torzo, aj keď jeho vplyv úplne nezankol. Dnes má budhizmus po celom svete 400 až 500 miliónov stúpencov.

Záver

Budhizmus je, hlavne vo svojich mahájánových formách, napriek všetkému svojmu zdanlivému špekulatívnemu intelektualizmu a negativizmu (až nihilizmu) v konečnom dôsledku náboženstvom hlbokej spirituálnej skúsenosti, ba – aj keď budhisti by s tým asi sotva súhlasili – náboženstvom hlboko mystickým. Pri všetkých jeho abstraktných myšlienkových konštrukciách tým najfundamentálnejším a najdôležitejším elementom v ňom predsa len zostáva mystické jogistické pohrúženie

(samádhi), ku ktorému pobáda posledný článok vznešenej osemdielnej cesty (kvázi ako k jej vrcholu) a v ktorom svedomito sa cvičiť považovali budhisti všetkých čias a všetkých škôl za svoju dôležitú úlohu.

Na záver si položíme otázku: Čo môže budhizmus dať nám kresťanom? Predovšetkým úctu voči iným náboženstvám a uvedomenie si toho, že i v nich môže existovať autentické zakúšanie najvyššej reality a pocitu spasenosti. Ďalej môže západnému človekovi pomôcť prekonávať jeho tak silno vrodenu sústredenú na svoje ego a ľpenie na ňom. Môže byť tiež kompenzáciou prílišnej extrovertnosti kresťanského náboženstva smerom k väčšej introvertnosti, k zintenzívneniu zážitku, že Boh nie je len nad nami, ale aj v nás. Uvoľňovaním tvrdého teistického rámca nášho náboženstva (s jeho inherentne prevládajúcim objektivismom) môže prispieť k odkrytiu a prehĺbovaniu jeho dimenzie intímnej subjektivity, dimenzie mystickej, po ktorej dnešný človek silno túži. Pretože s touto dimenziou sa v kresťanstve zväčša pomerne macošky zaobchádzalo, hľadajú ju mnohí v iných náboženstvách – trebárs práve v budhizme.

Na druhej strane treba však vážne poukázať aj na to, čo kresťan z budhizmu nemôže prevziať, lebo by tým v podstatnej miere opustil pôdu svojho vlastného náboženstva. Obe náboženstvá sú totiž úplne iného, fundamentálne odlišného typu. Budhizmus patrí medzi tzv. „mystické náboženstvá vykúpenia“ (F. Heiler) či „náboženstvá veľkého kozmického poriadku“ (H. v. Glasenapp). Ja ich nazývam náboženstvami „ontologicko-univerzalistickými“. Tie sú totiž zásadne orientované ontologicky, čiže zaujímajú sa elementárne o bytie, skúmajú jeho štruktúru a poriadok, spytujú sa na jeho podstatu a zmysel, ako aj na miesto človeka v ňom. Súcno sa tu vníma ako jediná veľká jednota. Jeho najzákladnejšia a najvnútornejšia podstata je zároveň i najvyššou realitou, ktorá sa chápe neosobne (či správnejšie nadosobne). Z idey tejto všetko objímajúcej jednoty, v ktorej je nakoniec všetko navzájom spojené (keďže pochádza z tej istej spoločnej Podstaty), vyplýva inherentná tolerantnosť týchto náboženstiev. Keď ich vnútorné jadro (ktoré je univerzálne a všadeprítomné) je to isté – ako to vidí tento spôsob nazerania – potom musia všetky náboženstvá nejakým spôsobom navzájom súvisieť, aj keby sa vonkajšou formou ich učenia od seba veľmi líšili. Preto menujem tento prístup „univerzalistickým“.

Kresťanstvo patrí oproti tomu k tzv. „prorockým náboženstvám zjavenia“ (Heiler) či k „náboženstvám historického zjavenia“ (Glasenapp). Ja ich nazývam náboženstvami „teisticko-partikularistickými“. Tento typ je úplne inej povahy. Podľa neho bytie nie je jedinou veľkou jednotou. Najvyššia realita netvorí vlastný základ a vnútorné jadro všetkého ostatného, ale stojí mimo neho, ako jeho Stvoriteľ a Pán. Medzi ním a ostatným svetom sa tiahne – podľa preslávenej definície Karla Bartha – „priepasť nekonečnej kvalitatívnej odlišnosti“. Nie je to neosobné a nekonečné Absolútne, ale rýdza osoba, a to celkom určitá a svojrázna. Táto najvyššia, celkom určitá a konkrétna osobná realita (akou je Boh Biblie či Koránu) zjavuje človekovi svoju celkom určitú a konkrétnu zvesť a vôľu. Z tejto konkrétnosti zjavenia vyplýva jeho výlučnosť. Niet podstatného „vnútorného jadra“ a nepodstatnej, ľahostajnej „vonkajšej formy“. Obidve – podstata i forma – patria neoddeliteľne k sebe, ba sú vlastne totožné. Preto náboženstvá tohto druhu ľpejú na svojich partikulárnych vonkajších formách. Preto ich nazývam „partikularistickými“. V tomto partikularizme korení ich exkluzivizmus a intolerancia. Vyplýva to z ich najvlastnejšej povahy, že nemôžu uznať iné náboženstvá za pravé, pokiaľ sa tie od nich svojou partikulárnou formou líšia. Z vyššie povedaného jasne vysvitá, že kresťanstvo ako náboženstvo partikularisticko-exkluzivistické nemôže prevziať z budhizmu nič, čo sa v ňom z kresťanského hľadiska javí ako podstatne odlišné. Z týchto nezlučiteľných odlišností uvedme v krátkosti len niekoľko najdôležitejších.

Začnime s tou najzákladnejšou a najšpecifickejšou realitou budhizmu, s ideou nirvány. Tá je pre kresťana naskrz neprijateľná. Jej hínajánske poňatie ako totálne „vyvanutie“ osobnej existencie sa z kresťanského hľadiska javí ako pesimistický nihilizmus. Jej mahájánske poňatie ako stotožňovanie sa a splynutie s Absolútnom sa zas javí ako hybris, ako rúhavá vypínavosť. V kresťanskej religiozite ľudská duša nikdy nesplynie s Božstvom ani v tej najintímnejšej mystike. Aj keby nebola medzi nimi už spomenutá priepasť „nekonečnej kvalitatívnej odlišnosti“, takéto totálne splynutie, s akým sa stretávame v budhizme, je možné len s neosobným Absolútnom, nie však s osobným Bohom kresťanského (teistického) typu. Preto akékoľvek popudy z budhizmu, lákajúce k neosobným či nadosobným mystickým zážitkom, sú pre veriaceho kresťana pokúšením a nebezpečenstvom

zablúdenia na cudzie územie ležiace za vlastnými hranicami. Kresťanská mystika zostáva vždy v medziach osobného vzťahu k Bohu!

Ďalším s kresťanstvom nezlučiteľným základným budhistickým názorom je predstava autonómneho sveta so zákonom karmy v ňom imanentne pôsobiacim. Je to v ostrom protiklade s ideou kresťanského Boha ako Stvoriteľa a Pána všetkého. Ani názor, že svet je v konečnom ohľade ilúziou (májá), nie je pre kresťana prijateľný. Boh, v ktorého on verí, nie je tvorcom ilúzií, ale realít. Podobné je to aj s večným kolobehom svetového diania (samsára). Eschatologická dimenzia, t. j. myšlienka, že Boh má svoje zámery s týmto svetom a vedie ho k ich uskutočneniu, patrí organicky ku kresťanskému učeniu.

Nezlučiteľný s kresťanstvom je aj budhistický ideál samospasenia. Podľa budhizmu nikto iný nemôže človeka vyslobodiť z jeho núdze, len on sám. Podľa kresťanstva naopak človek to sám nie je schopný, iba Boh. A on to aj činí. On nie je len naším Pánom, ale aj naším milujúcim Otcom, ktorý „tak miloval tento svet, že svojho jednorodného Syna dal za neho“, aby ho vykúpil z jeho beznádejného stavu stratenosti. Idea Spasiteľa je ústrednou témou kresťanskej zvesti, ktorá je pre ňu práve to špecifické. Preto kresťan nesmie podľahnúť čaru heroického ideálu osamelého askéta intenzívne zápasiaceho o svoju spásu, lebo by sa dostal do protikladu s tým, čo tvorí najvnútornejšie jadro a vlastné špecifikum jeho náboženstva.

Ešte by sme mohli dlho pokračovať vo vymenúvaní inkompatibilit (nezlučiteľností) medzi budhizmom a kresťanstvom, ale myslím, že na tie najpodstatnejšie a najdôležitejšie – a snáď i najzvodnejšie – sme už poukázali. Kresťan pri svojom stretnutí s inými náboženstvami potrebuje predovšetkým dôkladnú znalosť svojho vlastného náboženstva. Potom bude mať jasný pohľad pri posúdení toho, čo je z učení či z praxe iných náboženstiev s ním kompatibilné a čo nie. Takýto jasný pohľad nás uchráni pred nedistingvujúcim, všetko dohromady miešajúcim chaotickým synkretizmom.

Končím tézou, ktorú už vyslovila jedna z veľkých postáv medzináboženského dialógu: Solídna znalosť vlastného náboženstva pomôže k lepšiemu pochopeniu iných a poznanie iných náboženstiev zas pomôže hlbšie pochopiť to vlastné.

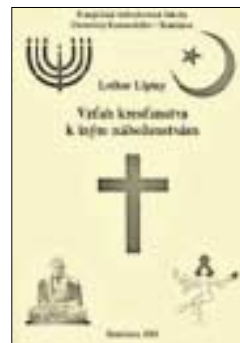
LOTHAR LIPTAY

Ilustračná snímka: archív

LOTHAR LIPTAY:

Vzťah kresťanstva k iným náboženstvám

(Evanjelická teologická fakulta UK, Bratislava 2000, str. 256)

Publikáciu vydala Evanjelická teologická fakulta UK ako učebnicu pre Katedru filozofie a religionistiky. Pôvodne išlo o autorovu dizertačnú prácu z roku 1975 vy-

pracovanú na Komenského evanjelickej teologickej fakulte v Prahe. Podnetom na jej vydanie – aj keď ide o 25-ročný materiál – bola skutočnosť, že téma dialógu kresťanstva s inými svetovými náboženstvami je na prahu nového tisícročia obzvlášť aktuálna.

V úvodnej kapitole autor konštatuje, že kresťanstvo sa v období „planetárnej civilizácie“ a rýchleho rozvoja komunikačných technológií nemôže uzavrieť do seba a odmietnuť iné náboženstvá ako modlárske a menejcenné (najmä po tom, čo „kresťanská“ Európa rozpútala dve najničivejšie vojny v dejinách ľudstva a rozpadol sa koloniálny systém). Ľudstvo sa stáva jednou rodinou, hoci je jazykovo, etnicky, kultúrne, ale aj nábožensky veľmi pestrá. Väčšinu obyvateľov sveta tvoria nekresťania, čo je pre kresťanstvo veľká výzva. Autor na túto výzvu odpovedal tým, že sprostredkoval niekoľko kresťanských prístupov k téme a ponúkol i vlastné riešenie.

Kapitola *Stručný prehľad starších prístupov* začína biblickým pohľadom na inovertcov: v Starom zákone sa síce zväčša hovorí o výlučnosti židovského národa, no spomenutí sú i „zbožní pohania“; v Novom zákone si autor všima najmä teológiu o Logu (Slove) z Evanjelia podľa Jána, na ktorú nadviazali ranokresťanskí apologéti i patristika. Zo stredovekých prístupov sa zameriava na prístup Tomáša Akvinského a Mikuláša Kuzánskeho. Nasledujú prístupy reformátorov Luthera a Kalvína, z neskorších období uvádza postoje osvietencov, ako aj dvoch protestantských liberálnych teológov 19. storočia – Schleiermachera a Troeltscha, ktoré kladne hodnotí.

Kapitola *Súčasný prístup* je najobsiahlejšou časťou knihy. Začína sa stanoviskom

Rímskokatolíckej cirkvi sformulovanom na II. vatikánskom koncile (1962 - 1965), ako aj mimokoncilovou teológiou, hlavne Rahnerovou školou (teológia náboženstiev). Tá vypracovala pojmy „implicitnej viery“ a „anonymného kresťanstva“, ktoré umožňovali považovať za kresťanov i tých, ktorí sa nimi necítili byť. Autor však tento postoj napriek vysokému oceneniu nakoniec predsa len odmieta, lebo - ako uvádza - pre kresťanov relativizuje inkarnáciu Ježiša Krista a nekresťania ho považujú za pokus integrovať ich učenie do rímskokatolíckej viery.

Protestantskú oblasť zastupujú stanoviská niekoľkých teológov. Z dialektickej teológie si autor vybral K. Bartha, E. Brunnera a H. Kraemera. Všetkých troch kritizuje za to, že sa problému dialógu vlastne vyhli - kresťanstvo považovali striktné za jedinečné a výlučné (exkluzívne). Protikladom k nim je prístup Paula Tillicha, u ktorého autor i napriek veľkej osobnej sympatii poznamenáva, že jeho ontologický pohľad na skutočnosť nemôže byť prijateľný pre tradičné kresťanstvo, ktoré je svojou podstatou teistické. Za dobre použiteľnú považuje však jeho dynamickú typológiu náboženstiev, ktorá triedi náboženstvá medzi dva póly: univerzalistický a partikularistický. Jednostrannosť prístupu autor kritizuje v teológii sekulárnej interpretácie, ktorú analyzuje na príkladoch T. J. J. Altizera a A. Th. van Leeuwena.

Autor ďalej v diele vykresľuje vývojovú líniu témy v ekumenickom hnutí. V závere ešte raz zhrňa problematiku a vyvodzuje konklúzie. Zdôrazňuje nutnosť vyrovnávania sa s náboženstvami. Konštatuje silnú prítomnosť univerzalistických tendencií v súčasnej kresťanskej teológii, ale aj nezmeniteľnú exkluzivitu tradičného kresťanstva. V tomto kontexte rozvádza svoju „malú typológiu náboženstiev“, v ktorej triedi svetové náboženstvá na ontologicko-univerzalistické a teisticko-partikularistické. Kresťanstvo patrí do druhého typu. Z toho pramení jeho exkluzivita. Namiesto predčasných dogmatických téz odporúča dialóg ako adekvátny prístup k iným náboženstvám. K podobnému postojú došiel aj H. Küng.

Recenzovanú knihu možno odporučiť, pretože vyčerpávajúco podáva priebeh dialógu kresťanstva s inými náboženstvami a je vhodným doplnujúcim materiálom pri štúdiu religionistiky.

JÁN ŠTEKLÁČ

Bludné nauky v období vrcholného stredoveku

(4)

Zdá sa, že Valdes nechcel vytvoriť novú cirkevnú organizáciu, ale aj napriek tomu odoprel podriaďiť sa zákazom pápežskej kúrie rozširovať svoju nauku. Po jeho smrti (v r. 1218) hnutie v hlbšej miere prepadlo heréze. Vidno to najmä u lombardskej skupiny, ktorá bola radikálnejšia než francúzska skupina. *Lombardskí „chudobní“* mali svoju vlastnú cirkevnú organizáciu. Delili sa na „dokonalých“ (perfecti) - kazateľov žijúcich spoločným životom, na „veriacich“ (credentes) a na ich priaznivcov a sympatizantov (imperfecti). Táto lombardská odnož typická svojou aktivitou a vitalitou sa rozšírila aj do Nemecka, Čiech, Moravy a do Uhorska. V 15. storočí sa v Čechách valdenci spojili s husitmi a bratříkmi. V 16. storočí sa zjednotili s kalvíni, a tak zavřili separáciu od Katolíckej cirkvi. Dnes sa počet valdencov odhaduje na 45 tisíc. Viac ako polovica z toho žije v Taliansku, najmä v údoliach Álp niekdajšieho Savojska a Piemontu.

Spolu s valdencami boli z Cirkvi vylúčení aj *katari* (gr. katharoi - čistí). Žili v prísnej chudobe. Ako putovní kazatelia podľa vzoru apoštolov sa cvičili v najprísnejšej askéze. Za tým však stálo pozoruhodné učenie, svedčiacie o pôvode sveta, ktoré bolo pre Západ cudzie. Podľa neho bol Satan sám bohom Starého zákona, ktorý vytvoril tento viditeľný svet, kým dobrý Boh je pánom duchovna. Boh poslať jedného zo svojich anjelov, Krista, aby učil duše, ktoré Satan zatemnil, o ich skutočnom domove. Prostredníctvom čo možno najsilnejšieho odpútania od sveta (zrieknutie sa manželstva, jedenia mäsa, práce, zbrane) sa uskutočňuje oslobodenie z područia diabla.

Po prvýkrát - ak odhládame od dualistických učení, akými sú manicheizmus, marcionizmus a rôzne gnostické prúdy prvých storočí - nachádzame takéto názory u Bogomila, kňaza byzantskej cirkvi 10. storočia, pravdepodobne žijúceho v Macedónsku. Jeho stúpencov - *bogomilov* - v 12. storočí vyhnaní z Carigradu. Neskôr ich stretávame najmä v Bulharsku a na Balkánskom polostrove.

Sporadicky sa dostali pravdepodobne aj na Západ (možno aj prostredníctvom križiakov). V severnom Taliansku a potom aj v južnom Francúzsku sa mnohí, na ktorých zapôsobil ich vzorný spôsob života, pripojili ku katarom. Postupne sa u nich zaviedlo hierarchické delenie a vytvorila vlastná cirkevná organizácia s viacerými diecézami. Na najlepšie organizovaných a najvplyvnejšiu sa vyvinula „ecclesia Albigensis“, spoločenstvo so sídlom v Albi, ktoré založili okolo roku 1150 severofrancúzski katari, podľa čoho ich pomenovali *albigéncami*. Albigénci sa zblížili so šľachticmi chystajúcimi odboj proti francúzskemu kráľovstvu. Napätie prepuklo do krvavej albigénskej vojny (1209 - 1229), ktorá mala čiastočne náboženský a čiastočne politický charakter. Odrodou katarov je sekta *luciferiánov*, ktorí sa rozšírili po celej Európe. V Nemecku proti nim radikálne vystúpil Konrád z Marburgu (spovedník sv. Alžbety Uhorskej), v roku 1233 ho však heretici zabili.

Ako osobité hnutie sa na rozdiel od uvedených heretických smerov v tomto čase ukazuje *blúznivý apokalyptícizmus*, ktorý vznikol v 13. storočí vo františkánskej reholi a prenikol aj do širokých laických kruhov, nadväzujúc tak na myšlienky cisterciátskeho opáta Joachima de Fiore v Kalábrii († 1202). Tieto názory odporovali tradičnému chápaniu činnosti Cirkvi vo svete, ale stretli sa s veľkým súhlasom u prísnejšej frakcie františkánskej rehole, tzv. *spirituálov*. Joachimove spisy odsúdila synoda v Arles v roku 1263. Napriek tomu myšlienka odstránenia vonkajšej moci Cirkvi a hierarchie, často spojená s politickými cieľmi, žila ďalej.

Rovnako ako hnutia boli - čo sa týka podoby a motívov - rôznorodé aj reakcie vedenia Cirkvi. Spájala sa v nich náboženská starosť o čistotu viery a ostrozraká diagnóza falšovania viery s obranou moci a individuálnych záujmov. To tiež vysvetľuje, prečo sa obrana pred týmito hnutiami realizovala často s plným súhlasom a zapojením svetskej moci, ktorá videla v heretických hnutiach aj vážne nebezpečenstvo pre celú spoločnosť.

VILIAM JUDÁK

Konferencia v Starom Smokovci

V dňoch 14. - 16. 11. 2000 sa v Starom Smokovci uskutočnila konferencia Náboženské smery na prelome tisícročí - eschatologické vízie. Na podujatí, ktorého organizátorom bol Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, sa okrem odborníkov z Česka, Rakúska, Poľska a Slovenska (medzi účastníkmi zo Slovenska nechýbali ani zástupcovia Cirkevného odboru MK SR a Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt) zúčastnili aj predstavitelia Rímskokatolíckej cirkvi a Evanjelickej cirkvi a. v. - prof. ThDr. Mons. František Tondra, predseda KBS, a Mgr. Ivan Osuský, biskup ZD ECAV.

Témy referátov boli podnetné a predstavovali široké spektrum eschatologických koncepcií - od eschatologických učení vybraných svetových náboženských a filozofických systémov až po eschatologické teórie a tendencie objavujúce sa v sektách a kultoch pôsobiacich v minulosti, no najmä v období, keď sa lámu tisícročia. Prednášatelia sa nevyhli ani pohľadu na motivácie a psychologické aspekty eschatologických vízií, najmä tých, ktoré prezentujú súčasné deštruktívne kultúry. Tie svoju stratégiu často zakladajú práve na extrémistickom zdôrazňovaní údajného blížiaceho sa konca sveta a na vyvolávaní rozličných eschatologických nálad až strachu u svojich členov. Hovorilo sa aj o technikách psychickej manipulácie a o konkrétnych následkoch, ktoré prináša. Na konferencii boli prítomní aj zástupcovia Prezídia Policajného zboru SR z Odboru násilnej kriminality, ktorí referovali o problematike extrémistických skupín v činnosti policajného zboru.

Celkovo možno toto podujatie hodnotiť pozitívne, avšak súčasná situácia na stále väčšmi polarizovanej duchovnej scéne na Slovensku a s ňou súvisiaca pomerne slabá informovanosť verejnosti si vyžaduje, aby sa k problematike deštruktívnych siekt pristupovalo systematickejšie. V praxi to znamená, že jednotliví odborníci a zástupcovia kresťanských cirkví by sa mali pravidelnejšie navzájom stretávať a výraznejšie spolupracovať. Lebo život, ako sa ukazuje, aj v tejto sfére prináša mnohé problémy a výzvy, na ktoré treba promptne reagovať.

B. RAKOVSKÝ

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt

Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt (ESPŠS) je nezávislým občianskym združením zaoberajúcim sa problematikou deštruktívnych kultov, siekt a nových náboženských smerov. Vznikla v júni 1995, od roku 1998 pôsobí na pôde Ekumenickej rady cirkví v SR. Jej hlavným poslaním je odborne a objektívne informovať verejnosť o nových náboženských zoskupeniach, ktoré najmä po roku 1989 vyvíjajú svoju činnosť a značne polarizujú duchovnú scénu na Slovensku. ESPŠS si pritom kladie za cieľ vyplňať dlhodobu pretrvávajúcu informačnú vákuum a vytvárať tak pre všetkých občanov, pre odborníkov a akademických pracovníkov, pre štátne i mimovládne inštitúcie, ako aj pre jednotlivé etablované cirkvi priestor, v rámci ktorého si budú môcť kvalifikovane a v patričnej miere prehľbovať vedomosti o tomto novodobom fenoméne.

Od obdobia svojho vzniku ESPŠS pôsobí na verejnosti aktívne a systematicky, a to najmä v osvetovej a edičnej oblasti. Pre odborníkov i laickú verejnosť zorganizovala mnohé tematické prednášky, besedy, videoprojekcie či odborné semináre a spolupodieľala sa i na realizácii niekoľkých odborných konferencií s medzinárodnou účasťou. Najmä podujatia pre širšiu verejnosť sa stretli s veľkým záujmom a ohlasom, pretože pre mnohých sa deštruktívne sekty stávajú nielen výzvou, ale i priamym ohrozením. Takisto jej členovia sa svojím odborným zázemím a skúsenosťami podieľali na realizácii viacerých televíznych či rozhlasových besied a relácií.

Prioritou ESPŠS je vydávanie časopisu Rozmer. V labyrinte nových náboženských skupín a prúdov Rozmer ako jediné periodikum svojho druhu na Slovensku poskytuje odborné informácie o sektách praktizujúcich psychickej manipuláciu a napomáha aj kresťanskú duchovnú orientáciu. Čitateľov pravidelne informuje o súčasnom dianí na slovenskej i zahraničnej náboženskej scéne, prináša odborné analýzy, reportáže či tematické články o náboženských kultoch

a hnutiach, ale ponúka i svedectvá ľudí, ktorí zažili osobnú skúsenosť s konkrétnou sektou a jej zhubným pôsobením. Navyše Rozmer systematicky uverejňuje i recenzie a bibliografiu odborných publikácií, čím čitateľ získava prehľad o väčšine odborných publikácií na našom knižnom trhu.

V oblasti zahraničných kontaktov ESPŠS už od svojho vzniku spolupracuje s českou Spoločnosťou pre štúdium siekt a nových náboženských smerov, ako aj s ďalšími zahraničnými odbornými organizáciami - s Referátom pre svetonázorové otázky, sekty a náboženské spoločnosti pri Konferencii biskupov Rakúska vo Viedni, s Dialog Center International, Centrom pre prevenciu v oblasti náboženských siekt v Olomouci a pod. Nadviazala spoluprácu i s početnými poľskými strediskami zaoberajúcimi sa touto problematikou, ako aj s redakciami časopisov, ktoré vydávajú.

ESPŠS chce popri teoreticko-odbornej a edičnej činnosti rozvinúť i poradenskú činnosť, ktorá sa ukazuje ako nevyhnutná. Okrem toho jej ďalšími cieľmi sú: zriadiť na internete kvalitnú webovskú stránku poskytujúcu aktuálne informácie a potrebný servis, štandardný pre všetky podobné zahraničné organizácie - s možnosťou aktívneho poradenstva a zriadenia diskusného fóra; postupná tvorba metodických i študijných materiálov určených najmä pre farnosť a školy, pokračovanie v realizácii odborných seminárov a prednášok a v neposlednom rade vytvoriť i tradíciu pravidelných pracovných celodenných konferencií, ktoré by sa konali na akademickej pôde teologických fakúlt za účasti domácich a zahraničných odborníkov, teológov, cirkevných činiteľov, ale aj mediálnych pracovníkov. Takisto chce ESPŠS iniciovať vznik širšieho medzikonfesionálneho odborného grémia, ktoré by sa stalo odborným garantom už zmienovaných aktivít a raz za päť rokov by zvolávalo Ekumenický teologický kongres zameraný práve na danú problematiku. ESPŠS vidí naplnenie týchto a podobných vízií v zriadení samostatného profesionálneho preventívno-poradenského centra, ktoré by sa stalo zdrojom objektívnych a kvalitných informácií pre celú spoločnosť, ako aj koordinátorom rozličných aktivít. Či sa jej to podarí, to v mnohom závisí od zainteresovanosti a ochoty kompetentných, ale i od štedrosti sponzorov a všetkých tých, ktorým nie je ľahostajné duchovné zdravie svojich spoluobčanov.

BORIS RAKOVSKÝ

Kontaktná adresa:
zhodná s adresou redakcie (pozri tiráž)